

Lector univ. dr. ELISABETA BOȚIAN

DREPT PROCESUAL PENAL

Note de curs

Editura Burg, Sibiu, 2013

C u p r i n s :

PARTEA GENERALĂ

Cap. I. Introducere în studiul dreptului procesual penal.....p. 6

Infracțiunea și justiția penală
Procesul penal, mijloc de realizare a justiției penale
Dreptul procesual penal. Obiect și sarcini
Raportul juridic procesual penal. Noțiune, conținut și trăsături
Izvoarele dreptului procesual penal
Normele procesual-penale și interpretarea lor
Aplicarea legii procesual-penale în timp
Aplicarea legii procesual-penale în spațiu

Cap. II. Principiile fundamentale ale dreptului procesual penal.....p. 16

Sistemul principiilor fundamentale ale dreptului procesual penal
Legalitatea procesului penal
Oficialitatea procesului penal
Aflarea adevărului
Rolul activ al organelor judiciare
Prezumția de nevinovăție
Garantarea libertății persoanei
Respectarea demnității umane
Garantarea dreptului de apărare
Egalitatea persoanelor în procesul penal
Operativitatea în procesul penal
Limba în care se desfășoară procesul penal; folosirea limbii oficiale prin interpret
Garantarea dreptului la un proces echitabil

Cap. III. Participanții în procesul penal.....p. 29

Noțiunea de participanți în procesul penal
Instanțele de judecată
Ministerul Public
Organele de cercetare penală
Părțile în procesul penal
Reprezentanții, succesorii și substituiții procesuali
Apărătorul în procesul penal

Cap. IV. Acțiunile în procesul penal.....p. 45

Acțiunea în justiție. Noțiune
Acțiunea penală. Obiectul, subiecții și trăsăturile sale
Desfășurarea acțiunii penale

Cazurile în care acțiunea penală nu poate fi pusă în mișcare sau nu poate fi exercitată

Acțiunea civilă. Obiectul, subiecții și trăsăturile sale

Desfășurarea acțiunii civile

Raportul dintre acțiunea penală și acțiunea civilă

Cap. V. Competența în materie penală.....p. 63

Noțiunea de competență

Formele competenței

Competența instanțelor de judecată

Competența organelor de urmărire penală

Prorogarea de competență, strămutarea, incompatibilitatea și conflictele de competență

Cap. VI. Probele și mijloacele de probă.....p. 76

Noțiunea de probă. Importanța probelor și clasificarea lor

Mijloacele de probă în procesul penal

Declarațiile părților și ale martorilor

Înscrisurile și mijloacele materiale de probă

Interceptările și înregistrările audio-video

Constatarea tehnico-științifică și constatarea medico-legală

Expertizele

Cap. VII. Măsurile preventive și alte măsuri procesuale.....p. 88

Noțiunea de măsuri procesuale. Clasificare

Măsurile preventive. Aspecte generale

Măsurile preventive privative de libertate

Luarea, înlocuirea, prelungirea, revocarea și încetarea măsurilor preventive privative de libertate

Măsurile preventive restrictive de libertate

Alte măsuri procesuale

Cap. VIII. Actele procesuale și procedurale comune.....p. 101

Noțiunea și clasificarea actelor procesuale și procedurale

Termenele și sancțiunile procedurale

Citarea, comunicarea actelor procedurale, mandatul de aducere

Modificarea actelor procedurale, îndreptarea erorilor materiale și înlăturarea unor omisiuni vădite

Cheltuielile judiciare și amenda judiciară

PARTEA SPECIALĂ

Cap. IX. Urmărirea penală.....p. 108

- Considerații generale privind urmărirea penală
- Competența organelor de urmărire penală
- Supravegherea exercitată de procuror în activitatea de urmărire penală
- Desfășurarea urmăririi penale
- Suspendarea urmăririi penale
- Soluțiile care pot fi date în timpul sau la sfârșitul urmăririi penale
- Prezentarea materialului de urmărire penală
- Terminarea urmăririi penale
- Trimiterea în judecată
- Reluarea urmăririi penale
- Plângerea împotriva actelor de urmărire penală
- Plângerea împotriva soluțiilor de netrimitere în judecată

Cap. X. Procedura plângerii prelabile.....p. 129

- Noțiunea de plângere prelabilă
- Introducerea plângerii prelabile
- Aspecte particulare privind procedura plângerii prelabile

Cap. XI. Dispoziții generale privind judecata.....p. 133

- Noțiuni generale
- Principii specifice fazei de judecată
- Dispoziții generale privind judecata
- Structura fazei de judecată

Cap. XII. Judecata în primă instanță.....p. 142

- Considerații generale
- Etapele procesuale ale judecării în primă instanță
- Alte situații în cadrul cercetării judecătorești
- Deliberarea și luarea hotărârii
- Hotărârea judecătorească. Conținut și structură

Cap. XIII. Căile de atac ordinare.....p. 158

- Apelul. Noțiune, declararea apelului
- Efectele apelului
- Judecarea apelului
- Recursul. Noțiune, declararea recursului
- Hotărârile penale supuse recursului
- Cazurile de declarare a recursului
- Efectele recursului
- Judecarea recursului

Cap. XIV. Căile extraordinare de atac.....p. 172

- Contestația în anulare

Revizuirea
Recursul în interesul legii

Cap. XV. Executarea hotărârilor penale.....p. 182

Punerea în executare a hotărârilor judecătorești
Autoritatea de lucru judecat
Schimbări și modificări în executarea unor hotărâri
Contestația la executare

Cap. XVI. Proceduri speciale.....p. 187

Considerații generale. Sistemul procedurilor speciale în Codul de procedură penală
Urmărirea și judecarea unor infracțiuni flagrante
Procedura privind tragerea la răspundere penală a persoanei juridice
Procedura în cauzele cu infractori minori
Procedura dării în urmărire
Procedura reabilitării judecătorești
Repararea pagubei materiale sau a daunei morale în cazul condamnării pe nedrept sau al privării ori restrângerii de libertate în mod nelegal
Procedura în caz de dispariție a înscrisurilor judiciare
Asistența judiciară internațională

Bibliografie selectivă.....p. 199

PARTEA SPECIALĂ

CAPITOLUL IX. URMĂRIREA PENALĂ

- 1. CONSIDERAȚII GENERALE PRIVIND URMĂRIREA PENALĂ**
- 2. COMPETENȚA ORGANELOR DE URMĂRIRE PENALĂ**
- 3. SUPRAVEGHEREA EXERCITATĂ DE PROCUROR ÎN ACTIVITATEA DE URMĂRIRE PENALĂ**
- 4. DESFĂȘURAREA URMĂRIRII PENALE**
- 5. SUSPENDAREA URMĂRIRII PENALE**
- 6. SOLUȚIILE CARE POT FI DATE ÎN TIMPUL ORI LA SFÂRȘITUL URMĂRIRII PENALE**
- 7. TERMINAREA URMĂRIRII PENALE**
- 8. PREZENTAREA MATERIALULUI DE URMĂRIRE PENALĂ**
- 9. TRIMITEREA ÎN JUDECATĂ**
- 10. RELUAREA URMĂRIRII PENALE**
- 11. PLÂNGEREA ÎMPOTRIVA ACTELOR DE URMĂRIRE PENALĂ**

1. Considerații generale privind urmărirea penală

Urmărirea penală este una din fazele procesului penal alături de judecată, punerea în executare a hotărârilor penale și faza post-executorie.

Existența urmăririi penale ca fază distinctă a procesului penal este impusă de necesitatea ca anumite organe specializate să desfășoare activități specifice de descoperire a infracțiunilor, identificare și prindere a infractorilor, în vederea trimiterii lor în judecată.

Contracararea fenomenului infracțional trebuie să țină seama de faptul că în zilele noastre, infractorii sunt foarte bine organizați, folosesc procedee, tehnici și metode noi de săvârșire a faptelor anti-sociale, astfel încât fără contribuția organelor de urmărire penală nu ar fi posibilă în multe cazuri tragerea la răspundere penală a celor care comit infracțiuni.

În cauzele care au ca obiect săvârșirea de infracțiuni, urmărirea penală constituie o fază obligatorie și în prezent, legea nu mai reglementează forme atipice ale procesului penal cărora să le lipsească faza urmăririi penale.

Astfel, dacă potrivit dispozițiilor art. 278¹ alineatul 8 din Codul de procedură penală, instanța de judecată va admite plângerea formulată împotriva soluției procurorului de neîncepere a urmăririi penale, ea va dispune

această soluție în baza lit. „b” a art. 278¹, alineatul 8, adică va trimite cauza, procurorului în vederea începerii urmăririi penale (Decizia nr. 48/2007 a Înaltei Curți de Casație și Justiție, dată în recurs în interesul legii).

Faza de urmărire penală are ca *obiect*, strângerea probelor necesare cu privire la existența infracțiunilor, la identificarea făptuitorilor și la stabilirea răspunderii acestora, pentru a se constata dacă este sau nu cazul să se dispună trimiterea în judecată.

”*Strângerea probelor necesare*” are în vedere atât activitatea de adunare a probelor, cât și operațiunile de examinare și evaluare a lor, pentru a se stabili dacă este sau nu posibilă trimiterea cauzei în fața instanței de judecată. Sintagma “existența infracțiunilor” se referă atât la fapte consumate cât și la fapte rămase în faza de tentativă, fără a distinge după fazele de desfășurare a activității infracționale. Tot aici considerăm că trebuie menționată activitatea de identificare a victimei sau victimelor infracțiunii.

”*Identificarea făptuitorilor*” presupune atât stabilirea împrejurării că o anumită faptă prevăzută de legea penală este urmarea activității umane, cât și descoperirea tuturor celor care au săvârșit-o sau au contribuit la săvârșirea ei: autori, instigatori sau complici.

”*Stabilirea răspunderii făptuitorilor*” înseamnă că pe lângă aspectele care țin de identificarea acestora, trebuie să se lămurească forma de vinovăție cu care au acționat și dacă ei pot fi subiecți ai răspunderii penale.

Pentru a realiza obiectul urmăririi penale, organele de cercetare penală și procurorul efectuează acte de urmărire penală și anume: acte procesuale (acte de dispoziție) și acte procedurale (prin care se aduc la îndeplinire actele procesuale).

În cadrul procesului penal, faza urmăririi penale este foarte bine delimitată între momentul începerii urmăririi penale și momentul emiterii soluției de către procuror.

Începerea urmăririi penale se dispune prin *rezoluție*. Rezoluțiile de începere a urmăririi penale trebuie să conțină data și ora la care s-a început urmărirea penală și vor fi înregistrate într-un registru special.

Dacă rezoluția de începere a urmăririi penale este dispusă de organele de cercetare penală, ea trebuie confirmată de către procurorul care exercită supravegherea urmăririi penale în termen de cel mult 48 de ore de la data începerii urmăririi penale.

Punctul final al urmăririi penale este marcat de soluția dată de procuror. Procurorul poate dispune una din următoarele soluții: scoaterea de sub urmărire penală, încetarea urmăririi penale, clasarea cauzei sau trimiterea în judecată. Primele trei soluții sunt soluții de netrimiteră în judecată.

Trimiterea în judecată are loc prin rechizitoriu.

Faza urmăririi penale se caracterizează prin următoarele trăsături specifice:

- subordonarea ierarhică în efectuarea actelor de urmărire penală
- lipsa de publicitate a urmăririi penale
- caracterul necontradictoriu al urmăririi penale
- forma scrisă a urmăririi penale.

Subordonarea ierarhică în efectuarea actelor de urmărire penală. În cursul urmăririi penale, procurorii conduc și supraveghează activitatea de cercetare penală a poliției judiciare, conduc și controlează activitatea altor organe de cercetare penală.

Potrivit art. 219 alin. 2 din Codul de procedură penală, dispozițiile date de procuror sunt obligatorii pentru organul de cercetare penală precum și pentru alte organe care au atribuții prevăzute de lege în constatarea infracțiunilor. Totodată, conform art. 64 alin. 1 din Legea nr. 304/2004 privind organizarea judiciară, dispozițiile procurorului ierarhic superior, date în scris și în conformitate cu legea, sunt obligatorii pentru procurorii din subordine.

Ca atare, în cursul urmăririi penale, spre deosebire de faza de judecată, operează acest principiu, al subordonării ierarhice și nu cel al independenței organului judiciar.

Lipsa de publicitate a urmăririi penale. Întrucât în această fază, procesul penal este abia la început, se strâng probele pentru a se contura vinovăția făptuitorului, activitățile de urmărire penală se desfășoară fără publicitate, astfel încât părțile să nu încerce denaturarea probelor, iar aflarea adevărului să nu fie stânjenită.

Apărătorul învinuitului sau inculpatului are dreptul să asiste la efectuarea oricărui act de urmărire penală, dar materialul de urmărire penală nu este cunoscut în totalitate de părți decât la sfârșitul acestei faze când inculpatului i se prezintă materialul de urmărire penală și deci acesta nu ar mai putea influența aflarea adevărului.

Caracterul necontradictoriu al urmăririi penale. Această trăsătură decurge în mod firesc din precedenta, nefiind posibilă contradictorialitatea din moment ce părțile nu cunosc, de regulă, susținerile celorlalte părți.

Lipsa caracterului contradictoriu conferă acestei faze dinamism și celeritate. Desigur că și în această fază se pot întâlni situații în care se manifestă totuși contradictorialitatea, dar acestea se rezumă doar la câteva momente procesuale: prezentarea materialului de urmărire penală și luarea măsurii de arestare preventivă.

Forma scrisă a urmăririi penale. În cursul acestei faze a procesului penal, toate actele procesuale efectuate trebuie să aibă formă scrisă deoarece în fața instanței de judecată n-ar avea relevanță decât astfel de acte. De

asemenea, părțile nu și-ar putea exercita drepturile procesuale decât prin cereri sau memorii scrise.

2.Competența organelor de urmărire penală

Organele de urmărire penală sunt procurorul și organele de cercetare penală. Aceste organe sunt și cele care efectuează urmărirea penală. În sistemul dreptului nostru procesual penal, procurorul conduce întreaga activitate de urmărire penală, fiind atât organ de urmărire cât și organ de supraveghere a activității organelor de cercetare penală.

Potrivit art. 209 din Codul de procedură penală, procurorul supraveghează urmărirea penală, iar în cazul anumitor infracțiuni prevăzute de lege, urmărirea penală se efectuează în mod obligatoriu de către procuror. Pentru celelalte infracțiuni, urmărirea penală se efectuează și de organele de cercetare penală. Procurorul poate să efectueze orice act de urmărire penală în cauzele pe care le supraveghează.

Organele de urmărire penală sunt obligate potrivit art. 202 din C.p.p., să strângă probele necesare pentru aflarea adevărului și pentru lămurirea cauzei sub toate aspectele.

Ele trebuie să adune probe atât în favoarea, cât și în defavoarea învinutului sau inculpatului. Aceste obligații trebuie îndeplinite indiferent dacă învinutul/inculpatul recunoaște sau nu fapta. Totodată organul de urmărire penală este obligat să explice înv/inculpatului precum și celorlalte părți, drepturile lor procesuale.

În afară de aceasta, organul de urmărire penală trebuie să strângă date cu privire la împrejurările care au determinat, înlesnit sau favorizat comiterea infracțiunii, precum și orice alte date de natură să servească la soluționarea cauzei.

În conformitate cu dispozițiile articolului 201 din Codul de procedură penală, urmărirea penală se efectuează de către procuror și organele de cercetare penală. Organele de cercetare penală sunt:

- organele de cercetare ale poliției judiciare
- organele de cercetare speciale.

Ca *organe de cercetare ale poliției judiciare* funcționează lucrători specializați din Ministerul Administrației și Internelor anume desemnați de ministru, cu avizul favorabil al procurorului general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție. Organele de cercetare ale poliției judiciare

efectuează cercetare penală pentru orice infracțiune care nu este dată în mod obligatoriu în competența altor organe de cercetare penală.

Organele speciale de cercetare penală sunt conform art. 208, ofițerii anume desemnați de către comandanții unităților militare corp aparte și similare, ofițerii anume desemnați de șefii comendurilor de garnizoană, ofițerii anume desemnați de către comandanții centrelor militare, ofițerii poliției de frontieră, căpitani porturilor, fiecare dintre aceștia pentru anumite infracțiuni, specificate în textul de lege.

Procurorul poate să efectueze orice act de urmărire penală în cauzele pe care le supraveghează și efectuează în mod obligatoriu urmărirea penală în următoarele situații:

- în cazul infracțiunilor prevăzute în art. 155-173, 174-177, 179, 189 alin. 3-6, 190, 191, 211 alin 3, 212, 236, 236¹, 239, 239¹, 250, 252, 253¹-255, 257, 265-268, 273-276, 279¹, 280, 280¹, 302², 317, 323 și 356-361 din Codul penal,

- în cazul infracțiunilor prevăzute în art. 27 pct. 1 lit. b-e, art. 28¹ pct. 1 lit. b, b¹-b³ și pct. 5, art. 28² pct. 1 lit. b și art. 29 pct. 1 din C.p.p.,

- precum și în cazul altor infracțiuni date prin lege în competența sa.

Atunci când legea prevede că urmărirea penală se efectuează în mod obligatoriu de către procuror, nu trebuie să se înțeleagă că întreaga urmărire penală trebuie efectuată obligatoriu de către procuror, existând posibilitatea ca organele de cercetare penală să efectueze ele însele, anumite acte de urmărire penală care reclamă urgență.

În vederea respectării dispozițiilor legale referitoare la competență, organul de urmărire penală sesizat potrivit art. 221, este dator să-și verifice competența. Dacă în cursul acestei verificări constată că nu este competent să efectueze cercetarea, trimite de îndată cauza procurorului care exercită supravegherea, în vederea sesizării organului competent.

Când anumite acte de cercetare penală trebuie efectuate în afara razei teritoriale în care se face cercetarea, organul de cercetare penală poate să le efectueze el însuși sau să dispună efectuarea lor prin comisie rogatorie sau delegare.

3. Supravegherea exercitată de procuror în activitatea de urmărire penală.

Supravegherea urmăririi penale reprezintă principala activitate desfășurată de procuror.

Este competent să exercite supravegherea asupra activității de cercetare penală, procurorul de la parchetul corespunzător instanței care, potrivit legii, judecă în primă instanță cauza.

În exercitarea supravegherii urmăririi penale, procurorul are în vedere ca orice infracțiune să fie descoperită, orice infractor să fie tras la răspundere penală și totodată ca nici o persoană să nu fie urmărită penal fără să existe indicii temeinice că a săvârșit o faptă prevăzută de legea penală. Pentru aceasta, procurorul ia măsurile necesare și dă dispoziții în scris și motivat organelor de cercetare penală.

Potrivit legii, procurorul exercită supravegherea prin următoarele modalități:

1. Trecerea cauzei de la un organ la altul. Atunci când se impune necesitatea, procurorul poate să dispună conform art. 217 din C.proc.pen, trecerea cauzei de la un organ la altul, în scopul asigurării obiectivității și operativității urmăririi penale.

Dacă urmărirea penală se efectuează de procuror însuși, el poate dispune ca anumite acte de cercetare penală să fie efectuate în alte localități decât cea în care se află sediul parchetului, de către organele de poliție din acele localități.

În cauzele preluate de către un organ central de cercetare penală, supravegherea se exercită de către un procuror din cadrul Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție.

2. Participarea directă a procurorului la efectuarea urmăririi penale. Procurorul poate să efectueze orice act de urmărire penală în cauzele pe care le supraveghează și de asemenea poate să asiste la efectuarea oricărui act de cercetare penală.

Chiar dacă procurorul intervine în cadrul desfășurării urmăririi penale, nu înseamnă că urmărirea penală este efectuată de acesta. Ca atare, rechizitoriul întocmit de către procuror nu trebuie confirmat de către procurorul ierarhic superior.

3. Verificarea dosarului de cercetare penală. În cursul supravegherii urmăririi penale, procurorul poate să ceară spre verificare, orice dosar de la organul de cercetare penală care va fi obligat să-l trimită cu toate actele, materialele și datele privitoare la faptele ce formează obiectul cercetării.

Această verificare va fi făcută ori de câte ori consideră necesar procurorul.

4. Autorizarea, confirmarea, încuviințarea, aprobarea, avizarea și înfirmarea actelor și măsurilor de cercetare penală. Potrivit legii, procurorul poate să dea dispoziții cu privire la efectuarea oricărui act de urmărire penală.

Dispozițiile procurorului sunt obligatorii pentru organul de cercetare penală. Dacă acesta are obiecții cu privire la aceste dispoziții, poate sesiza pe prim-procuror, sau dacă dispozițiile sunt ale acestuia, pe procurorul ierarhic superior, fără însă a întrerupe executarea lor. În termen de 3 zile de la sesizare, prim-procurorul sau procurorul ierarhic superior este obligat să se pronunțe.

Uneori, pentru efectuarea unui act de urmărire penală este necesară autorizarea prealabilă a procurorului. Spre exemplu, potrivit art. 5 alin. ultim din C.penal, punerea în mișcare a acțiunii penale pentru infracțiunile săvârșite în afara teritoriului țării, de un cetățean străin sau o persoană fără cetățenie care nu domiciliază pe teritoriul țării, contra statului român sau contra vieții unui cetățean român, ori prin care s-a adus o vătămare gravă integrității corporale ori sănătății unui cetățean român, se face numai cu autorizarea prealabilă a procurorului general.

Confirmarea actului de urmărire penală constituie o ratificare a acestuia, iar în lipsa acestei ratificări, actul nu poate produce efecte juridice, fiind declarat nul. Astfel, dacă urmărirea penală este efectuată de către procuror, rechizitoriul emis de acesta este supus confirmării de către prim-procurorul unității, iar când rechizitorul este emis de acesta, confirmarea va fi făcută de procurorul ierarhic superior.

Încuviințarea este actul procurorului prin care acesta își exprimă acordul cu privire la efectuarea unor acte de urmărire penală. Încuviințarea poate fi anterioară sau ulterioară actului efectuat.

Spre exemplu, conform art. 114 alin. 2 din C. proc pen, exhumarea cadavrului în vederea constatării cauzelor morții se face numai cu încuviințarea procurorului.

Aprobarea este actul prin care procurorul consimte la efectuarea unui act de urmărire penală. Spre exemplu, potrivit art. 117 alin. 2 din C. proc pen, în vederea efectuării expertizei psihiatrice organul de cercetare penală dispune internarea învinuitului/inculpatului pe timpul necesar, cu aprobarea procurorului.

Infirmarea actelor de urmărire penală presupune ca procurorul, ori de câte ori apreciază că un act de urmărire penală efectuat de către organul de cercetare este nelegal, să îl desființeze, lipsindu-l astfel de efecte juridice.

După infirmarea actului, procurorul poate dispune refacerea lui în condițiile prevăzute în lege sau îl poate reface personal.

4. Desfășurarea urmăririi penale

I. Sesizarea organelor de urmărire penală

Declanșarea activității de urmărire penală este precedată întotdeauna de încunoștințarea organelor de urmărire penală despre săvârșirea unei infracțiuni. Organele de urmărire penală pot fi încunoștințate despre săvârșirea unei infracțiuni prin intermediul actelor de sesizare. Actele de sesizare pot fi interne sau externe. *Sesizarea externă* se face prin denunț sau plângere, iar *sesizarea internă* se face din oficiu.

Modurile cele mai uzuale de sesizare sunt *denunțul* și *plângerea*.

Potrivit art. 223 din C.proc.pen, **denunțul** este încunoștințarea făcută de către o persoană fizică sau de către o persoană juridică, despre săvârșirea unei infracțiuni.

Denunțul este o modalitate facultativă de sesizare a organelor de urmărire penală, persoanele neavând vreo obligație legală în acest sens.

Dacă însă legea prevede obligația legală de a denunța anumite infracțiuni, în acest caz denunțul este obligatoriu. Alteori legea prevede ca unele persoane cu funcții de conducere să sesizeze organele judiciare despre săvârșirea unei infracțiuni, caz în care aceasta este o modalitate specială de sesizare.

În anumite cazuri legea prevede că denunțul poate fi făcut de însuși cel care a săvârșit infracțiunea, (auto-denunț), iar asemenea denunțuri duc fie la înlăturarea răspunderii penale fie la atenuarea acestei răspunderi. Spre exemplu, potrivit art. 255 din C.penal, mituitorul nu se pedepsește dacă denunță autorității fapta mai înainte ca organul de urmărire penală să fie sesizat pentru infracțiunea de dare de mită.

Atunci când denunțatorul nu-și dezvăluie identitatea, sesizarea organelor de urmărire penală este considerată a fi efectuată din oficiu.

Denunțul trebuie să conțină următoarele date: numele, prenumele, calitatea și domiciliul petiționarului, descrierea faptei care formează obiectul denunțului, indicarea făptuitorului dacă este cunoscut și a mijloacelor de probă. Denunțul scris trebuie semnat de către denunțator, iar dacă denunțul se face oral, el trebuie consemnat într-un proces-verbal de către organul în fața căruia a fost făcut.

Plângerea este potrivit art. 222 din C.proc.pen, încunoștințarea făcută de o persoană fizică sau juridică, referitoare la o vătămare care i s-a cauzat prin infracțiune.

Plângerea ca mod de sesizare a organelor de urmărire penale nu trebuie confundată cu plângerea prealabilă, aceasta fiind în același timp o condiție de pedepsibilitate și procedibilitate. Lipsa unei plângeri prealabile nu poate fi suplinită prin alte moduri de sesizare, în timp ce o plângere penală obișnuită poate fi înlocuită cu un denunț sau o sesizare din oficiu.

Plângerea trebuie să cuprindă numele, prenumele, codul numeric personal, calitatea și domiciliul petiționarului, descrierea faptei care formează obiectul plângerii, indicarea făptuitorului dacă este cunoscut și a mijloacelor de probă.

Plângerea se poate face personal sau prin mandatar. Mandatul trebuie să fie special, iar procura rămâne atașată plângerii.

Plângerea făcută oral se consemnează într-un proces verbal de organul care o primește.

Plângerea se poate face și de către unul din soți pentru celălalt soț, sau de către copilul major pentru părinți. Partea vătămată poate însă să declare că nu își însușește plângerea.

Pentru persoana lipsită de capacitate de exercițiu, plângerea se face de către reprezentantul său legal. Persoanele cu capacitate de exercițiu restrânsă pot face plângere cu încuviințarea reprezentantului lor legal.

Sesizarea din oficiu reprezintă o modalitate de încunoștințare a organelor de urmărire penală despre săvârșirea unei infracțiuni care se realizează fie prin constatarea directă a săvârșirii unor fapte prevăzute de legea penală, fie prin intermediul mijloacelor de informare în masă.

Chiar dacă organul de urmărire penală constată în mod direct săvârșirea unei infracțiuni, el nu se poate sesiza din oficiu dacă pentru acea infracțiune este necesară o plângere prealabilă. În aceste situații, organul de urmărire penală cheamă persoana vătămată și o întreabă dacă face plângere.

Sesizarea specială a organelor de urmărire penală are loc atunci când legea prevede în mod excepțional, că declanșarea procesului penal sau punerea în mișcare a acțiunii penale poate avea loc numai ca urmare a unei anume sesizări.

Spre exemplu, ar putea fi necesară exprimarea dorinței guvernului străin (în cazul infracțiunii contra reprezentantului unui stat străin), solicitarea începerii urmăririi penale (în cazul infracțiunilor săvârșite de membrii guvernului, numai Camera Deputaților, Senatul și Președintele României au dreptul să ceară începerea urmăririi penale), etc.

II. Actele premergătoare începerii urmăririi penale. Potrivit art. 224 din c.proc.penală, în vederea începerii urmăririi penale, organul de urmărire penală poate efectua acte premergătoare. Procesul verbal prin care se constată efectuarea unor acte premergătoare poate constitui mijloc de probă.

Actele premergătoare sunt considerate în literatura de specialitate, investigații prealabile, cu natură și funcționalitate specifică, plasate în afara procesului penal. Ca acte premergătoare putem enumera: anumite verificări, ascultarea anumitor persoane, cercetări la fața locului sau alte investigații, inclusiv cele realizate prin folosirea investigatorilor acoperiți.

Desigur nu în orice cauză trebuie efectuate acte premergătoare, ci numai în situațiile în care actele de sesizare adresate organelor de urmărire penală nu conțin suficiente elemente care să conducă la formarea convingerii că se poate începe urmărirea penală. Prin efectuarea actelor premergătoare se poate preîntâmpina începerea urmăririi penale în cazuri nejustificate, eliminându-se posibilitatea urmăririi unor persoane nevinovate.

III. Începerea urmăririi penale este un moment procesual aparte care marchează începerea procesului penal. Pentru a se începe urmărirea penală trebuie să existe date suficiente că s-a săvârșit o infracțiune.

Potrivit dispozițiilor art. 228 alin. 1 din C.proc.pen, organul de urmărire penală sesizat prin denunț sau plângere, dispune prin rezoluție începerea urmăririi penale dacă din actul de sesizare sau din actele premergătoare efectuate în cauză nu rezultă vreun caz de împiedicare a punerii în mișcare a acțiunii penale.

În mod excepțional, urmărirea penală poate fi începută și prin ordonanță atunci când procurorul soluționând un conflict de competență poate dispune totodată și începerea urmăririi penale.

Dispozițiile care reglementează începerea urmăririi penale prevăd și posibilitatea neînceperii urmăririi penale.

Neînceperea urmăririi penale, ca și celelalte soluții de neurmărire, aparține numai procurorului, el fiind singurul în măsură să decidă asupra urmăririi penale.

În acest caz, atunci când din cuprinsul actului de sesizare sau al actelor premergătoare rezultă vreunul din cazurile de împiedicare a punerii în mișcare a acțiunii penale, organul de urmărire penală înaintează procurorului, dosarul cu propunerea de a nu se începe urmărirea penală. Când procurorul este de acord cu propunerea, o confirmă prin rezoluție motivată și înștiințează despre aceasta persoana care a făcut sesizarea precum și după caz, persoana față de care s-au efectuat acte premergătoare.

Dacă procurorul constată însă că nu sunt întrunite condițiile pentru a se dispune neînceperea urmăririi penale, va restitui actele organului de urmărire penală pentru începerea urmăririi penale. Ori de câte ori se constată după ce s-a dispus neînceperea urmăririi penale că nu a existat împrejurarea pe care se întemeia acea soluție, ori că acea împrejurare a dispărut, procurorul infirmă soluția de neîncepere a urmăririi penale și restituie actele organului de urmărire penală, dispunând începerea urmăririi penale.

Din momentul începerii urmăririi penale, făptuitorul devine *învinuit*, atâta vreme cât împotriva lui nu s-a pus în mișcare acțiunea penală.

Învinuitul nu este parte în procesul penal, dar el are drepturi și obligații procesuale: trebuie ascultat, îi este garantat dreptul la apărare, poate fi arestat preventiv, etc.

În efectuarea actelor de urmărire penală trebuie să se țină seama de specificul fiecărei cauze, însă pe tot parcursul urmăririi penale organele judiciare sunt ținute să respecte legalitatea procesului penal.

Dacă în cursul urmăririi penale se apreciază că sunt întrunite condițiile legale, organele de cercetare penală pot lua măsura preventivă a reținerii pe 24 de ore, ori se poate solicita procurorului să dispună fie măsura obligării de a nu părăsi localitatea, fie măsura obligării de a nu părăsi țara.

Dacă procurorul, după ce examinează dosarul, consideră că este cazul să se dispună arestarea preventivă a învinuitului, va prezenta dosarul cauzei cu propunere motivată de luare a măsurii arestării preventive, președintelui instanței sau judecătorului delegat de acesta. Instanța după examinarea probelor și ascultarea învinuitului va dispune asupra propunerii de arestare preventivă.

Dacă organul de cercetare penală consideră că sunt temeiuri pentru punerea în mișcare a acțiunii penale, face propuneri în acest sens procurorului care supraveghează cauza. Procurorul examinează propunerea și dacă este de acord cu ea va dispune punerea în mișcare a acțiunii penale prin ordonanță motivată. După ce procurorul a pus în mișcare acțiunea penală, învinuitul devine inculpat, parte în procesul penal și organele de cercetare penală îl cheamă, îi comunică fapta de care este învinuit și îi dă explicații cu privire la drepturile și obligațiile procesuale pe care le are. De îndată ce devine inculpat, acesta trebuie ascultat.

După punerea în mișcare a acțiunii penale, dacă se impune arestarea inculpatului, organul de cercetare penală face propuneri în acest sens procurorului. Dacă acesta apreciază că propunerea este întemeiată va prezenta dosarul cu propunere motivată de arestare preventivă, președintelui instanței sau judecătorului delegat de acesta. După examinarea probelor și ascultarea inculpatului, instanța va dispune asupra propunerii de arestare preventivă.

Atunci când în cursul urmăririi penale se constată fapte noi în sarcina inculpatului, ori împrejurări noi care pot duce la schimbarea încadrării juridice a faptei pentru care s-a pus în mișcare acțiunea penală, urmare propunerii făcute de organul de cercetare penală, procurorul va putea decide prin *extinderea cercetării penale* ori *schimbarea încadrării juridice*.

5. Suspendarea urmăririi penale

Participarea firească a procesului penal presupune participarea învinuitului sau a inculpatului la efectuarea actelor de urmărire penală.

Atunci când se constată printr-o expertiză medico-legală, că învinuitul sau inculpatul suferă de o boală gravă care îl împiedică să ia parte la procesul penal, organul de cercetare penală înaintează dosarul cauzei procurorului, cu propunerea de suspendare a urmăririi penale.

Boala gravă de care suferă înv/inculpatul trebuie să-l împiedice pe acesta să ia parte la efectuarea actelor de urmărire penală la care trebuie să fie prezent.

Suspendarea urmăririi penale nu este condiționată de posibilitatea de însănătoșire a înv/inculpatului.

Dacă însă printr-o expertiză medico-legală psihiatrică se constată că inculpatul suferă de o boală psihică care nu-i permitea la momentul comiterii faptei să-și dea seama de acțiunile sale, din cauza alienației mintale, procurorul va dispune scoaterea de sub urmărire penală și nu suspendarea urmăririi penale.

Suspendarea urmăririi penale se dispune de către procuror prin *ordonanță* care trebuie să conțină pe lângă mențiunile obișnuite, datele privitoare la persoana înv/inculpatului fapta de care este învinuit, cauzele care au determinat suspendarea urmăririi penale și măsurile luate în vederea însănătoșirii.

Măsura suspendării urmăririi penale se comunică în copie învinuitului/inculpatului și persoanei vătămate. După comunicare, dosarul se restituie organului de cercetare penală care va trebui ca periodic să se intereseze dacă mai subzistă cauza de suspendare.

În timpul cât urmărirea este suspendată, organul de cercetare penală va continua să efectueze toate actele a căror îndeplinire nu este împiedicată de situația înv/inc.

6. Soluțiile care pot fi date în timpul sau la sfârșitul urmăririi penale

Faza urmăririi penale este cuprinsă între două momente bine delimitate în timp și anume: *începerea urmăririi penale* și *dispunerea uneia dintre următoarele soluții*:

- *trimiterea în judecată,*
- *încetarea urmăririi penale,*
- *scoaterea de sub urmărire penală*
- *clasarea cauzei penale.*

Încetarea urmăririi penale poate fi dată ori de câte ori intervine vreuna din cauzele prevăzute în articolul 10 literele f-h și j din Codul de procedură penală.

Ținând seama de conținutul cauzelor care împiedică punerea în mișcare a acțiunii penale, unele dintre ele pot avea caracter definitiv (spre exemplu decesul făptuitorului).

Atunci când în cauză există mai mulți învinuiți sau inculpați, încetarea urmăririi penale se va face numai față de cei care există cazul de încetare ori numai față de faptele pentru care există cazul de încetare.

Procurorul se pronunță asupra încetării urmăririi penale prin *ordonanță*, în cazul în care acțiunea penală a fost pusă în mișcare și prin *rezoluție* motivată dacă acțiunea penală n-a fost pusă în mișcare.

Legea nu precizează în ce termen trebuie să se pronunțe procurorul asupra propunerii de încetare a urmăririi penale, dar când cazul de încetare privește un învinuit sau un inculpat arestat, procurorul trebuie să se pronunțe asupra încetării urmăririi penale în aceeași zi în care a primit propunerea de încetare de la organul de cercetare penală.

Dacă procurorul a dispus încetarea urmăririi penale, trebuie să ceară de îndată, instanței, revocarea măsurii arestării preventive. În termen de 24 de ore de la primirea dosarului de la procuror împreună cu un referat în care se menționează cazul sau cazurile de încetare a urmăririi penale, instanța dispune prin încheiere revocarea măsurii și punerea de îndată în libertate a înv/inculpatului și restituie dosarul procurorului împreună cu o copie a încheierii.

Ordonanța de încetare a urmăririi penale trebuie să cuprindă data și locul întocmirii, numele, prenumele și calitatea celui care o întocmește, cauza la care se referă, obiectul cauzei, datele privind persoana și fapta la care se referă încetarea precum și indicarea temeiului de fapt și de drept pe baza cărora se dispune încetarea urmăririi penale. Prin ordonanța de încetare a

urmăririi penale procurorul mai dispune asupra confiscării lucrurilor care potrivit art. 118 din C.penal sunt supuse confiscării speciale și a restituirii celorlalte, asupra măsurilor asiguratorii luate, restabilirii situației anterioare săvârșirii infracțiunii și cheltuielilor judiciare.

Procurorul trebuie să înștiințeze despre încetarea urmăririi penale: persoana care a făcut sesizarea, învinuitul sau inculpatul și după caz alte persoane interesate.

Scoaterea de sub urmărire penală va fi dispusă de procuror ori de câte ori constată existența vreunui din cazurile prevăzute în art. 10 literele a-e din C.proc.pen. și există învinuit sau inculpat în cauză.

Scoaterea de sub urmărire penală se dispune prin rezoluție sau ordonanță. Când scoaterea de sub urmărire penală se dispune în temeiul art. 10 lit. b¹ din C. proc.pen (faptei îi lipsește gradul de pericol social al unei infracțiuni), procurorul se pronunță prin ordonanță.

Această soluție poate fi adoptată numai după ce în cauză au fost administrate din probe care să rezulte existența vreunui din cazurile prevăzute în art. 10 literele a-e din C.proc.pen.

Ca și soluția de încetare a urmăririi penale, scoaterea de sub urmărire penală poate fi totală sau parțială, adică se poate dispune numai cu privire la învinuiții/inculpații sau faptele față de care există cazul de scoatere de sub urmărire penală.

Când organul de cercetare penală constată în cauză existența vreunui din cazurile de la art. 10 literele a-e, înaintează procurorului dosarul cu propunerea de scoatere de sub urmărire penală. Procurorul va verifica dosarul și dacă va constata că nu este cazul să dispună scoaterea de sub urmărire penală, restituie organului de cercetare penală dosarul cu dispoziția de a continua cercetările. Dacă procurorul este de acord cu propunerea, va dispune scoaterea de sub urmărire penală prin rezoluție sau prin ordonanță (atunci când este pusă în mișcare acțiunea penală sau când faptei îi lipsește gradul de pericol social al unei infracțiuni).

Rezoluția sau ordonanța de scoatere de sub urmărire penală trebuie să conțină aceleași elemente ca și ordonanța de încetare a urmăririi penale. Dacă sunt învinuiți sau inculpați arestați se procedează ca și la încetarea urmăririi penale.

După adoptarea soluției, procurorul o va comunica persoanelor interesate. Împotriva soluției de scoatere de sub urmărire penală sau de încetare a urmăririi penale se poate face plângere în termen de 20 de zile de la comunicarea soluției celor interesați.

Clasarea cauzei se dispune ori de câte ori se constată existența vreunui din cazurile de la art. 10 și nu există învinuit sau inculpat în cauză.

Unele din cazurile de la art. 10 din C.proc.pen presupun întotdeauna existența unui învinuit: “c” (fapta nu a fost săvârșită de învinuit) sau „g” (când a intervenit decesul făptuitorului sau radierea persoanei juridice).

Inexistența învinuitului poate însemna fie că făptuitorul nu este cunoscut, fie că urmarea produsă nu este rezultatul unei fapte omenești. Când învinuitul nu este cunoscut, nefiind identificat, soluția clasării nu poate fi dispusă decât după împlinirea termenului de prescripție a răspunderii penale sau dacă intervine alt caz din cele de la art. 10.

Dacă în cauză nu este incident nici unul din cazurile de la art. 10, iar organul de cercetare penală apreciază că se impune trimiterea în judecată a înv/inc și au fost administrate toate probele, se va proceda la prezentarea materialului de urmărire penală.

7. Prezentarea materialului de urmărire penală.

Prezentarea materialului de urmărire penală reprezintă un moment procesual situat la sfârșitul cercetării penale, după ce probele au fost administrate și presupune un contact obligatoriu între organul de cercetare penală și inculpat.

Această etapă este obligatorie, indiferent dacă s-a pus sau nu în mișcare acțiunea penală.

Regulile de efectuare a acestei activități sunt prevăzute în art. 250-254 și 257 din Codul de procedură penală.

Dacă acțiunea penală a fost pusă deja în mișcare în cursul urmăririi penale, prezentarea materialului de urmărire penală se poate realiza fie de către procuror, fie de către organele de cercetare penală, iar dacă acțiunea penală nu a fost pusă în mișcare încă și dosarul a fost înaintat de către organul de cercetare penală procurorului, doar acesta va proceda la prezentarea materialului de urmărire penală învinuitului.

Activitatea de prezentare a materialului de urmărire penală cuprinde trei operațiuni care se desfășoară în următoarea ordine:

- se pune în vedere inculpatului că are dreptul să ia cunoștință de lucrările de urmărire penală efectuate în dosar, cu indicarea faptei/faptelor reținute în sarcina sa și încadrarea lor juridică;

- i se asigură posibilitatea de a lua cunoștință de materialul de urmărire penală prin citire de către inculpat sau de către organul de cercetare penală dacă inculpatul nu știe să citească;

- inculpatul este întrebat dacă mai are de formulat cereri noi sau dacă dorește să facă declarații suplimentare.

Dacă inculpatul a formulat cereri noi în legătură cu activitatea de urmărire penală, organul judiciar le examinează de îndată și dispune asupra lor prin ordonanță, prin admitere sau respingere.

Îndeplinirea acestor operațiuni va fi consemnată într-un proces-verbal de prezentare a materialului de urmărire penală.

Dacă asistența juridică a inculpatului este obligatorie, la prezentarea materialului de urmărire penală trebuie să fie prezent și apărătorul acestuia.

Când prezentarea materialului de urmărire penală nu a fost posibilă deoarece inculpatul este dispărut sau se sustrage de la chemarea în acest scop, realizată de organul de urmărire penală, în referatul întocmit de către organul de cercetare penală sau în rechizitoriul emis de procuror se menționează această împrejurare.

Dacă inculpatul este prins sau se prezintă până la momentul înaintării dosarului la procuror, organul de cercetare penală va proceda la prezentarea materialului de urmărire penală, iar dacă inculpatul este prins sau se prezintă după înaintarea dosarului la procuror, acesta îi va prezenta el însuși materialul de urmărire penală inculpatului.

8. Terminarea urmăririi penale.

Acest termen nu semnifică sfârșitul fazei de urmărire penală, ci doar *terminarea activității de urmărire penală de către organele de cercetare penală.*

Atunci când organele de cercetare penală apreciază că au efectuat toate activitățile impuse de specificul cauzei, se consideră că cercetarea penală este terminată.

În acest caz, organul de cercetare penală va înainta procurorului de îndată, dosarul însoțit de un referat care trebuie să se limiteze la fapta care a format obiectul urmăririi penale, la persoana inculpatului și ultima încadrare juridică dată faptei.

Referatul de terminare a urmăririi penale trebuie să cuprindă pe lângă mențiunile generale, fapta sau faptele reținute în sarcina inculpatului, probele administrate și încadrarea juridică. Totodată referatul mai trebuie să cuprindă

și propunerea pe care o face organul de cercetare penală cu privire la soluția care va fi adoptată de către procuror.

Suplimentar, referatul mai cuprinde și date suplimentare referitoare la mijloacele materiale de probă, măsurile asigurătorii, măsurile preventive, cheltuielile judiciare.

9. Trimiterea în judecată.

Nu se confundă cu terminarea urmăririi penale care marchează momentul în care organele de cercetare penală și-au finalizat activitatea. Trimiterea în judecată constituie punctul final al urmăririi penale, ulterior terminării urmăririi penale și în care intervine procurorul, singurul care poate dispune trimiterea în judecată. Indiferent dacă acțiunea penală a fost sau nu pusă în mișcare pe parcursul urmăririi penale, organele de cercetare penală, odată ce termină activitatea în respectiva cauză, vor trimite dosarul procurorului care supraveghează urmărirea penală. În termen de cel mult 15 zile de la primirea dosarului, procurorul este obligat să verifice lucrările urmăririi penale și să se pronunțe asupra acestora.

Dacă procurorul constată că au fost respectate dispozițiile legale care garantează aflarea adevărului, că urmărirea penală este completă, iar probele necesare au fost legal administrate, va proceda conform art. 262 din c.proc.pen.

Astfel dacă fapta există, a fost săvârșită de învinuit sau inculpat, iar acesta răspunde penal, va dispune trimiterea în judecată prin rechizitoriu. Atunci când acțiunea penală nu a fost încă pusă în mișcare, tot prin rechizitoriu va dispune și punerea în mișcare a acțiunii penale. Rechizitoriul va avea deci un dublu rol: act de inculpare și act de sesizare a instanței.

Dacă însă procurorul apreciază că nu sunt îndeplinite condițiile pentru trimiterea în judecată, va da ordonanță prin care va dispune după caz încetarea urmăririi penale, scoaterea de sub urmărire penală ori clasarea.

Potrivit art. 265 din c.p.p atunci când procurorul, cu ocazia verificării lucrărilor de urmărire penală, constată că urmărirea penală nu este completă sau nu au fost respectate dispozițiile legale care garantează aflarea adevărului, restituie cauza organului care a efectuat urmărirea penală sau altui organ de urmărire în vederea refacerii sau completării urmăririi penale.

Dacă refacerea sau completarea este necesară numai cu privire la unele fapte sau cu privire la unii învinuiți sau inculpați și disjungerea nu este posibilă, se va restitui întreaga cauză. Organul de cercetare penală căruia i s-a

trimis dosarul spre completare sau refacere se va conforma dispozițiilor procurorului după care va retrimite dosarul completat sau refăcut acestuia.

În situația în care procurorul apreciază că sunt îndeplinite condițiile pentru trimiterea în judecată, va emite rechizitoriul.

Potrivit art. 263 *rechizitoriul* trebuie să se limiteze la fapta și persoana pentru care s-a efectuat urmărirea penală și trebuie să cuprindă pe lângă mențiunile prevăzute în art 203 (cele deja știute de la ordonanță), datele privitoare la persoana inculpatului, fapta reținută în sarcina sa, încadrarea juridică, probele pe care se întemeiază învinuirea, măsurile preventive luate, durata acestora, precum și dispoziția de trimitere în judecată.

Prin același rechizitoriu procurorul poate dispune trimiterea în judecată pentru unele fapte și încetarea urmăririi penale/scoaterea de sub urmărire penală pentru alte fapte.

Procurorul întocmește un singur rechizitoriu, chiar dacă lucrările urmăririi penale privesc mai mulți învinuiți sau inculpați și chiar dacă situației acestora se vor da rezolvări diferite. Astfel se poate ca prin același rechizitoriu să se dispună trimiterea în judecată a unui inculpat și încetarea urmăririi penale cu privire la alt inculpat. În rechizitoriu se mai arată numele și prenumele persoanelor care trebuie citate în instanță, cu indicarea calității lor în proces și locul unde urmează a fi citate.

10. Reluarea urmăririi penale.

Urmărirea penală este reluată în următoarele cazuri:

- încetarea cauzei de suspendare a urmăririi penale,
- restituirea cauzei de către instanța de judecată în vederea refacerii urmăririi penale sau ca urmare a extinderii acțiunii penale/extinderii procesului penal
- redeschiderea urmăririi penale.

Reluarea urmăririi penale nu mai are loc dacă se constată că între timp a intervenit vreunul din cazurile prevăzute la art. 10.

Reluarea urmăririi penale după suspendare. Pe toată durata suspendării urmăririi penale, organul de cercetare penală trebuie să se intereseze periodic dacă mai subzistă cauza de suspendare. Când se constată că a încetat cauza de suspendare, organul de cercetare penală va înainta dosarul procurorului pentru a dispune asupra reluării urmăririi penale prin ordonanță. Practic reluarea

urmăririi penale va avea loc de îndată ce înv/inc s-a însănătoșit, aspect care trebuie să reiese dintr-un certificat medical sau dintr-o expertiză medicală.

Reluarea urmăririi penale în caz de restituire a cauzei de către instanța de judecată în vederea refacerii urmăririi, ori ca urmare a extinderii acțiunii penale sau a procesului penal. Refacerea urmăririi se impune atunci când instanța constată că în desfășurarea urmăririi penale, *cercetarea penală s-a desfășurat de un alt organ decât cel competent* ori dacă s-au încălcat dispozițiile privitoare la *competența după materie, sau după calitatea persoanei, sesizarea instanței, prezența învinuitului sau a inculpatului și asistarea acestuia de către apărător.*

În fine, dacă în cursul judecății se procedează la extinderea acțiunii penale sau a procesului penal, instanța poate restitui dosarul procurorului în vederea reluării urmăririi penale pentru a se face cercetări penale cu privire la noile fapte descoperite în sarcina inc. sau cu privire la alte fapte sau alți inculpați.

Reluarea urmăririi penale în caz de redeschidere a urmăririi penale. Ori de câte ori se constată după ce s-a dispus scoaterea de sub urmărire penală sau încetarea urmăririi penale, că nu a existat în fapt cazul care a determinat acea soluție, se va dispune redeschiderea urmăririi penale. Redeschiderea urmăririi penale mai are de asemenea loc și atunci când instanța de judecată a admis plângerea împotriva soluției de scoatere sau încetare a urmăririi penale și a trimis cauza în vederea redeschiderii urmăririi penale.

Redeschiderea urmăririi penale se dispune de către procuror prin ordonanță sau de către instanța de judecată prin sentință.

11. Plângerea împotriva măsurilor și actelor de urmărire penală.

I. Ca o garanție a respectării legalității în procesul penal, legiuitorul a prevăzut posibilitatea ca orice persoană nemulțumită de **actele și măsurile dispuse în timpul urmăririi penale** să facă plângere împotriva acestora.

Plângerea se adresează procurorului care supraveghează activitatea organului de cercetare penală și se depune fie direct la acesta, fie la organul de cercetare penală. Procurorul este obligat să rezolve plângerea în termen de cel mult 20 de zile de la primire și să comunice de îndată persoanei care a făcut plângerea, modul în care aceasta a fost rezolvată.

Dacă plângerea este formulată împotriva măsurilor luate sau a actelor efectuate de către procuror, ori efectuate pe baza dispozițiilor acestuia, se rezolvă de prim-procurorul parchetului, sau după caz de procurorul general al parchetului de pe lângă curtea de apel, sau de procurorul ierarhic superior. O nouă plângere împotriva soluției de respingere dispuse de procurorul ierarhic superior este inadmisibilă.

II. De asemenea, se pot ataca cu plângere și soluțiile de netrimiteră în judecată dispuse de către procuror.

În cazul rezoluției de neîncepere a urmăririi penale sau al soluției de scoatere sau încetare a urmăririi penale, plângerea se face în termen de 20 de zile de la înștiințarea persoanelor interesate.

După respingerea plângerii făcute împotriva rezoluției de neîncepere a urmăririi penale, ori a soluției de clasare, scoatere de sub urmărire penală sau încetare a urmăririi penale date de procuror, persoana vătămată precum și alte persoane ale cărei interese legitime au fost vătămate, pot face plângere în termen de 20 de zile de la data comunicării de către prim-procuror (sau a celorlalți deja menționați) a modului de rezolvare, la instanța competentă să judece cauza în primă instanță. Când plângerea nu a fost rezolvată de prim-procuror în termen de 20 de zile, termenul de sesizare a instanței curge de la data expirării termenului de 20 de zile prevăzut pentru soluționare. Dosarul va fi trimis de parchet instanței în termen de 5 zile de la primirea adresei prin care se cere dosarul.

Persoana față de care s-a dispus neînceperea urmăririi penale sau scoaterea ori încetarea urmăririi penale se citează. Neprezentarea persoanelor legal citate nu împiedică judecarea cauzei. Participarea procurorului este obligatorie.

La termenul fixat pentru judecare, instanța dă cuvântul persoanei care a făcut plângerea, persoanei față de care s-a dispus soluția și apoi procurorului. Instanța va verifica soluția pe baza lucrărilor și a materialului din dosarul cauzei precum și a oricăror înscrisuri noi prezentate.

Instanța va pronunța una din următoarele soluții:

- a) respinge plângerea prin sentință, menținând soluția din ordonanță sau rezoluție
- b) admite plângerea prin sentință, desființează rezoluția sau ordonanța atacată și trimite procurorului cauza în vederea începerii sau redeschiderii urmăririi penale. Cu această ocazie, instanța va trebui să indice faptele și împrejurările ce urmează a fi constatate și prin ce anume mijloace de probă

- c) admite plângerea prin încheiere, desființează rezoluția sau ordonanța atacată și când probele existente la dosar sunt suficiente pentru judecarea cauzei, reține cauza spre judecare. Dispozițiile privind judecarea în primă instanță și căile de atac se aplică în mod corespunzător.

Hotărârea instanței pronunțată potrivit punctelor 1 și 2 este definitivă.

Atunci când prin hotărâre definitivă instanța a decis că nu este cazul să se înceapă ori să se redeschidă urmărirea penală în privința unei anumite persoane, acea persoană nu mai poate fi urmărită pentru aceeași faptă, afară de cazul când s-au descoperit fapte sau împrejurări noi ce nu au fost cunoscute de organul de urmărire penală și nu a intervenit vreunul din cazurile de la art. 10.

CAPITOLUL X. PROCEDURA PLÂNGERII PREALABILE

1. NOȚIUNE

2. INTRODUCEREA PLÂNGERII PREALABILE.

3. ASPECTE PRIVIND PROCEDURA PLÂNGERII PREALABILE

1. Noțiune.

Plângerea prealabilă reprezintă o excepție de la principiul oficialității procesului penal și constă în posibilitatea acordată de legiuitor persoanei vătămate de a decide declanșarea procesului penal în cazul săvârșirii anumitor infracțiuni prevăzute în lege.

Această excepție de la principiul oficialității se justifică de regulă în cazul acelor infracțiuni cu un grad de pericol social redus, unde partea vătămată este singură în măsură să aprecieze asupra necesității de a-l trage la răspundere pe făptuitor.

În ceea ce privește infracțiunea de viol al cărei grad de pericol social este ridicat, rațiunea pentru care forma simplă se pedepsește la plângerea prealabilă a persoanei vătămate este aceea a naturii relațiilor sociale ocrotite, a intimității și discreției care trebuie să se manifeste în legătură cu aceste valori.

Infracțiunile din Codul penal pentru care legiuitorul a prevăzut condiția introducerii plângerii prealabile sunt:

- lovirea sau alte violențe – art. 180.
- vătămarea corporală – art. 181.
- vătămarea corporală din culpă - art. 184 alin. 1.
- violarea de domiciliu – art. 192 alin. 1.
- amenințarea – art. 193
- violarea secretului corespondenței – art. 195.
- divulgarea secretului profesional – art. 196.
- violul – art. 197 alin. 1
- furtul comis în condițiile art. 210
- abuzul de încredere – art. 213.
- gestiunea frauduloasă –art. 214.
- distrugerea –art. 217 alin. 1
- abandonul de familie –art. 305.
- nerespectarea măsurilor privind încredințarea minorului – art. 307.
- tulburarea folosinței locuinței – art. 320

Introducerea plângerii prealabile constituie atât manifestarea de voință a părții vătămate de a aduce la cunoștința organelor judiciare comiterea uneia sau mai multor infracțiuni, cât și expresia voinței ca acele fapte să fie urmărite sau judecate.

Instituția plângerii prealabile are o dublă natură: atât penală cât și procesual penală, iar reglementarea ei se regăsește atât în Codul penal și în Codul de procedură penală, cât și în alte legi penale.

În planul dreptului penal, lipsa plângerii prealabile este o cauză care înlătură răspunderea penală (art. 131 din actualul Cod penal), pe când în planul dreptului procesual penal, lipsa plângerii prealabile este o cauză care împiedică punerea în mișcare a acțiunii penale sau face imposibilă exercitarea ei.

Titularii plângerii prealabile

Potrivit art. 131 alin. 1 din Codul penal, titularul plângerii prealabile este *persoana vătămată prin infracțiune*.

În locul persoanei vătămate, plângerea prealabilă ar putea fi introdusă și de către *mandatar*, în baza mandatului special care trebuie atașat plângerii. Astfel, dacă persoana vătămată a decedat înainte de a introduce plângerea prealabilă, aceste drept se stinge nemaiputând fi exercitat de altă persoană. Tot astfel, dacă persoana vătămată decedează în cursul procesului penal, deci după ce a formulat plângere penală prealabilă, nu mai este posibilă încetarea procesului penal.

Când plângerea a fost formulată de o persoană fără calitatea procesuală corespunzătoare, nulitatea se acoperă dacă persoana vătămată își însușește plângerea în termenul de două luni prevăzut în lege.

Pentru persoanele juridice, plângerea prealabilă se formulează de către *reprezentantul* acesteia.

La fel, în cazul persoanei vătămate lipsite de capacitate de exercițiu, plângerea prealabilă se formulează de către *reprezentantul ei legal*, iar pentru persoana cu capacitate de exercițiu restrânsă plângerea se formulează de către *persoana vătămată cu acordul reprezentantului ei legal*. Specific în situațiile în care persoana vătămată nu are capacitate de exercițiu sau are capacitate de exercițiu restrânsă, este faptul că organele de urmărire penală se pot sesiza și din oficiu cu privire la săvârșirea infracțiunilor, nefiind necesară depunerea plângerii prealabile. Dacă sesizarea se face din oficiu, nu ar putea interveni retragerea plângerii prealabile, ci doar împăcarea părților.

Caracterizarea plângerii prealabile

Plângerea prealabilă are caracter indivizibil, atât activ cât și pasiv.

Caracterul indivizibil *activ* are în vedere situația în care prin aceeași infracțiune au fost vătămate mai multe persoane și numai una dintre acestea a formulat plângere prealabilă. În acest caz efectele plângerii prealabile se vor extinde și asupra acelor persoane vătămate care nu au depus plângere, iar răspunderea făptuitorului va fi antrenată și în privința celorlalte victime.

Caracterul indivizibil *pasiv* se referă la situația în care la săvârșirea aceleiași infracțiuni au participat două sau mai multe persoane. Plângerea prealabilă formulată sau menținută numai împotriva unuia dintre ei atrage extinderea efectelor față de toți participanții la infracțiune.

2. Introducerea plângerii prealabile

Urmare modificărilor legislative survenite în cursul anului 2006 (Legea nr. 356/2006), plângerea prealabilă se adresează organului de cercetare penală sau procurorului. Plângerea greșit îndreptată de persoana vătămată se trimite pe cale administrativă, organului competent.

Dacă este vorba de o infracțiune flagrantă, care se urmărește la plângerea prealabilă a persoanei vătămate, pentru a nu se pierde probele și pentru a se identifica făptuitorul, organele de cercetare penală sunt obligate să constate săvârșirea acesteia, chiar în lipsa plângerii prealabile. În acest caz, organul de cercetare penală cheamă persoana vătămată și o întreabă dacă formulează plângere prealabilă. În caz afirmativ, se continuă cercetările sau plângerea este înaintată organului competent.

Conexitate și indivizibilitate

Atunci când pentru una dintre infracțiunile pedepsite la plângerea prealabilă competența de efectuare a cercetărilor penale revine după calitatea făptuitorului unui anumit organ de cercetare penală, cauza va fi preluată în întregime de acel organ.

Schimbarea încadrării juridice

Dacă în cursul urmăririi penale efectuate din oficiu pentru o anumită infracțiune se ajunge la concluzia că trebuie schimbată încadrarea juridică într-o infracțiune pedepsită la plângere prealabilă, atunci procurorul sau organul de cercetare penală cheamă persoana vătămată și o întreabă dacă înțelege să depună plângere. Dacă persoana vătămată depune plângere, se continuă

urmărirea penală, iar în caz contrar organul de cercetare penală trimite dosarul cauzei procurorului cu propunere de încetare a urmăririi penale.

3. Aspecte privind procedura plângerii prealabile.

Conținutul plângerii.

Dispozițiile art. 283 din Codul de procedură penală arată care este conținutul plângerii prealabile.

Potrivit acestor dispoziții legale ea trebuie să cuprindă următoarele:

- Descrierea faptei, însoțită sau nu de încadrarea juridică
- Indicarea autorului. Dacă acesta nu este cunoscut organele de cercetare penală sunt obligate să întreprindă investigațiile necesare pentru identificarea lui.
- Arătarea mijloacelor de probă, dacă acestea sunt cunoscute.
- Indicarea adresei părților și a martorilor.
- Precizarea dacă persoana vătămată se constituie parte civilă.
- Indicarea persoanei responsabile civilmente.

Dacă plângerea se formulează prin mandatar, trebuie atașat și mandatul special.

Plângerea se semnează de cel care a întocmit-o.

Termenul de introducere a plângerii prealabile

Potrivit legii, termenul de introducere a plângerii prealabile este de două luni din ziua în care persoana vătămată a știut cine este autorul.

Dacă persoana vătămată este un minor sau un incapabil, termenul de două luni curge din momentul în care persoana îndreptățită a reclama a știut cine este făptuitorul.

CAPITOLUL XI. DISPOZIȚII GENERALE PRIVIND JUDECATA

1. NOȚIUNI GENERALE

2. PRINCIPII SPECIFICE ACESTEI FAZE

3. DISPOZIȚII GENERALE PRIVIND JUDECATA

4. STRUCTURA FAZEI DE JUDECATĂ

1. Noțiuni generale

În sens larg, noțiunea de judecată semnifică *operațiunea prin care un organ jurisdicțional soluționează un conflict de drept*.

În sens restrâns, sens care ne interesează din punct de vedere al dreptului procesual penal, noțiunea desemnează *acea fază a procesului penal care se desfășoară în fața instanțelor penale*.

Judecata este activitatea principală a procesului penal deoarece această fază se concretizează în adoptarea hotărârii judecătorești, care soluționează conflictul de drept penal.

În această etapă, instanța verifică întreaga activitate desfășurată de organele de urmărire penală, dar și de către ceilalți participanți, având posibilitatea legală să restituie dosarul organelor de urmărire penală în vederea refacerii urmăririi penale sau atunci când aceasta nu a fost desfășurată de organul competent.

Datorită modului în care se desfășoară, faza de judecată oferă garanția aflării adevărului în cauza penală.

Dispozițiile articolelor 287-312 din Codul de procedură penală conține anumite reguli comune după care se desfășoară orice judecată, indiferent de gradul de jurisdicție (în fond, în apel, în recurs, ori în căile extraordinare de atac). Unele din aceste reguli se prefigurează ca adevărate principii ale fazei de judecată și le vom menționa în subcapitolul următor.

2. Principiile specifice fazei de judecată

Pe lângă principiile fundamentale care guvernează desfășurarea întregului proces penal, în faza de judecată își găsesc aplicarea și anumite principii specifice, neîntâlnite în alte faze ale procesului penal.

Aceste principii au caracter de reguli generale fiind înscrise ca dispoziții legale în articolele 288, 289 și 290 din Codul de procedură penală, ele fiind următoarele:

- Publicitatea
- Nemijlocirea,
- Contradictorialitatea,
- Oralitatea

Publicitatea. Ca principiu specific fazei de judecată presupune posibilitatea oricărei persoane de a asista la desfășurarea judecății, ceea ce înseamnă că locul în care se desfășoară ședința este accesibil publicului, iar ședința se desfășoară cu ușile deschise. Acest principiu poate fi regăsit înscris ca atare atât în Constituție, Legea nr. 304/2004 privind organizarea judiciară, precum și în Codul de procedură penală.

Astfel, articolul 127 din Constituție prevede că ședințele de judecată sunt publice, afară de cazurile prevăzute de lege. Articolul 290 din Codul de procedură penală dispune că ședința de judecată este publică, iar minorii sub 16 ani nu pot asista la ședința de judecată.

Legiuitorul a acordat o atenție deosebită acestui principiu, prevăzând sancțiunea nulității absolute pentru cazurile în care se încalcă acest principiu. Pentru a se verifica aplicarea acestui principiu, hotărârile judecătorești trebuie să cuprindă printre alte mențiuni și pe aceea dacă judecata s-a desfășurat în ședință publică.

Publicitatea trebuie respectată la toate termenele de judecată și indiferent dacă ședința de judecată se desfășoară în sala de ședință ori în camera de consiliu.

Potrivit legii (art. 290 alin 2 din Cpp.) ședința de judecată poate fi secretă dacă judecarea în ședință publică ar aduce atingere unor interese de stat, moralei, demnității sau vieții intime a unei persoane.

De asemenea, potrivit art. 485 din Cpp., ședința în care are loc judecarea infractorului minor este nepublică. Această excepție este determinată de vârsta inculpatului care ar putea fi influențat negativ de prezența publicului în sala de ședință. Declararea ședinței nepublică/secretă se face la cererea procurorului, a părților sau din oficiu. Ședința poate fi declarată secretă pentru tot cursul judecării cauzei sau numai pentru o parte a acesteia.

În perioada cât ședința este nepublică/secretă, în sală este permis doar accesul părților, reprezentanților acestora, apărătorilor și celorlalte persoane chemate de instanță în interesul soluționării cauzei.

Nu se consideră încălcare a publicității ședinței de judecată, limitarea accesului publicului în sala de ședință în funcție de mărimea sălii sau din rațiuni de igienă.

Nemijlocirea. Acest principiu constă în obligația instanței de a îndeplini în mod direct toate actele procesuale și procedurale din cuprinsul judecății. În acest fel instanța intră în contact direct cu toate probele. Realizarea principiului nemijlocirii presupune de principiu, readministrarea tuturor probelor care au fost administrate în faza de urmărire penală.

În situațiile în care inculpatul își recunoaște vinovăția și solicită ca judecarea să aibă loc potrivit procedurii instituite prin art. 320¹ din C.proc.pen. pe baza probelor administrate în faza de urmărire penală, instanța nu mai readministrează acele probe, ci pronunță hotărârea în temeiul probelor deja administrate la urmărirea penală.

Pentru ca nemijlocirea să fie transpusă în fapt, legea pretinde unicitatea completului de judecată în tot cursul judecării cauzei, iar când acest lucru nu este posibil, completul de judecată poate fi schimbat doar până la începerea dezbaterilor.

După începerea dezbaterilor, orice schimbare intervenită în compunerea completului de judecată va atrage reluarea de la început a dezbaterilor. Astfel judecătorii care participă la deliberare trebuie să fi luat parte la dezbateri pentru a ține seama în soluția pe care o vor da atât de ceea ce s-a petrecut în cursul ședinței de judecată, cât și de ceea ce s-a discutat pe parcursul dezbaterilor judecătorești.

Contradictorialitatea. Acest principiu constă în aceea că toate probele administrate în cauza penală sunt supuse discuției părților, procurorului, instanței și apărătorului.

Toți subiecții cu interese contrare în soluționarea cauzei penale au drepturi egale în ceea ce privește discutarea probelor. Prin intermediul contradictorialității, instanța percepe probele prin intermediul punctelor de vedere diferite exprimate oral în fața sa. Prin prisma acestui principiu, martorilor li se pot pune întrebări de toate părțile și nu numai de cele care i-au propus.

Oralitatea. Strâns legat de contradictorialitate, acest principiu constituie o garanție a judecății deoarece permite tuturor participanților în cauză să formuleze oral, cereri și să ridice excepțiile pe care le consideră justificate.

Oralitatea nu se rezumă doar la comunicarea între participanții la procesul penal prin viu grai, ci spre deosebire de urmărirea penală în care se reține numai ceea ce s-a consemnat, în faza de judecată la pronunțarea hotărârii, completul de judecată va ține seama și de ceea ce s-a discutat în cursul dezbaterilor, aspecte care vor fi consemnate de către grefierul de ședință.

3. Dispoziții generale privind faza de judecată.

Dispozițiile cuprinse în articolele 287-312 din C.proc.pen. prevăd reguli comune după care se desfășoară orice judecată, indiferent de gradul instanței și indiferent de felul judecătii.

a) Pregătirea ședinței de judecată

Fixarea termenului de judecată

Astfel, fixarea primului termen la care va avea loc ședința de judecată se face cu ajutorul sistemului informatic care va proceda și la repartizarea aleatorie a dosarelor pe completele de judecată.

În cazul în care dosarul privește inculpați aflați în stare de arest preventiv, judecata se desfășoară de urgență și cu precădere.

Citarea părților și a altor persoane

Judecata se poate desfășura în condiții de legalitate numai dacă părțile sunt legal citate și procedura este îndeplinită. Pentru aceasta, se va dispune citarea părților și a celorlalte persoane care trebuie potrivit legii să fie chemate la judecată.

Dacă partea se înfățișează în instanță personal sau prin reprezentant ori avocat ales sau avocat din oficiu, iar acesta din urmă a luat legătura cu partea reprezentată, se consideră acoperită orice nelegalitate survenită în procesul de citare iar părții i se acordă termenul în cunoștință, nemaifiind citată pentru termenele următoare.

Procurorul, nefiind parte în procesul penal nu se citează, el având obligația să participe la judecată în toate cazurile prevăzute de lege.

Asigurarea asistenței juridice obligatorii

În cazurile în care potrivit legii este obligatorie desemnarea unui apărător din oficiu, președintele instanței va lua măsuri pentru desemnarea unui avocat, dacă partea nu are deja apărător ales. Avocatul desemnat din oficiu are obligația să studieze dosarul până la termenul de judecată și poate lua legătura cu inculpatul dacă acesta este în stare de arest preventiv.

Întocmirea și afișarea listei cauzelor

Președintele completului de judecată se va îngriji de întocmirea listei cauzelor care se vor judeca în ziua respectivă. La întocmirea listei se ține seama de ordinea înregistrării dosarelor la instanță, dându-se întâietate celor în care există inculpați arestați și celor în care judecata se face de urgență. Lista

de ședința se afișează cu 24 de ore înaintea termenului de judecată la intrarea în sala de ședință.

Dacă unele din aceste măsuri pregătitoare nu au fost îndeplinite, înaintea termenului de judecată președintele completului de judecată va acționa de urgență pentru realizarea lor.

b) Desfășurarea ședinței de judecată

Conducerea ședinței de judecată

Ședința de judecată este condusă de președintele completului de judecată. El decide asupra cererilor formulate de părți, dacă rezolvarea acestora nu revine întregului complet. Atunci când completul de judecată este format dintr-un singur judecător, el va îndeplini toate atribuțiile președintelui de complet.

Astfel, președintele de complet deschide ședința de judecată, ia măsuri de ordine necesare, asigură solemnitatea ședinței, procedează la administrarea probelor și încuviințează punerea de întrebări persoanelor audiate.

În vederea desfășurării ședinței de judecată în condiții de solemnitate, președintele completului poate limita accesul publicului în sala de ședință, atrage atenția persoanelor să păstreze ordinea și liniștea în sală, iar în caz de indisciplină poate dispune îndepărtare a persoanelor din sala de ședință.

Infrațiunile de audiență

Noțiunea desemnează acele *fapte penale săvârșite în cursul ședințelor de judecată*.

Atunci când se săvârșește o infracțiune de audiență, președintele completului de judecată constată fapta și identifică pe făptuitor, încheind despre aceasta un proces verbal. Dacă este cazul, poate dispune arestarea preventivă a învinuitului pe o durată de cel mult 10 zile. Cel învinuit este trimis apoi de îndată, procurorului, împreună cu procesul verbal, cu mandatul de arestare și încheierea de ședință, în vederea efectuării urmăririi penale.

Verificările prealabile

Potrivit art. 300 din Codul de procedură penală, instanța este datoră să verifice din oficiu, la prima înfățișare, regularitatea actului de sesizare. Dacă se constată că actul de sesizare nu este legal întocmit, președintele completului va dispune înlăturarea lipsurilor de îndată, sau dacă acest lucru nu este posibil, va acorda termen în acest scop.

Dacă înlăturarea neregularităților nu este posibilă în cursul judecății, instanța va dispune restituirea dosarului către procuror în vederea refacerii actului de sesizare.

Dacă este vorba de o plângere penală prealabilă și nu de un rechizitoriu, instanța va putea constata nulitatea actului de sesizare și va proceda în consecință.

Potrivit art. 300¹ din C.proc.pen., după înregistrarea dosarului, instanța de judecată este datorată să verifice din oficiu în camera de consiliu, legalitatea și temeinicia arestării preventive, înainte ca durata acestei măsuri să expire.

Dacă se constată că temeiurile care au stat la baza luării măsurii preventive au încetat sau nu există temeiuri noi care să justifice în continuare privarea de libertate, se va dispune revocarea arestării preventive și punerea de îndată în libertate a inculpatului.

Participarea procurorului și a părților la judecată

Potrivit art. 301 din Codul de procedură penală, în cursul judecății, procurorul și oricare dintre părți pot formula cereri, ridica excepții și pune concluzii.

Procurorul va susține învinuirea numai atunci când din probele administrate rezultă vinovăția celui trimis în judecată, prezentând liber și motivat concluziile pe care le consideră întemeiate.

Inculpatul precum și celelalte părți se bucură de drepturile procesuale prevăzute în lege. Uneori, prezența inculpatului în fața instanței este obligatorie (spre ex. dacă inculpatul este arestat, chiar și în altă cauză). El poate formula cereri, ridica excepții și pune concluzii atât cu privire la latura penală cât și cu privire la latura civilă a cauzei.

Partea vătămată poate de asemenea să formuleze cereri, ridica excepții și formula concluzii cu privire la latura penală a cauzei, partea civilă și partea responsabilă civilmente în legătură cu latura civilă a cauzei.

Suspendarea judecății

Ca și urmărirea penală, judecata poate fi suspendată când se constată pe baza unei expertize medico-legale că inculpatul suferă de o boală gravă care îl pune în imposibilitate să participe la judecarea cauzei.

Într-o astfel de situație instanța va dispune prin încheiere suspendarea procesului penal până când starea sănătății inculpatului va permite reluarea procesului. Dacă în cauză sunt mai mulți inculpați și temeiul suspendării îl privește numai pe unul dintre ei, iar disjungerea nu este posibilă, se va dispune suspendarea întregii cauze.

Notele privind desfășurarea procesului

În cursul ședinței de judecată, grefierul consemnează toate afirmațiile, susținerile și întrebările celor prezenți, inclusiv pe cele ale președintelui completului de judecată.

Consemnarea se face și prin înregistrarea cu mijloace tehnice, urmate de transcriere. Unele acte procesuale cum ar fi declarațiile inculpatului, ale părților, ale martorilor vor fi constatate și consemnate individual, apoi semnate de cei care le-au dat.

Încheierea de ședință

Pe baza notelor luate, după ședința de judecată, grefierul va consemna modul în care s-a desfășurat ședința de judecată într-o încheiere de ședință. Excepție face cazul când hotărârea se pronunță în ziua în care a avut loc judecata și atunci nu se mai întocmește o încheiere separată.

Încheierea de ședință cuprinde o *parte introductivă*, o *parte descriptivă*, precum și *dispozitivul*.

Partea introductivă va cuprinde date cu privire la denumirea instanței, identitatea judecătorilor, procurorului și a grefierului, data la care s-a ținut ședința de judecată, cu mențiunea dacă a fost publică sau secretă/nepublică, identitatea părților prezente, a celor lipsă, mențiunea dacă au fost legal citate, identitatea apărătorului și indicarea părților cărora le acordă asistență.

În *partea descriptivă* se consemnează cererile și excepțiile formulate de către părți și modul cum au fost rezolvate, concluziile procurorului și ale părților.

Dispozitivul încheierii de ședință cuprinde întotdeauna măsurile luate de instanță cum ar fi: amânarea cauzei, dispoziția de revocare a arestării preventive sau de menținere a ei, etc.

Încheierea de ședință se întocmește de grefier în termen de 24 de ore de la terminarea ședinței. Ea se semnează de către președintele completului de judecată și de către grefier. Încheierea de ședință face posibil controlul legalității și temeiniciei judecății, astfel că lipsa acestora va atrage sancțiunea nulității absolute a întregii ședințe de judecată. Lipsa încheierii de ședință sau unele neregularități ale acestora trebuie invocate la prima ședință următoare pentru a se putea proceda la reconstituirea datelor referitoare la activitatea procesuală.

c) Soluționarea cauzei

Presupune **deliberarea** și **luarea hotărârii**, activități care urmează dezbaterilor, deci după încheierea ședinței de judecată.

Deliberarea este activitatea prin care membrii completului de judecată se sfătuiesc asupra soluției care trebuie adoptată în cauza care a fost judecată. Pentru aceasta judecătorii vor examina probele administrate atât în faza de urmărire penală cât și în faza de judecată. La deliberare vor lua parte numai membrii completului de judecată în fața căruia a avut loc dezbaterile. Completul de judecată deliberază în secret pentru a se evita orice imixtiune în activitatea sa. Secretul deliberării constituie o garanție a independenței judecătorilor.

Se deliberază asupra legalității și temeiniciei învinuirii, a pretențiilor civile, a sancțiunii care trebuie aplicată, a cuantumului despăgubirilor civile.

Luarea hotărârii urmează etapei deliberării și acest moment marchează soluționarea cauzei. Potrivit art. 308 din C.p.p., hotărârea judecătorească trebuie să fie rezultatul acordului membrilor completului de judecată asupra chestiunilor supuse deliberării. Hotărârea se poate lua cu unanimitate de voturi sau cu majoritate de voturi, dar în acest caz, motivarea opiniei separate este obligatorie. Atunci când completul de judecată este format din doi judecători și unanimitatea nu este întrunită, judecata se reia în complet de divergență, scop în care completului de judecată i se alătură președintele sau vicepreședintele instanței, ori un alt judecător desemnat de președinte. Odată ce hotărârea a fost luată, ea va fi consemnată într-un act procedural numit *minută*.

Minuta este actul procedural în formă scrisă în care se consemnează rezultatul deliberării și care se redactează imediat de către completul de judecată.

Ea va cuprinde mențiunile prevăzute de lege pentru dispozitivul hotărârii, fiind de fapt dispozitivul viitoarei hotărâri, scris de mâna judecătorilor. Minuta se semnează de toți membrii completului de judecată, după care nu mai poate fi modificată. Deoarece minuta este o garanție că rezultatul deliberării este expresia voinței judecătorilor, lipsa minutei va atrage nulitatea absolută a hotărârii.

Pronunțarea hotărârii se face în ședință publică de către președintele completului de judecată, asistat de grefier. Pronunțarea are loc în ziua în care s-au desfășurat dezbaterile judiciare, sau în caz de amânare a pronunțării, în ziua stabilită pentru aceasta.

La pronunțare nu este obligatorie prezența procurorului sau a părților care nu vor fi citate de către grefier. Data pronunțării prezintă importanță deoarece din acel moment începe să curgă termenul de exercitare a căii de atac

pentru procuror și pentru părțile prezente. După pronunțarea hotărârii, aceasta se trece în condica de ședință a instanței judecătorești.

4. Structura fazei de judecată.

Ca fază a procesului penal, judecata se desfășoară din momentul în care prima instanță a fost sesizată cu judecarea cauzei. Privită din punct de vedere al fazei procesului penal, judecata cuprinde trei etape:

- judecata în primă instanță (în fond)
- judecata în căile ordinare de atac (apel și recurs)
- judecata în căile extraordinare de atac (contestația în anulare, revizuirea și recursul în interesul legii).

Judecata în primă instanță este absolut necesară pentru realizarea scopului procesului penal deoarece fără această fază nu se poate ajunge la soluționarea conflictului de drept penal dedus judecății.

Judecata în căile de atac ordinare are caracter eventual, ea desfășurându-se numai dacă părțile sau procurorul folosesc împotriva hotărârii pronunțate în primă instanță căile de atac prevăzute de lege.

Judecata în căile de atac extraordinare de atac are caracter excepțional deoarece legea precizează în mod restrictiv care sunt situațiile în care se pot promova asemenea căi de atac.

CAPITOLUL XII. JUDECATA ÎN PRIMĂ INSTANȚĂ

1. CONSIDERAȚII GENERALE

2. ETAPELE PROCESUALE ALE JUDECĂȚII ÎN PRIMĂ INSTANȚĂ

3. ALTE SITUAȚII ÎN CADRUL CERCETĂRII JUDECĂTOREȘTI

4. DELIBERAREA ȘI LUAREA HOTĂRÂRII

5. HOTĂRÂREA JUDECĂTOREASCĂ. CONȚINUT ȘI STRUCTURĂ

1. Considerații generale.

În sistemul nostru judiciar, prin Legea nr. 92/1992 s-au reintrodus cele trei grade de jurisdicție, adică judecata în primă instanță, în apel și în recurs. Cu toate acestea, în prezent, în majoritatea cauzelor se poate exercita numai calea de atac a recursului, date fiind modificările legislative survenite prin Legea nr. 202/2010 privind unele măsuri pentru accelerarea soluționării proceselor.

Reintroducerea apelului ca o cale ordinară de atac a impus înființarea unor noi instanțe judecătorești, curțile de apel.

În prezent, toate instanțele judecă în primă instanță, cu precizarea că dintre acestea, judecătoriile judecă numai în primă instanță.

Participanții la judecata în primă instanță. Judecarea în primă instanță a cauzelor presupune în primul rând prezența organelor judiciare (instanța și procurorul) apoi a părților, precum și a persoanelor care pot ajuta la rezolvarea conflictului de drept penal dedus judecății.

Ținând seama de rolul important al procurorului în asigurarea respectării legii, în prezent dispozițiile legii prevăd participarea procurorului la ședințele de judecată în primă instanță în cauzele în care instanța a fost sesizată prin rechizitoriu, în cauzele în care legea prevede pentru infracțiunea săvârșită pedeapsa închisorii de 3 ani sau mai mare, ori în cauzele în care unul din inculpați se află în stare de detenție sau în vreuna din situațiile prevăzute în art. 171 alin. 2 din C.p.p. (inc este minor, internat într-un centru de reeducare sau într-un institut medical educativ, când este reținut sau arestat chiar și în altă cauză, când față de acesta a fost dispusă măsura de siguranță a internării medicale sau obligarea la tratament medical, chiar în altă cauză ori dacă se apreciază că inc. nu-și poate face singur apărarea), precum și în cazul în care se dispune înlocuirea pedepsei amenzii cu cea a închisorii.

La ședințele de judecată privind alte infracțiuni, procurorul participă când consideră necesar.

Când legea prevede participarea obligatorie a procurorului la judecată, acesta trebuie să fie prezent la toate termenele de judecată, nu numai la termenul la care se dezbate cauza în fond. Procurorul va participa atât la judecarea laturii penale cât și a laturii civile. În cursul judecării cauzei în primă instanță, procurorul își exercită rolul activ în vederea aflării adevărului și a respectării dispozițiilor legale. El va susține învinuirea în instanță pe baza probelor administrate și potrivit conștiinței sale.

Pentru a-și realiza drepturile lor procesuale, părțile trebuie să fie citate. Neprezentarea părților legal citate nu împiedică judecarea cauzei. În ceea ce îl privește pe inculpat, citația trebuie să-i fie înmănată cu cel puțin 5 zile înaintea termenului fixat. Dacă inculpatul se află în stare de deținere, acestuia i se comunică și copia actului de sesizare. Judecata nu poate avea loc decât în prezența inculpatului aflat în stare de deținere, astfel că inculpatul arestat este adus obligatoriu la judecată. În cursul judecății, învinuitul și inculpatul precum și celelalte părți pot fi reprezentați, cu excepția cazurilor în care prezența inculpatului este obligatorie.

Alături de inculpat și celelalte părți, la judecarea cauzelor penale în primă instanță pot participa martori, experți și interpreți, care trebuie citați. Lipsa nejustificată a martorului, părții vătămate, părții responsabile civilmente, a apărătorului, expertului sau interpretului legal citat se sancționează cu amendă judiciară de la 250 lei la 5.000 lei.

Instanța nu se sesizează din oficiu, ci aceasta trebuie sesizată potrivit legii, prin rechizitoriul procurorului sau prin plângerea formulată împotriva soluției de netrimitere în judecată dată de procuror.

Judecata se mărginește la fapta și persoana arătate în actul de sesizare a instanței, iar în caz de extindere a procesului penal și la fapta și persoana la care se referă extinderea.

2. Etapele procesuale ale judecății în primă instanță.

Măsurile premergătoare sau procedura preliminară are rolul de a pune dosarul în stare de judecată. În această etapă, președintele instanței ia măsuri privind fixarea termenului de judecată, desemnarea completului și asigurarea apărării. Potrivit Legii nr. 304/2004 privind organizarea judiciară, repartizarea cauzelor pe complete de judecată se face în mod aleatoriu, în sistem informatizat. În cauzele în care sunt inculpați arestați, judecata se face de

urgență și cu precădere. Tot în această fază președintele instanței trebuie să ia măsuri privind citarea părților și a persoanelor care urmează să participe la judecată, precum și măsuri de asigurare a apărării. Dacă desemnarea unui apărător din oficiu este obligatorie, se iau măsuri pentru aceasta.

Președintele completului de judecată trebuie să ia toate măsurile necesare pentru ca la termenul de judecată fixat, judecarea cauzei să nu sufere amânare. El împreună cu membrii completului de judecată trebuie să studieze dosarele, practica judiciară și literatura de specialitate care are legătură cu cauza ce urmează a fi judecată. Lista cu cauzele ce urmează a fi judecate va fi afișată la instanță, spre vedere, cu 24 de ore înaintea termenului de judecată.

Ședința de judecată este împărțită în 4 etape distincte și anume:

- Începutul judecății
- Cercetarea judecătorească
- Dezbaterile și
- Ultimul cuvânt al inculpatului.

1. Începutul judecății. Conținutul său este dat de anumite activități cu caracter organizatoric și anume:

- *se declară ședința deschisă*, aceasta pentru asigurarea ordinii și solemnității ședinței de judecată. Din acel moment, cei prezenți trebuie să respecte disciplina. Președintele completului de judecată are pentru aceasta dreptul să ia anumite măsuri în cadrul dreptului de poliție a ședinței: să ceară publicului să păstreze liniștea, să îndepărteze anumite persoane din sală dacă încalcă măsurile de disciplină luate. Partea îndepărtată din sală din aceste motive va fi chemată în sală înainte de începerea dezbaterilor, iar președintele completului îi va aduce la cunoștință actele esențiale efectuate în lipsă și îi va citi declarațiile celor ascultați.

- *se face strigarea cauzei și apelul celor citați*, având în vedere că pe listă se găsesc mai multe cauze și ca atare este nevoie să se strige cauza care este la rând. După strigarea cauzei, președintele completului va dispune să se facă apelul părților și a celorlalte persoane citate, constatând care din ele s-au prezentat. Tot acum se verifică dacă procedura de citare este legal îndeplinită. Când sunt nereguli în procedura de citare, judecata se amână.

- *se verifică legalitatea sesizării instanței*. Instanța poate fi sesizată prin rechizitoriul procurorului, precum și prin plângerea formulată împotriva soluției procurorului de netrimitere în judecată. Acesta sunt modalități de sesizare principale. Mai există și modalități de sesizare suplimentare: extinderea procesului penal pentru alte fapte, extinderea procesului pentru alți inculpați și extinderea acțiunii penale pentru alte acte materiale. În afara

acestor modalități de sesizare mai există și modalități complementare sau de trimitere: casarea cu trimitere, declinarea de competență, regulatorul de competență și strămutarea cauzelor penale. La începerea judecării, în prima zi de înfățișare, instanța este datoare să verifice din oficiu, regularitatea actului de sesizare.

Dacă neregularitatea actului de sesizare nu poate fi înlăturată de îndată și nici prin acordarea unui termen în acest scop, dosarul se restituie organului care a întocmit actul de sesizare în vederea refacerii acestuia.

Dacă este vorba de un rechizitoriu, instanța trebuie să verifice dacă el îndeplinește condițiile prevăzute de lege, atât în ceea ce privește conținutul cât și în ceea ce privește confirmarea lui.

- *se fac anumite verificări privitoare la inculpat.* Aceasta presupune verificarea identității inculpatului și procedura de citare a acestuia. Tot acum se verifică de către instanță regularitatea luării și menținerii arestării preventive a inculpatului. Se mai verifică dacă inculpatul a primit citația și copia actului de sesizare a instanței cu cel puțin 5 zile înainte de termenul de judecată fixat. Dacă inc nu a primit actul de sesizare și acesta cere, judecata se amână și I se înmânează inc. copia actului de sesizare.

- *se iau măsuri privind martorii, experții și interpreții.* După apelul martorilor, experților și interpreților, președintele cere martorilor să părăsească sala de ședință și le pune în vedere să nu se îndepărteze fără încuviințarea sa. Astfel se înlătură posibilitatea ca martorii ascultați mai târziu să fie influențați de declarațiile martorilor ascultați mai înainte. Experții pot rămâne în sală deoarece ei și-au exprimat opinia în raportul de expertiză depus la dosar. Dacă însă acestora li s-ar cere anumite lămuriri, ei pot fi invitați să părăsească sala de ședințe pentru a nu fi influențați de inculpat ori de martori.

- *se dau anumite lămuriri și se are în vedere pronunțarea asupra cererilor și excepțiilor ridicate.* Președintele instanței pune în vedere persoanei vătămate că se poate constitui parte civilă în cauză, dar numai până la momentul citirii actului de sesizare. Totodată instanța întreabă procurorul și părțile dacă au de formulat excepții, cereri sau dacă propun administrarea de probe noi.

- *se poate proceda direct la judecarea cauzei în cazul recunoașterii vinovăției de către inculpat, pe baza probelor administrate în faza de urmărire penală.* Judecarea se poate realiza în această modalitate până la începerea cercetării judecătorești numai dacă inculpatul recunoaște în totalitate faptele reținute în actul de sesizare a instanței, și nu mai solicită alte probe, cu excepția înscrisurilor în circumstanțiere pe care le poate depune la acest termen.

Atunci când juecata se realizează în această modalitate, inculpatul beneficiază de reducerea cu o treime a limitelor de pedeapsă prevăzute de lege în cazul pedepsei cu închisoarea și de reducerea cu o pătrime a limitelor de amendă.

2. Cercetarea judecătorească. Această etapă are ca obiect administrarea probelor necesare rezolvării cauzei penale. Mai este denumită și anchetă judecătorească. În cadrul ei se readministrează probele din faza de urmărire penală, dar la cererea părților și a procurorului se pot administra și probe noi.

Cercetarea judecătorească începe cu citirea actului de sesizare a instanței. După aceasta președintele completului de judecată are obligația să-l lămurească pe inculpat cu privire la dreptul pe care îl are de a pune întrebări coinculpaților, celorlalte părți, martorilor, experților, ori de a da explicații când consideră necesar.

Administrarea probelor în cercetarea judecătorească începe prin ascultarea inculpatului. Neascultarea inculpatului atrage nulitatea hotărârii dacă implică o vătămare care nu a putut fi înlăturată în alt mod. Inc. este lăsat întâi să arate tot ce știe despre fapta pentru care a fost trimis în judecată, apoi i se pot pune întrebări de către președintele instanței, de către procuror, de partea vătămată, de partea civilă, de partea responsabilă civilmente, de ceilalți inculpați precum și de apărătorul inculpatului a căruia ascultare se face.

Dacă în cauză sunt mai mulți inculpați, ascultarea fiecăruia se face în prezența celorlalți inculpați. Uneori însă ascultarea unui inculpat în prezența celorlalți coinculpați ar putea impieta asupra aflării adevărului, astfel că instanța poate dispune ca ascultarea lui să se facă fără ca ceilalți să fie de față. Declarațiile luate însă separat sunt citite în mod obligatoriu celorlalți inculpați după ascultarea lor.

După ascultarea inculpaților se va proceda la ascultarea celorlalte părți, după aceeași procedură ca și în cazul inculpaților.

Urmează apoi o activitate deosebit de importantă în cercetarea judecătorească și anume *ascultarea martorilor*.

Aceștia sunt invitați pe rând în sala de judecată și sunt ascultați după aceeași procedură ca și inculpații. După ce martorul a fost ascultat, i se pot pune întrebări de către instanță, de către procuror, de partea care l-a propus și apoi și de către celelalte părți.

Dacă ascultarea martorului nu mai este posibilă (spre exemplu acesta a decedat), instanța va proceda la citirea depoziției date de el în cursul urmăririi penale și va ține seama de ea în cursul judecării cauzei. Când unul sau mai mulți martori lipsesc, instanța poate dispune amânarea cauzei.

Martorul care lipsește nejustificat poate fi adus silit la instanță.

După ascultare, martorii rămân în sala de ședință până la terminarea actelor de cercetare care se desfășoară în cauza respectivă. Acest lucru va împiedica martorii ascultați să ia legătura cu cei care nu au fost încă ascultați. Se poate și renunța la audierea anumitor martori, dar această posibilitate trebuie pusă în discuție și instanța să fie de acord cu ea.

Dispozițiile pentru ascultarea martorului se aplică în mod corespunzător și în caz de ascultare a expertului sau interpretului.

Dacă în cauza supusă judecății există mijloace materiale de probă, instanța poate dispune din oficiu sau la cerere, aducerea și prezentarea lor. După aducerea lor, mijloacele materiale de probă pot fi examinate de instanță, de procuror sau de către părți, se arată martorilor sau experților pentru a face precizări cu privire la ele.

Se poate întâmpla ca din cercetarea judecătorească să rezulte necesitatea administrării unor probe noi și atunci instanța amână în acest scop judecarea cauzei sau judecarea ei în continuare. Probele noi sunt acelea care nu au fost administrate în cauză. Asupra cererilor de administrare a noilor probe instanța se pronunță motivat prin admiterea sau respingerea lor.

Cercetarea judecătorească se consideră terminată atunci când au fost administrate toate probele necesare aflării adevărului și urmează discutarea lor în condiții de oralitate, publicitate și contradictorialitate.

3. Dezbaterile judiciare constituie o activitate specifică judecății și constă în efectuarea de expuneri, formularea orală și contradictorie a concluziilor, în fața instanței de către procuror și de către părți, reprezentanții ori apărătorii acestora. Pe bună dreptate se consideră că etapa dezbaterilor reprezintă punctul culminant al procesului penal în care funcțiile procesuale sunt exercitate cu amploare maximă. Potrivit sensului restrâns al noțiunii și care ne și interesează, dezbaterile judiciare sunt acea parte a ședinței de judecată în care se dă cuvântul procurorului și părților pentru a expune punctul lor de vedere în legătură cu situația de fapt și de drept rezultată din cercetarea judecătorească precum și în legătură cu orice altă problemă.

Dezbaterile au ca obiect însuși fondul cauzei și rezolvarea acesteia, referindu-se la existența faptei, la vinovăția și rolul inculpatului la săvârșirea ei, la circumstanțele reale și personale care se circumscriu pericolului social al faptei și pericolozității infractorului. Dezbaterile judiciare sunt obligatorii astfel că lipsa lor duce la nulitatea absolută a hotărârii judecătorești pronunțate în cauză atunci când participarea procurorului, a inculpatului și a apărătorului său este obligatorie.

Fiind o parte a activității procesuale, dezbaterile se desfășoară într-o ordine prestabilită și se axează pe anumite probleme și anume: stabilirea

situației de fapt, concluziile de drept care se pot trage din situația de fapt prezentată, aprecierea socială a faptei, și a persoanei inculpatului, în vederea unei juste individualizări a sancțiunii penale.

Potrivit art. 340 din Codul de procedură penală, întâi se dă cuvântul procurorului, apoi părții vătămate, părții civile, părții responsabile civilmente și inculpatului. Practic se dă cuvântul întâi celor care susțin învinuirea și pretențiile civile apoi intervin cei care combat aceste susțineri și în final se dă cuvântul inculpatului care are astfel posibilitatea să dea ultimele explicații în apărarea sa. Președintele instanței poate da cuvântul și în replică, respectându-se aceeași ordine. Pentru motive temeinice, dezbaterile pot fi întrerupte, dar întreruperea nu poate fi mai mare de 5 zile.

În cadrul dezbaterilor, procurorul pune concluzii atât în latura penală cât și în latura civilă a cauzei. El trebuie să menționeze fapta pentru care solicită condamnarea și încadrarea juridică a acesteia, prezintă probele din care rezultă vinovăția inculpatului, pericolul social al faptei și cere aplicarea pedepsei cu modalitatea de individualizare.

Poziția procurorului în sala de ședință trebuie să aibă un rol educativ atât pentru inculpat cât și pentru cei prezenți în sala de judecată. Dacă cercetarea judecătorească nu confirmă învinuirea, existând vreunul din cazurile prevăzute în art. 10 literele a-j din Codul de procedură penală, procurorul va formula motivat concluzii de achitare sau de încetare a procesului penal. În latura civilă a procesului penal procurorul poate susține în fața instanței de judecată acțiunea civilă pornită de partea vătămată, iar atunci când persoana vătămată este o persoană lipsită de capacitate de exercițiu sau cu capacitate de exercițiu restrânsă, procurorul este obligat să susțină interesele civile ale acesteia chiar dacă nu este constituită parte civilă.

Partea vătămată pune concluzii în latura penală a cauzei prin susținerea învinuirii și menționarea probelor care o confirmă, arătarea încadrării juridice a faptei și sancțiunea care urmează a fi aplicată inculpatului.

Partea civilă pune concluzii cu privire atât cu privire la acțiunea penală cât și cu privire la acțiunea civilă pe care a pus-o în mișcare și a exercitat-o în fața primei instanțe, ori care a fost pusă în mișcare din oficiu în cazurile prevăzute de lege. În cuvântul său, partea civilă trebuie să se refere la fapta cauzatoare de prejudiciu pentru care inculpatul a fost trimis în judecată, la probele administrate, întinderea prejudiciului, modalitatea de acoperire a acestuia și să conțină solicitarea de obligare a inculpatului și a părții responsabile civilmente dacă este cazul, la repararea pagubei cauzate.

Partea responsabilă civilmente pune concluzii numai cu privire la latura civilă a cauzei, putând cere respingerea acțiunii civile promovate împotriva sa, ori poate să arate că valoarea pagubei cauzate este mai mică decât cea pretinsă.

Inculpatul pune concluzii atât în latura penală cât și în latura civilă a cauzei. Dacă el nu recunoaște comiterea faptei va indica probele de nevinovăție, iar dacă a recunoscut fapta, va putea argumenta că nu este prevăzută de legea penală, ori că nu prezintă gradul de pericol social al unei infracțiuni și ca atare va putea solicita achitarea sa. Dacă recunoaște comiterea infracțiunii, va putea argumenta că fapta se încadrează într-o infracțiune mai ușoară, sau că există circumstanțe atenuante în cauză, va putea solicita aplicarea unei sancțiuni mai blânde. Pe latură civilă, inculpatul poate cere respingerea acțiunii civile sau admiterea ei numai în parte în limitele dovedirii ei.

Dacă părțile sunt asistate de apărători li se acordă cuvântul la dezbateri.

4. Ultimul cuvânt al inculpatului reprezintă un moment distinct al judecății când președintele completului de judecată, înainte de a se încheia dezbaterile dă ultimul cuvânt inculpatului personal. Aceasta reprezintă o garanție a dreptului de apărare, dându-se posibilitatea inculpatului să-și exprime liber poziția cu privire la fondul cauzei. Acest moment procesual a ultimului cuvânt acordat inculpatului are o importanță deosebită, inculpatul nu poate fi întrerupt în cadrul ultimului cuvânt, nu i se pot pune întrebări, iar dacă s-a omis acordarea ultimului cuvânt, acest lucru atrage sancțiunea nulității relative.

După terminarea dezbaterilor care este marcată de ultimul cuvânt al inculpatului, președintele declară ședința închisă și se trece la deliberare și la luarea hotărârii. Dacă socotește necesar, președintele instanței poate să ceară părților să depună concluzii scrise, dar și părțile pot proceda în acest fel chiar dacă nu li s-a cerut de către instanță.

3. Alte situații în cadrul cercetării judecătorești.

Pe parcursul cercetării judecătorești pot să apară anumite situații care impun aplicarea acelor instituții prevăzute în art. 332-337 din Codul de procedură penală și anume: restituirea cauzei la procuror, schimbarea încadrării juridice, extinderea acțiunii penale și extinderea procesului penal.

Restituirea cauzei la procuror se poate dispune de instanța judecătorească atunci când urmărirea penală a fost efectuată de un organ necompetent.

Restituirea cauzei la procuror pentru refacerea urmăririi penale se dispune atunci când cercetare penală a fost efectuată de alt organ decât cel competent. Lipsa de competență după materie și după calitatea persoanei este sancționată cu nulitate absolută. Instanța poate dispune restituirea cauzei la procuror numai atunci când constatarea încălcării legii are loc înainte de terminarea cercetării judecătorești. Cauza nu se restituie când constatarea încălcării legii are loc după începerea dezbaterilor sau când instanța schimbă încadrarea juridică a faptei într-o altă infracțiune pentru care competența de cercetare penală ar fi revenit altui organ de cercetare.

Potrivit alineatului 2 al art. 332 din C.p.p. instanța se desesizează și restituie cauza procurorului pentru refacerea urmăririi penale și în cazul nerespectării dispozițiilor privitoare la competența după materie sau după calitatea persoanei, sesizarea instanței de judecată, prezența învinutului sau a inculpatului și asistarea acestuia de către apărător.

Schimbarea încadrării juridice. Încadrarea juridică a faptei presupune realizarea de către organul judiciar a concordanței între faptă ca realitate obiectivă și textul legal care o descrie și incriminează. Realizarea încadrării juridice a faptei are importanță atât pentru aplicarea corectă a legii penale, cât și pentru buna desfășurare a procesului penal. În funcție de încadrarea juridică a faptei se stabilește organul de urmărire penală competent, instanța competentă, compunerea completului de judecată, prezența procurorului la judecata cauzei, a apărătorului, etc. Încadrarea juridică a faptei nu este însă ceva imuabil, ci ea se poate schimba după procedura prevăzută în art. 334 din Codul de procedură penală.

Astfel se poate schimba încadrarea juridică a faptei din faptă consumată în tentativă și invers, dintr-o infracțiune în altă infracțiune, din forma simplă a infracțiunii în forma calificată și invers, ori alte situații.

Schimbarea încadrării juridice a faptei poate fi cerută de procuror, de către părți sau poate fi pusă în discuție din oficiu de către instanța de judecată. Cererea de schimbare a încadrării juridice se formulează de obicei în cursul dezbaterilor judiciare, după administrarea probelor când se pune problema determinării încadrării juridice corecte a faptei pentru care urmează a fi condamnat inculpatul. Ea mai poate fi formulată și în cursul cercetării judecătorești, de obicei atunci când de noua încadrare juridică depinde competența instanței de judecată. Practic, potrivit dispozițiilor legale în

materie, schimbarea încadrării juridice a faptei poate avea loc oricând în cursul judecății procesului penal și în orice stadiu procesual.

Procedura de schimbare a încadrării juridice are două etape:

- punerea în discuția părților și a procurorului a noii încadrări juridice
- aducerea la cunoștință inculpatului că are dreptul să ceară lăsarea cauzei la urma ședinței de judecată, ori amânarea acesteia pentru a-și pregăti apărarea.

Punerea în discuția părților a noii încadrări juridice este necesară, reprezentând punerea în practică a principiului contradictorialității. Practica judiciară recentă a Înaltei Curți de Casație și Justiție a statuat că nu este necesară punerea în discuția părților a cererii de schimbare a încadrării juridice a faptei dintr-o infracțiune mai gravă într-una mai ușoară.

Dacă instanța schimbă încadrarea juridică a faptei, are posibilitatea să păstreze cauza spre soluționare sau să-și decline competența instanței superioare. Când schimbarea încadrării juridice a faptei într-o infracțiune de competența instanței superioare se face în cursul cercetării judecătorești sau al dezbaterilor, cauza nu va mai fi restituită procurorului pentru refacerea urmăririi penale deoarece cercetarea judecătorească are o eficiență superioară urmăririi penale.

Extinderea acțiunii penale pentru alte acte materiale. Potrivit art. 335 alin. 1 din Codul de procedură penală, extinderea acțiunii penale are ca obiect alte acte materiale care intră în conținutul infracțiunii pentru care inculpatul a fost trimis în judecată. Această situație se regăsește în cazul infracțiunii continuate, al celei continue, complexe sau de obicei, iar actul de trimitere în judecată se referă doar la unele din actele componente. Este în interesul unei bune administrări a justiției ca inculpatul să fie judecat pentru toate actele materiale care intră în conținutul infracțiunii și în plus, infracțiunea continuată, complexă și de obicei constituie cazuri de indivizibilitate ce impun judecarea împreună a tuturor actelor materiale.

Cererea de extindere a acțiunii penale se poate formula de către procuror, de părți sau poate fi invocată din oficiu de către instanța de judecată, dar se dispune numai de către instanță. După extinderea acțiunii penale, instanța judecă infracțiunea în întregul ei, sau poate dispune restituirea cauzei procurorului, potrivit art. 333 din Codul de procedură penală, pentru completarea urmăririi penale.

Dacă cu privire la unele acte materiale care intră în conținutul infracțiunii deduse judecății s-a pronunțat deja o hotărâre judecătorească definitivă, instanța va reuni cauza cu cea deja judecată, va desființa acea

hotărâre și va pronunța o nouă hotărâre care se va referi la toate actele materiale.

Extinderea procesului penal pentru alte fapte. Are loc atunci când în cursul judecății, în sarcina inculpatului se descoperă date cu privire la săvârșirea unei alte fapte prevăzute de lege penală, având legătură cu infracțiunea pentru care este trimis în judecată.

Trebuie îndeplinite două condiții pentru ca instanța să poată dispune extinderea procesului penal și anume:

- Existența noilor fapte să rezulte din probele administrate în cursul judecății
- Faptele noi să fie în legătură cu infracțiunea pentru care este trimis inculpatul în judecată.

Odată întrunite aceste condiții se va proceda de următoarea manieră:

- Procurorul solicită instanței extinderea procesului penal, iar aceasta poate admite sau respinge cererea. Dacă nu se admite cererea procurorului, judecata va continua în limitele inițiale ale actului de trimitere în judecată. Dacă însă instanța admite cererea procurorului, va dispune prin încheiere extinderea procesului penal

- După extinderea procesului penal de către instanță, procurorul poate să adopte mai multe poziții:

1. Să declare că pune în mișcare acțiunea penală pentru aceste fapte
2. Să declare că nu pune în mișcare acțiunea penală pentru aceste fapte, dar solicită trimiterea cauzei la procuror pentru completarea urmăririi penale.

Instanța se va pronunța asupra extinderii procesului penal prin încheiere. După ce extinde procesul penal în acest mod, instanța poate proceda la judecarea cauzei sau la trimiterea ei procurorului, atunci când prin extindere se rețin în sarcina inculpatului fapte pentru care este necesară sesizarea instanței de către procuror.

Extinderea procesului penal cu privire la alte persoane. Această situație este reglementată prin articolul 337 din Codul de procedură penală și se poate petrece în două cazuri:

- Când în cursul judecății se descoperă date cu privire la participarea și a unei alte persoane la săvârșirea faptei pentru care este judecat inculpatul, (participăția penală coautor, instigator sau complice)

- Când în cursul judecății se descoperă date cu privire la săvârșirea unei fapte prevăzute de legea penală de către o altă persoană, dar în legătură cu fapta inculpatului.

Procedura de extindere în aceste situații este aceeași cu cea prevăzută la extinderea procesului penal cu privire la alte fapte.

Chestiuni legate de măsurile preventive, de siguranță și asigurătorii. În cazurile de restituire, de trimitere a dosarului la procuror și în cazul extinderii procesului penal, instanța trebuie să se pronunțe asupra măsurilor preventive, asupra măsurilor de siguranță și asupra măsurilor asigurătorii luate față de persoanele cu privire la care s-a dispus restituirea cauzei sau trimiterea dosarului la procuror.

4. Deliberarea și luarea hotărârii

Deliberarea și obiectul deliberării. Procedura deliberării primei instanțe de judecată se desfășoară după regulile comune, cu unele particularități. Astfel completul de judecată deliberează întâi cu privire la chestiunile de fapt, adică la temeinicia învinuirii, apoi în măsura în care s-a reținut că a săvârșit fapta dedusă judecății, asupra chestiunilor de drept privind răspunderea penală și sancțiunea care i se va aplica inculpatului.

După rezolvarea laturii penale, se deliberează cu privire la chestiunile de fapt și de drept referitoare la prejudiciul cauzat prin infracțiune, răspunderea civilă a inculpatului și a părții responsabile civilmente precum și cu privire la stabilirea modalităților de reparare a prejudiciului.

În final, completul de judecată deliberează cu privire la măsurile preventive și asigurătorii, mijloacele materiale de probă, cheltuielile judiciare, precum și asupra oricărei probleme care ține de justa soluționare a cauzei.

Deliberarea asupra chestiunilor de fapt se realizează prin operațiunea de apreciere a probelor. Dacă instanța constată în timpul deliberării că nu au fost lămurite toate aspectele de fapt ale cauzei, va dispune prin încheiere repunerea cauzei pe rol și va proceda la administrarea probelor considerate necesare. După aceasta se vor relua dezbaterile asupra cauzei și se va trece la o nouă deliberare.

Luarea hotărârii. Acesta este actul jurisdicțional prin care se soluționează cauza și marchează activitatea de îndeplinire a justiției. Hotărârea trebuie să fie rezultatul acordului de voință al membrilor completului de

judecată (dacă acel complet este format din mai mulți judecători cum este cazul judecătii în fond care se desfășoară la Înalta Curte de Casație și Justiție) și care decid fie în unanimitate, fie în majoritate.

După luarea hotărârii se redactează minuta, adică actul procedural în care se consemnează ceea ce s-a hotărât. Hotărârea prin care se soluționează cauza în primă instanță se numește sentință penală.

Soluțiile care se pot da asupra laturii penale a cauzei. Instanța hotărăște prin sentință asupra laturii penale a cauzei, pronunțând după caz condamnarea, achitarea sau încetarea procesului penal.

- *Condamnarea inculpatului* este soluția cel mai des adoptată în practica judiciară (este și firesc să fie așa pentru că altfel am avea un sistem judiciar inefficient) și se dispune atunci instanța constată că inculpatul a comis cu vinovăție penală fapta pentru care este trimis în judecată. Hotărârea de condamnare trebuie să fie motivată în fapt și în drept.

- *Achitarea inculpatului* se pronunță atunci când din probele administrate rezultă că în cauză este incident vreunul din cazurile de la art. 10 literele a-e din Codul de procedură penală. De asemenea, hotărârea de achitare trebuie motivată în fapt și în drept.

- *Încetarea procesului penal* se dispune de către instanță atunci când constată existența vreunuia din cazurile de la art. 10 literele f-j din Codul de procedură penală. Și această din urmă soluție trebuie motivată atât în fapt cât și în drept.

Soluțiile care pot fi date asupra laturii civile a cauzei. Potrivit art. 346 din Codul de procedură penală, în caz de condamnare, achitare sau încetare a procesului penal, instanța se pronunță prin aceeași sentință și asupra acțiunii civile. Soluția dată asupra laturii civile depinde de soluția dată asupra acțiunii penale în ceea ce privește existența faptei și vinovăția autorului ei.

- *Instanța poate admite acțiunea civilă* și obliga la repararea pagubei conform legii civile în caz de condamnare a inculpatului, achitare a lui în baza art. 10 literelor b/1, d și e din Codul de procedură penală, precum și în caz de încetare a procesului penal în baza art. 10 literele g, h și i din Codul de procedură penală.

Atunci când instanța admite acțiunea civilă se pronunță și asupra măsurilor asiguratorii dacă au fost luate anterior.

- *Acțiunea civilă va fi respinsă* când este neîntemeiată, sau când achitarea se întemeiază pe dispozițiile art. 10 literele a sau c din C.p.p., lipsind elementele răspunderii civile. În aceste situații, măsurile asiguratorii luate se revocă.

- *Instanța penală va lăsa nesoluționată acțiunea civilă* când pronunță achitarea pentru cazul de la art. 10 litera b, ori când pronunță încetarea procesului penal pentru vreunul din cazurile de la art. 10 literele f și j din C.p.p. precum și în caz de retragere a plângerii prealabile. În astfel de situații, măsurile asiguratorii se mențin, dar ele încetează de drept dacă partea vătămată nu introduce acțiunea în fața instanței civile în termen de 30 de zile de la rămânerea definitivă a hotărârii de încetare a procesului penal.

Dacă rezolvarea acțiunii civile ar putea provoca întârzierea soluționării laturii penale a cauzei, instanța poate dispune disjungerea acțiunii civile și amânarea judecării acesteia într-o altă ședință.

Instanța este obligată să se pronunțe din oficiu asupra reparării pagubei chiar dacă nu există constituire de parte civilă în cazurile prevăzute în art. 17 alin 1 din C.p.p., când cel vătămat este o persoană lipsită de capacitate de exercițiu sau cu capacitate de exercițiu restrânsă.

Tot prin hotărâre judecătorească instanța se pronunță asupra cheltuielilor judiciare, stabilind cuantumul acestora și persoanele obligate să le achite.

Apoi legea prevede că hotărârea se pronunță în ședință publică, dar de fapt ceea ce se pronunță este doar dispozitivul hotărârii sau minuta, deoarece în acest moment hotărârea nu este redactată, existând doar minuta. La pronunțarea hotărârii părțile nu se citează. Când părțile au lipsit atât de la judecată cât și de la pronunțare, li se comunică copii de pe dispozitivul hotărârii. Inculpatului deținut sau i se comunică copii de pe dispozitivul hotărârii, iar după redactarea hotărârii și copii de pe aceasta.

5. Hotărârea judecătorească. Conținut și structură

Sentința penală este actul procesual prin care prima instanța de judecată soluționează conflictul de drept penal adus în fața sa. Ea trebuie să întrunească anumite caracteristici:

- Să fie legală,
- Să se pronunțe în numele legii,
- Să fie temeinică, adică să conțină adevărul de spre fapătele reținute în cauză
- Să permită verificarea dacă judecata s-a desfășurat în condiții de legalitate și cu respectarea dreptului părților
- Să sigure deplina executare a celor dispuse prin ea.

Hotărârea judecătorească dată în primă instanță este structurată în 3 părți:

- Partea introductivă (sau practica)
- Expunerea (sau considerentele)
- Dispozitivul (de fapt minuta pronunțată de judecător)

Partea introductivă se întocmește în două modalități după cum pronunțarea hotărârii a avut loc în ziua în care a avut loc judecata sau la o dată ulterioară judecării.

Dacă hotărârea se pronunță în ziua judecării, nu se mai întocmește o încheiere separată de ședință, iar mențiunile care se fac cu acea ocazie devin și mențiuni obligatorii pentru sentință.

Dacă hotărârea se pronunță într-o zi ulterioară judecării, partea introductivă a sentinței are un conținut limitat (denumirea instanței, data pronunțării soluției, locul unde s-a judecat cauza, numele membrilor completului de judecată, al procurorului și al grefierului), întrucât toate celelalte date sunt conținute în încheierea de ședință dată cu ocazia dezbaterii cauzei.

Lipsa unor mențiuni esențiale din această parte a sentinței va atrage nulitatea absolută a acesteia dacă acele mențiuni nu se pot constata din celelalte părți ale sentinței (mențiunea judecării cauzei în ședință publică, prezența procurorului, etc.).

Expunerea (considerentele sentinței) cuprinde constatările la care a ajuns instanța cu privire la fapta dedusă judecării, la temeiurile răspunderii penale, la probele pe care se întemeiază și alte date necesare soluționării cauzei. Astfel, potrivit art. 356 alin 1 din C.p.p., expunerea trebuie să cuprindă următoarele: datele privind identitatea părților, descrierea faptei ce formează obiectul învinuirii, timpul și locul comiterii, încadrarea juridică dată faptei, analiza probelor care au servit ca temei al soluționării cauzei, a celor care au fost înlăturate, motivarea dată soluției cu privire la latura civilă a cauzei, analiza oricăror elemente de fapt importante.

Concret, în expunere, sentința conține fapta sau faptele reținute în sarcina inculpatului, forma și gradul de vinovăție, circumstanțele atenuante sau agravante care operează în cauză, starea de recidivă, timpul care se deduce din pedeapsa aplicată, actele din care rezultă acest lucru. Totodată se va mai arăta dacă este cazul, pentru ce fapte se dispune condamnarea și pentru ce fapte se dispune achitarea sau încetarea procesului penal. Expunerea trebuie să fie în concordanță cu dispozitivul, adică cele constatate nu pot avea altă soluție în dispozitiv.

Dispozitivul cuprinde datele privitoare la persona inculpatului, soluția dată de instanță cu privire la infracțiune, indicându-se în caz de condamnare denumirea acesteia și textul de lege în care se încadrează, pedeapsa aplicată, modalitatea de executare, iar în caz de achitare sau încetare a procesului penal, temeiul legal al achitării sau încetării, precum și soluția dată cu privire la latura civilă: repararea pagubei materiale și a daunelor morale.

Dispozitivul mai trebuie să cuprindă cele hotărâte cu privire la deducerea reținerii și arestării preventive, măsurile preventive, măsurile asiguratorii, cheltuielile judiciare, restituirea lucrurilor care nu sunt supuse confiscării, rezolvarea oricăror alte probleme de care ține soluționarea cauzei.

Dispozitivul mai trebuie să cuprindă întotdeauna mențiunea că este supusă apelului sau recursului, după caz, cu arătarea termenului în care poate fi exercitată calea de atac, mențiunea datei la care s-a pronunțat hotărârea și aceasta s-a făcut în ședință publică.

Sentința este semnată de membrii completului de judecată și de către grefier.

Chiar și nedefinitivă, sentința penală va produce anumite efecte:

- Dezinvestește prima instanță de judecarea cauzei, nemaiputându-se reveni asupra soluției, cu excepția îndreptării unor erori materiale, înlăturarea unor omisiuni vădite
- Hotărârea se comunică părților care au lipsit atât de la judecată cât și de la pronunțare
- Permite curgerea termenului de apel sau de recurs și primirea cererilor de apel și recurs
- Punerea în executare a unor dispoziții ale sentinței penale: arestarea preventivă a inculpatului condamnat, eliberarea sa în anumite situații, punerea în executare a măsurilor asiguratorii și confirmarea măsurii de siguranță a internării medicale

CAPITOLUL XIII. CĂILE DE ATAC ORDINARE

1. APELUL. NOȚIUNE, DECLARAREA APELULUI

2. EFECTELE APELULUI

3. JUDECAREA APELULUI

4. RECURSUL. NOȚIUNE

5. HOTĂRÂRILE PENALE SUPUSE RECURSULUI

6. CAZURILE DE DECLARARE A RECURSULUI

7. EFECTELE RECURSULUI

8. JUDECAREA RECURSULUI

1. Apelul. Noțiune, declararea apelului

În legislația noastră, calea ordinară de atac a apelului a fost reintrodusă prin Legea nr. 92/1992. Prin intermediul apelului, instanța superioară celei care a pronunțat hotărârea în primă instanță, va efectua o nouă judecată în fond a cauzei, iar pentru aceasta va putea reaprecia probele deja administrate și de asemenea va putea administra noi probe.

Apelul face parte deci din judecata obișnuită a cauzei și declararea lui va face imposibilă rămânerea definitivă a hotărârii date de prima instanță. Această cale de atac presupune o nouă judecată în fond a cauzei, atât în fapt cât și în drept și tinde spre reformarea hotărârii date în primă instanță.

Ca regulă generală, sentințele sunt hotărârile care pot fi atacate cu apel. Prin excepție de la această regulă, nu pot fi atacate cu apel următoarele sentințe:

- sentințele pronunțate de judecătorii
- sentințele pronunțate de tribunalele militare
- sentințele pronunțate de curțile de apel și Curtea Militară de

Apel

- sentințele pronunțate de secția penală a Înaltei Curți de Casație și Justiție

- sentințele de dezinvestire

- sentințele pronunțate în materia executării hotărârilor penale, precum și cele privind reabilitarea.

Rezultă din cele ce preced că pot fi atacate cu apel doar sentințele pronunțate de tribunale, excepție făcând sentințele date de aceste instanțe în materia executării hotărârilor penale precum și cele privind reabilitarea care se atacă doar cu recurs.

În ceea ce privește regimul juridic al încheierilor, legea prevede că cele date în primă instanță pot fi atacate cu apel numai odată cu fondul (aici pot fi

menționate încheierile prin care instanța se pronunță asupra probelor solicitate de părți și de procuror, încheierile prin care instanța ia anumite măsuri de administrare a justiției, etc..

Potrivit art. 362 din cpp, pot face apel: procurorul, inculpatul, partea vătămată, partea civilă, partea responsabilă civilmente, interpretul, apărătorul, precum și orice altă persoană ale cărei interese legitime au fost vătămăte printr-o măsură sau act al instanței.

Persoanele care pot face apel

Procurorul poate face apel atât în ceea ce privește latura penală cât și latura civilă. El poate folosi această cale de atac ori de câte ori pe parcursul procesului penal au fost încălcate dispozițiile legale, sau hotărârea pronunțată este nelegală sau netemeinică.

Inculpatul poate de asemenea să facă apel atât în ceea ce privește latura penală cât și latura civilă a cauzei. El poate face apel și împotriva sentinței de achitare sau încetare a procesului penal, în ceea ce privește temeiurile achitării sau încetării procesului. Bineînțeles este vorba de acele sentințe sau părți din sentință care îl privesc pe acel inculpat. Pentru inculpat, apelul poate fi declarat și de către reprezentantul legal, de către apărător și de soțul inculpatului. Cu toate acestea, titular al apelului rămâne inculpatul care poate arăta că nu își însușește apelul astfel declarat.

Partea vătămată poate face apel de asemenea atât în ceea ce privește latura penală cât și latura civilă, indiferent dacă este vorba de cauze în care acțiunea penală se pune în mișcare la plângerea prealabilă a persoanei vătămăte sau prin rechizitoriul procurorului. Acest lucru este posibil urmare Deciziei nr. 100/9.03.2004 a Curții Constituționale și prin care disp. art. 362 alin. 1 lit. c au fost declarate neconstituționale. Pentru partea vătămată, pot face apel reprezentantul său legal sau apărătorul.

Partea civilă și partea responsabilă civilmente pot de asemenea declara apel atât în ceea ce privește latura penală cât și latura civilă. Posibilitatea lor de a face apel este neîngrădită tot urmare unei decizii a Curții Constituționale, (dec. 482/9.11.2003). Și pentru aceste părți pot face apel reprezentantul legal sau apărătorul.

Martorul, expertul, interpretul, și apărătorul pot face apel cu privire la cheltuielile judiciare cuvenite acestora, întrucât sunt subiecți procesuali cu anumite drepturi și obligații, iar dacă drepturile lor au fost încălcate prin hotărârea instanței o pot ataca.

Orice persoană ale cărei interese legitime au fost vătămăte printr-o măsură sau act al instanței, are posibilitatea să facă apel și să ceară astfel

anularea actului sau măsurii dispuse de judecător și prin care i-au fost prejudiciate interesele legitime.

Spre exemplu, poate face apel persoana ale cărei interese legitime au fost vătămate prin aplicarea sechestrului asigurător asupra unor bunuri care îi aparțin în mod exclusiv. Pentru aceste persoane pot face apel și reprezentantul lor legal sau apărătorul.

Termenul de apel

În vederea folosirii căii de atac a apelului, legea prevede intervale de timp determinate în care cei îndrituiți pot declara această cale de atac. Termenul în care se poate declara apel asigură promptitudinea represiunii și răspunde nevoii de a se asigura un control judecătoresc asupra hotărârilor pronunțate.

Termenul general de apel este de 10 zile. În anumite situații (judecarea infracțiunilor flagrante) termenul de apel este de 3 zile.

Termenul de apel poate fi după caz atât peremptoriu cât și dilatoriu. El este peremptoriu sub aspectul exercitării dreptului de apel, adică titularul trebuie să promoveze calea de atac înăuntrul acestui interval. Neexercitarea apelului în termen de 10 zile duce la respingerea lui ca tardiv. Totodată termenul de apel este și dilatoriu în ceea ce privește posibilitatea punerii în executare a hotărârii judecătorești. Astfel, hotărârea judecătorească poate fi pusă în executare numai la data expirării termenului de apel.

În ceea ce privește modul de calcul al termenului de apel pot fi distinse următoarele situații, după titularii apelului.

Pentru procuror, momentul de la care curge termenul de apel este diferit după cum procurorul a participat sau nu la dezbateri. Când procurorul a participat la dezbateri, termenul curge de la pronunțarea hotărârii. Dacă procurorul nu a participat la dezbateri, termenul curge de la înregistrarea de către parchet a adresei de trimitere a dosarului.

Pentru părți, momentul de la care curge termenul de apel este în funcție de prezența sau absența acestora la dezbateri sau la pronunțare.

Pentru partea care a fost prezentă la dezbateri sau la pronunțare, termenul curge de la pronunțare.

Pentru părțile care au lipsit atât la dezbateri cât și la pronunțare, precum și pentru înc deținut, militar în termen, cu termen redus, rezervist concentrat, elev al unei instituții militare de învățământ, internat într-un centru de m-că și reeducare, care au lipsit la pronunțare, termenul curge de la comunicarea copiei de pe dispozitiv. Comunicarea trebuie să fie legal îndeplinită.

Posibilitatea atacării cu apel a hotărârii și termenul de declarare trebuie să rezulte din dispozitivul hotărârii.

Pentru alte persoane (martori, experți, interpreți, alte persoane ale căror interese legitime au fost vătămăte) termenul de declarare a apelului curge de la pronunțarea încheierii prin care s-a dispus asupra cheltuielilor judiciare și cel mai târziu în 10 zile de la pronunțarea sentinței prin care s-a soluționat cauza. Judecarea acestui apel se face numai după soluționarea cauzei.

Legea prevede posibilitatea suspendării curgerii termenului de exercitare a apelului, când cel interesat dovedește că neexercitarea căii de atac s-a datorat unei cauze temeinice de împiedicare. Astfel legea reglementează instituțiile repunerii în termen și apelului peste termen.

Repunerea în termen este prevăzută în art. 364 și acolo se arată că apelul introdus după expirarea termenului de apel prevăzut de lege este considerat ca fiind făcut în termen dacă instanța de apel constată că întârzierea a fost determinată de o cauză temeinică de împiedicare, iar cererea de apel a fost făcută în cel mai târziu 10 zile de la începerea executării pedepsei sau a despăgubirilor civile. Până la soluționarea repunerii în termen, instanța poate suspenda executarea hotărârii atacate. Cele două condiții impuse pentru repunerea în termen sunt cumulative și trebuie ca ambele să fie îndeplinite. Cel care solicită repunerea în termen a fost prezent atât la judecată cât și la pronunțare.

În cazul *apelului peste termen*, partea care a lipsit atât la judecată (adică a lipsit la toate termenele de judecată) cât și la pronunțare, poate declara apel și peste termen, dar nu mai târziu de 10 zile de la începerea executării pedepsei sau a începerii executării dispozițiilor privind despăgubirile civile. Apelul peste termen se justifică prin aceea că partea a fost total în afara judecății și astfel i se creează posibilitatea să-și valorifice dreptul la apel prin această instituție.

Declarația de apel. Pentru a se declanșa judecata în apel, este nevoie ca acela care are dreptul să facă apel să-și manifeste voința în acest sens. Declarația de apel este o cerere scrisă care trebuie semnată de persoana care face declarația. Legea prevede că procurorul și oricare dintre părțile prezente la judecarea cauzei pot declara apel oral în ședința în care s-a pronunțat hotărârea. Declarația de apel se va consemna într-un proces-verbal întocmit de instanță.

Cererea de apel se depune la instanța a cărei hotărâre se atacă. Ea se poate depune și la instanța superioară care va judeca apelul, dar tot înăuntrul termenului legal. Persoana care află în stare de deținere poate depune cererea de apel și la administrația locului de deținere.

Primind apelul declarat în condițiile de mai sus, prima instanță la care se declară apelul are obligația de a înainta dosarul instanței ierarhice superioare.

Renunțarea la apel

Părțile din proces pot dispune asupra dreptului de a declara apel. Legea prevede că după pronunțarea hotărârii și până la expirarea termenului de apel, părțile (și doar ele), pot renunța la această cale de atac în mod expres. Asupra renunțării (cu excepția apelului care privește latura civilă a cauzei) se poate reveni înăuntrul termenului pentru declararea apelului. Renunțarea la apel conferă caracter definitiv laturii civile a hotărârii.

Renunțarea sau revenirea asupra renunțării poate fi făcută personal sau prin mandatar special.

Retragerea apelului

Spre deosebire de renunțarea la apel, retragerea apelului presupune existența unui apel declarat. Retragerea apelului poate fi făcută atât de părți cât și de procuror.

Potrivit legii, până la închiderea dezbaterilor la instanța de apel, oricare dintre părți își poate retrage apelul declarat. Retragerea trebuie făcută personal sau prin mandatar special, iar dacă partea se află în stare de deținere, printr-o declarație atestată sau consemnată într-un proces verbal de conducerea locului de deținere.

Inculpatul minor nu își poate retrage apelul nici personal nici prin reprezentantul său legal.

Legea oferă posibilitatea ca și apelul declarat de procuror să fie retras, dar actul retragerii aparține procurorului ierarhic superior. Apelul declarat de procuror și retras poate fi însușit de partea în favoarea căreia a fost declarat.

2. Efectele apelului

Potrivit articolelor 370-373 din Codul de procedură penală, apelul are următoarele efecte: *suspensiv, devolutiv, neagravant și extensiv*.

Efectul suspensiv. Judecata în apel are ca scop verificarea legalității și temeiniciei hotărârii pronunțate în primă instanță, astfel că aceasta nu va produce consecințe juridice. Declararea apelului va duce la amânarea acestor consecințe până la judecarea apelului. Ca atare, apelul este suspensiv de executare, atât în ceea ce privește latura penală cât și latura civilă a cauzei.

Efectul suspensiv al apelului se produce „ope legis” atunci când a fost declarat în termen. În cazul repunerii în termen și al apelului peste termen, suspendarea hotărârii atacate este lăsată la aprecierea instanței de apel.

Efectul devolutiv. Datorită acestui efect al declarației de apel, instanța de apel capătă împuternicirea de a înfăptui o nouă judecată, verificând cu această ocazie legalitatea și temeinicia hotărârii atacate. Instanța a cărei hotărâre se atacă are obligația să trimită dosarul instanței competente se judece apelul.

Devoluțiunea poate fi integrală, când în apel instanța capătă dreptul să reexamineze toate problemele care au format obiectul judecării în primă instanță și respectiv parțială când instanța de apel capătă dreptul să reexamineze numai unele dintre problemele care au făcut obiectul judecării în primă instanță.

Codul de procedură penală în vigoare permite devoluțiunea integrală a cauzei în apelul procurorului și al inculpatului. În ceea ce privește ceilalți titulari ai apelului, instanța judecă apelul numai cu privire la persoana la care se referă declarația de apel și numai în raport cu calitatea pe care apelantul o are în proces. În cadrul acestor limite, instanța este obligată ca în afară de temeiurile invocate și cererile formulate, să examineze cauza sub toate aspectele legalității și temeiniciei hotărârii atacate.

Sub aspectul efectului devolutiv al apelului, titularii căii de atac a apelului pot fi grupați în două categorii:

- titulari care pot devolua fondul cauzei precum și măsurile adiacente fondului cauzei: procurorul și părțile
- titulari care pot devolua aspecte auxiliare fondului cauzei: martorul, expertul, interpretul, apărătorul precum și orice altă persoană ale cărei interese legitime au fost vătămate printr-o măsură sau act al instanței.

În prezent, datorită recentelor decizii ale Curții Constituționale, toate părțile din procesul penal pot devolua atât latura penală cât și latura civilă a cauzei.

Efectul neagravării situației în propriul apel. Potrivit art. 372 alin.1 din C.p.p., instanța de apel soluționând cauza nu poate crea o situație mai grea pentru partea care a declarat apel. Această dispoziție se aplică și atunci când apelul a fost declarat în favoarea unei părți. Acest efect are o lungă aplicabilitate în materia căilor de atac și este cunoscut sub numele “non reformatio in pejus”. Rațiunea unui astfel de efect constă în aceea că justițiabilii s-ar teme să atace cu apel o hotărâre judecătorească dacă în propria lor cale de atac li s-ar agrava situația. Prin incidența regulii “non reformatio in

pejus”, se îngrădește posibilitatea instanței de apel de a îndrepta hotărârile nelegale și netemeinice dacă îndreptarea lor ar crea părții apelante o situație mai grea. Această regulă are însă aplicabilitate numai atunci când partea este singurul titular care a declarat apel, sau singurul titular căruia i s-a admis apelul (în situația că în aceeași cauză au fost declarate mai multe apeluri).

Efectul extensiv al apelului. Potrivit acestui efect, legea instituie instrumentul juridic al extinderii efectelor apelului în privința tuturor părților care formează un grup procesual (consortium litis).

În conformitate cu art. 373 din c.p.p., instanța examinează cauza prin extindere și cu privire la părțile care nu au declarat apel sau la care acesta nu se referă, putând hotărî și în privința lor, fără să poată crea acestor părți o situație mai grea. Deci apelul poate fi extins și față de părțile care au aceeași calitate în proces sau care au un interes comun cu apelantul. Spre exemplu, apelul declarat de un inculpat poate fi extins și asupra celorlalți inculpați sau asupra părții responsabile civilmente. Apelul nu poate fi extins și asupra părților cu interese contrare, deoarece acestor părți li s-ar crea o situație mai grea, ceea ce legea nu îngăduie.

3. Judecarea apelului.

Judecarea apelului se face după aceleași norme care disciplinează modul de desfășurare a judecării în primă instanță.

În ceea ce privește periodizarea desfășurării judecării în apel, avem aceleași etape: etapa premergătoare, ședința de judecată propriu-zisă și soluționarea apelului.

Trebuie însă precizat faptul că la ședința de judecată în apel se pot distinge anumite particularități față de ședința de judecată în primă instanță. Astfel, procurorul este obligat să participe la judecarea apelului, oricare ar fi obiectul cauzei. Totodată, instanța poate să administreze noi probe pe care le consideră necesare. La dezbateri legea fixează o altă ordine a luărilor de cuvânt față de cea existentă la dezbaterile din judecata în primă instanță: întâi vorbește apelantul, apoi intimatul și la urmă procurorul. Dacă apelul este declarat de procuror sau între apelurile declarate se află și acela al procurorului, atunci procurorul va vorbi primul.

Și în cazul apelului inculpatul are ultimul cuvânt. Motivele de apel se formulează în scris în cererea de apel, dar se pot formula și oral în cursul judecării.

După încheierea dezbaterilor, instanța de apel trece la deliberare și apoi la pronunțarea soluției. Soluțiile pe care le poate da instanța de apel sunt: respingerea apelului sau admiterea apelului.

Respingerea apelului. Această soluție se pronunță dacă apelul este tardiv, inadmisibil ori nefondat.

Apelul este respins ca *tardiv* dacă termenul de declarare a fost depășit și nu are loc o repunere în termen sau un apel peste termen.

Apelul este respins ca *inadmisibil* când această cale de atac a fost folosită în situații nepermise sau de persoane care nu au calitatea de a-l folosi. Spre exemplu, există anumite hotărâri care nu pot fi atacate cu apel (sentințele de dezinvestire de exemplu) ori apelul a fost declarat de o persoană care nu poate folosi această cale de atac (de ex. tatăl inculpatului major nu poate declara apel pentru acesta).

Apelul va fi respins ca *nefondat* dacă instanța de apel, făcând o judecată de valoare, apreciază că hotărârea pronunțată în primă instanță este legală și temeinică.

Admiterea apelului. Această soluție intervine când hotărârea atacată este nelegală sau netemeinică. La admiterea apelului pot fi pronunțate două soluții:

- Admiterea apelului cu soluționarea cauzei de către instanța de apel;
- Admiterea apelului cu rejudecarea cauzei de către instanța a cărei hotărâre a fost desființată sau de către altă instanță.

Legea prevede posibilitatea ca hotărârea să fie desființată numai cu privire la unele fapte sau persoane, ori numai în ceea ce privește latura penală sau latura civilă.

Admiterea apelului cu soluționarea cauzei de către instanța de apel se dispune atunci când se desființează hotărârea atacată, dar nu se constată existența vreunei situații care să necesite trimiterea cauzei spre rejudecare, aceleiași instanțe. În acest caz, legea permite desființarea sentinței total sau parțial. Admiterea apelului, desființarea hotărârii atacate și darea unei noi hotărâri se dispun printr-o singură decizie.

Admiterea apelului cu rejudecarea cauzei de aceeași instanță de fond sau o altă instanță se dispune atunci când:

1. Judecarea cauzei de către instanța a cărei hotărâre se atacă a avut loc în lipsa unei părți nelegal citate
2. Judecarea cauzei la acea instanță s-a făcut în lipsa unei părți care deși era legal citată, a fost în imposibilitate de a se prezenta și de a înștiința despre această imposibilitate

3. Când există vreunul din cazurile de nulitate prevăzute în art. 197 alin. 2 din C.p.p.
4. Instanța care a pronunțat hotărârea atacată cu apel nu era competentă potrivit legii.

În primele 3 cazuri, rejudecarea cauzei va avea loc la instanța a cărei hotărâre a fost desființată, iar în ultimul caz la instanța competentă potrivit legii.

Hotărârea prin care se soluționează apelul se numește *decizie* și ea are aceeași structură ca și sentința: partea introductivă, expunerea și dispozitivul.

Rejudecarea cauzei după desființarea hotărârii atacate se desfășoară potrivit dispozițiilor generale referitoare la judecata în primă instanță, dar noua judecată va avea loc în limitele stabilite de instanța de apel și în conformitate cu îndrumările obligatorii care trebuie respectate. Peste aceste limite se poate trece numai atunci când la rejudecare se schimbă situația de fapt pe care a avut-o în vedere instanța de control judiciar la soluționarea apelului.

Principiul *non reformatio in pejus* se aplică și la rejudecarea cauzei, dar dacă hotărârea a fost desființată în apelul procurorului, declarat în defavoarea inculpatului, sau în apelul părții vătămate, instanța care va rejudeca poate pronunța și o pedeapsă mai grea.

4. Recursul. Noțiune. Declararea recursului

Recursul este o cale de atac ordinară exercitabilă în orice cauză penală, având efect preponderent devolutiv în drept. În legislația noastră există două forme de recurs, după cum acesta constituie *singura cale de atac* sau *a doua cale de atac* împotriva hotărârilor pronunțate în primă instanță.

De regulă, recursul constituie cel de-al treilea grad de jurisdicție atunci când este îndreptat împotriva hotărârilor pronunțate de instanța de apel, dar sunt și situații când apelul este inadmisibil, iar recursul este al doilea și ultimul grad de jurisdicție.

Recursul este o cale ordinară de atac ca și apelul, exercitabil în același termen de 10 zile și are caracter devolutiv, predominant în drept întrucât determină un control parțial și numai în drept.

El este în principiu o cale de anulare, tinzând spre obținerea casării și anulării hotărârii atacate.

Se adresează instanțelor superioare, spre deosebire de alte căi de atac (cum este contestația în anulare) care se adresează aceleiași instanțe.

Poate fi declarat numai în anumite cazuri prevăzute de lege, excepție făcând situațiile când recursul este calea de atac unică și atunci poate fi exercitat pentru orice motiv de nelegalitate și netemeinicie.

Recursul nu antrenează o nouă judecată în fond a cauzei, ci doar o verificare a hotărârii atacate pe baza probelor administrate și a oricăror înscrisuri noi.

Termenul de recurs

Potrivit art. 385/3 din C.p.p., termenul de recurs este de 10 zile, dacă legea nu dispune altfel. Uneori legea fixează termenul de recurs la 3 zile (în cazul infracțiunilor flagrante, sau în cazul restituirii dosarului la parchet pentru refacerea urmăririi penale). Alteori, termenul de recurs este de 24 de ore, în materia măsurilor preventive.

Termenul de recurs se socotește pe zile libere și curge de la pronunțare sau de la comunicare.

Cererea de recurs se depune fie la prima instanță, fie la instanța de apel, după cum este gradul instanței care a pronunțat hotărârea care se atacă.

Declararea recursului, renunțarea la recurs și retragerea recursului au loc în aceleași condiții menționate la calea de atac a apelului.

Renunțarea la recurs și recursul peste termen au aceeași reglementare ca și în cazul apelului.

5. Hotărârile penale supuse recursului.

Această cale de atac se poate declara împotriva hotărârilor pronunțate de instanța de apel și prin excepție, împotriva hotărârilor pronunțate în primă instanță care nu sunt supuse apelului.

Sentințele pronunțate de prima instanță care nu sunt supuse apelului pot fi atacate cu recurs, acesta fiind singura cale de atac.

Potrivit art. 385/1 alin. 1 literele a-d/1, pot fi atacate cu recurs:

- Sentințele pronunțate de judecătoria
- Sentințele pronunțate de tribunalele militare
- Sentințele pronunțate de curțile de apel și Curtea Militară de Apel
- Sentințele pronunțate de secția penală a Înaltei Curți de Casație și justiție.

- Sentințele de dezinvestire pronunțate de instanțe când acestea au judecat în primă instanță.
- Sentințele pronunțate în materia executării hotărârilor penale, precum și cele privind reabilitarea.

Nu pot fi atacate cu recurs sentințele împotriva cărora nu s-a folosit calea de atac a apelului ori când apelul a fost retras, dacă legea prevede această cale de atac și nici sentințele de declinare de competență.

În afară de sentințe, potrivit art. 385/1 literele e-f mai pot fi atacate cu recurs deciziile și anume:

- Deciziile pronunțate ca instanțe de apel de către curțile de apel și de Curtea Militară de Apel.
- Încheierile instanțelor pot fi atacate cu recurs numai odată cu sentința ori decizia atacată, cu excepția cazurilor când pot fi atacate separat cu recurs.

Nu pot fi supuse recursului următoarele decizii:

- Deciziile instanței de recurs
- Deciziile Înaltei Curți de Casație și Justiție date în recurs în interesul legii
- Deciziile prin care instanța de recurs a soluționat contestația în anulare.
- Deciziile prin care s-au soluționat conflictele de competență.

6. Cazurile de declarare a recursului

Atunci când calea de atac a recursului urmează apelului (adică este a doua cale de atac exercitată în cauză), în art. 385⁹ din C.proc.pen, sunt menționate cazurile în care se poate face recurs.

Prin Legea nr. 2/2013 privind unele măsuri pentru degrevarea instanțelor judecătorești s-a redus numărul cazurilor în care hotărârile instanțelor de apel pot fi atacate cu recurs.

Aceste cazuri sunt în prezent, următoarele:

- În cursul judecății nu au fost respectate dispozițiile privind competența după materie sau după calitatea persoanei;
- Instanța nu a fost compusă potrivit legii sau a existat vreun caz de incompatibilitate;
- Ședința de judecată fost publică, afară de cazurile când legea prevede altfel;

- Judecata a avut loc fără participarea procurorului sau a inculpatului, când aceasta era obligatorie potrivit legii;
- Judecata a avut loc în lipsa apărătorului, când prezența acestuia era obligatorie;
- Când nu sunt întrunite elementele constitutive ale unei infracțiuni sau când instanța a pronunțat o hotărâre de condamnare pentru altă faptă decât cea pentru care condamnatul a fost trimis în judecată, cu excepția cazurilor prevăzute în art. 334-337;
- Când inculpatul a fost condamnat pentru o faptă care nu este prevăzută de legea penală;
- Când s-au aplicat pedepse în alte limite decât cele prevăzute de lege;
- Nu s-a constatat grațierea sau în mod greșit s-a constatat că pedeapsa aplicată condamnatului a fost grațiată;
- În mod greșit s-a dispus încetarea procesului penal;
- Când hotărârea este contrară legii sau când prin hotărâre s-a făcut o greșită aplicare a legii.

Recursul trebuie să fie motivat, iar motivele de recurs se vor depune la instanța de recurs cu cel puțin 5 zile înaintea primului termen de judecată. Dacă recursul este singura cale de atac posibilă în cauză, recursul poate fi motivat și oral în ziua judecății.

7. Efectele recursului

Ca și apelul, calea de atac a recursului are următoarele efecte: *suspensiv, devolutiv, neagravant și extensiv*.

Efectul suspensiv. Potrivit legii, recursul este suspensiv de executare atât în ceea ce privește latura penală cât și latura civilă, afară de cazul când legea nu dispune altfel. Acest efect operează potrivit legii, „ope legis”, ori de câte ori recursul este admisibil și a fost declarat în termen.

Recursul procurorului suspendă executarea tuturor dispozițiilor din hotărârea atacată.

Prin derogare de la această regulă, recursul nu suspendă executarea dispozițiilor din hotărârea atacată ori de câte ori este vorba despre luarea ori menținerea unei măsuri preventive, încetarea ei de drept, prelungirea arestării preventive, arestarea inculpatului în cursul judecății, respingerea cererii de

liberare provizorie, revocarea liberării provizorii, liberarea condiționată (cu excepția recursului declarat de procuror), suspendarea judecății.

Efectul devolutiv este *integral* (atât în fapt cât și în drept) dacă recursul este singura cale de atac ordinară, sau *parțial* (numai ori preponderent în drept) dacă recursul urmează apelului.

Astfel, instanța va judeca recursul numai cu privire la persoana care l-a declarat și la persoana la care se referă decalrația de recurs și numai în raport cu calitatea pe care recurentul o are în proces.

Efectul extensiv al recursului presupune că instanța este obligată să examineze cauza, prin extindere și cu privire la părțile care nu au declarat recurs, putând hotărî și în privința lor, fără să le poată crea acestor părți o situație mai grea. Efectul extensiv se produce ori de câte ori este vorba de părți care se găsesc în același grup procesual (*consortium litis*).

Chiar după expirarea termenului de recurs, procurorul poate cere extinderea recursului declarat de el în termen și față de alte persoane decât acelea la care s-a referit, fără a se putea crea acestora o situație mai grea.

Efectul neagravării în propriul recurs presupune regula potrivit căreia nu se poate agrava situația părții în cadrul propriei căi de atac (regula „*non reformatio in pejus*”).

Sismilar, în cadrul recursului declarat de procuror în favoarea unei părți, instanța nu poate agrava situația acesteia.

Regula funcționează numai atunci când în cauză există ori s-a admis doar recursul acelei părți/persoane sau mai multe părți ori persoane care formează un grup procesual.

8 . Judecarea recursului

Judecarea recursului trebuie să aibă loc cu citarea părților, în prezența inculpatului aflat în stare de deținere și cu participarea obligatorie a procurorului.

Se dă cuvântul întâi recurentului, apoi intimatului și în fine procurorului. Dacă între recursuri se află și acela al procurorului, primul cuvânt îl va avea procurorul, apoi celelalte părți.

Judecând recursul instanța poate pronunța una din următoarele soluții:

1. *Respinge recursul*, dacă acesta este inadmisibil, tardiv sau nefondat;

2. *Admite recursul*, casând hotărârea atacată și

- Menține hotărârea primei instanțe când apelul a fost greșit admis
- Achită pe inculpat sau dispune încetarea procesului penal în cazurile prevăzute în art. 11;
- Dispune rejudecarea de către instanța a cărei hotărâre a fost casată;
- Dispune rejudecarea de către instanța de recurs.

Instanța de recurs soluționează cauza pronunțând o decizie care este structurată în 3 părți ca și sentința: partea introductivă, expunerea și dispozitivul.

Decizia instanței de recurs prin care s-a respins recursul și prin care s-a soluționat cauza în fond, fără rejudecare este definitivă. În celelalte cazuri, judecata va putea continua la instanța de trimitere sau atunci când s-a dispus reținerea spre rejudecare, la instanța de recurs.

CAPITOLUL XIV. CĂILE DE ATAC EXTRAORDINARE

1. CONTESTAȚIA ÎN ANULARE

2. REVIZUIREA

3. RECURSUL ÎN INTERESUL LEGII

1. Contestația în anulare

Contestația în anulare se constituie într-un remediu procesual prin care se pot repara erori de neînlăturat pe alte căi. Este o cale de atac ce vizează anularea hotărârilor pentru vicii, nulități privind actele de procedură. Ca atare, pe calea contestației în anulare nu se pot invoca nulități ce ar viza fondul cauzei.

Ea poate fi caracterizată drept o cale de atac în anulare, dar și de retractare. Fiind o cale de atac în anulare, prin exercitarea ei se tinde la anularea hotărârii atacate. Este o cale de atac de retractare deoarece se adresează însăși instanței care a dat hotărârea și care este pusă în situația de a controla modul în care a dat acea hotărâre.

Cazurile contestației în anulare (art. 386 din C.p.p.). Această cale de atac poate fi exercitată numai în situații deosebite și anume:

- a) Când procedura de citare a părții pentru termenul la care s-a judecat cauza de către instanța de recurs nu a fost îndeplinită conform legii.
- b) Când partea dovedește că la termenul la care s-a judecat cauza de către instanța de recurs, a fost în imposibilitate de a se prezenta și de a încunoștința instanța despre această împiedicare.
- c) Când instanța de recurs nu s-a pronunțat asuora unei cauze de încetare a procesului penal din cele prevăzute în art. 10 alin. 1 lit. f-i cu privire la care existau probe la dosar.
- d) Când împotriva unei persoane s-au pronunțat două hotărâri definitive pentru aceeași faptă.
- e) Când la judecarea recursului sau la rejudecarea cauzei de către instanța de recurs, inculpatul prezent nu a fost ascultat, iar ascultarea acestuia este obligatorie (inc. nu a fost audiat la instanțele de fond și apel și atunci când aceste instanțe nu au pronunțat împotriva inculpatului o hotărâre de condamnare).

a. Acest motiv este justificat de dreptul pe care îl au părțile de a fi prezente la ședințele de judecată. Prezența părților la judecată creează

posibilitatea funcționării depline a dreptului la apărare, în condițiile unei ședințe publice, orale și contradictorii.

Motivul contestației în anulare vizează neîndeplinirea legală a procedurii de citare pentru judecata care are loc la instanța de recurs.

Nelegalitatea procedurii de citare poate fi invocată de fiecare dintre părțile din proces, dar numai în ceea ce privește citarea sa, nu și a altei părți. Mai trebuie menționat că instanța are obligația să citeze părțile numai pentru data când are loc prima ședință de judecată. Pentru termenele ulterioare instanța nu mai are obligația să citeze părțile care au fost prezente la primul termen de judecată, chiar dacă ele ar lipsi la unul din termenele ulterioare. De la această regulă există însă două excepții: deținuții sunt citați la fiecare termen de judecată.

Rezultă de aici că persoana prezentă la un termen de judecată la instanța de recurs nu mai poate uza de contestația în anulare atunci când nu a fost citat la un nou termen de judecată al aceleiași instanțe.

Dacă partea chiar neregulat citată, a participat totuși la judecată, nu poate fi exercitată calea de atac a contestației în anulare. În acest caz nulitatea citării este acoperită prin prezența părții care astfel nu suferă nici o vătămare.

b. Al doilea caz de contestație în anulare este acela în care partea dovedește că la termenul la care s-a judecat cauza de către instanța de recurs, a fost în imposibilitate de a se prezenta și de a încunoștința instanța despre această împiedicare.

Cele două cerințe sunt cumulative, iar imposibilitatea prezentării nu trebuie înțeleasă ca fiind provocată de împrejurări excepționale: război, calamitate, etc. Chiar și o boală gravă, un accident sau întreruperea circulației între localități pot duce la imposibilitatea prezentării.

c. Cel de-al treilea caz de contestație în anulare constă în omisiunea instanței de recurs de a nu se pronunța asupra unei cauze de încetare a procesului penal din cele prevăzute la art. 10 alin. 1 lit. f-i, cu privire la care existau probe la dosar.

Pentru ca acest caz să subziste, este nevoie ca la dosarul cauzei să se găsească probe cu privire la cazul de încetare a procesului penal: spre exemplu împăcarea părților rezulta dintr-un înscris care din eroare nu a fost adus la cunoștința judecătorului de către grefier, sau în mod greșit inculpatul a fost condamnat, deși se împlinise termenul de prescripție a răspunderii penale.

d. Penultimul caz de contestație în anulare îl constituie situația când împotriva unei persoane s-au pronunțat două hotărâri definitive pentru aceeași faptă.

Practic acest caz se concretizează în încălcarea autorității de lucru judecat.

Pentru existența acestui caz de contestație în anulare trebuie îndeplinite două condiții cumulativ: să existe o hotărâre penală definitivă și să existe identitate de obiect și persoană (adică în cea de-a doua judecată să fi fost inculpată aceeași persoană care a mai fost judecată și judecata să se refere la aceeași faptă).

e. Ultimul caz de contestație în anulare se referă la situația în care instanța de recurs nu a procedat la audierea inculpatului prezent, deși ascultarea acestuia era obligatorie potrivit legii. Astfel, instanța de recurs are obligația să procedeze la ascultarea inculpatului prezent:

- dacă acesta nu a fost audiat la instanța de fond sau apel;
- dacă împotriva lui nu s-a pronunțat în primă instanță sau în apel o hotărâre de condamnare.

Când instanța de recurs nu a procedat la audierea inculpatului în aceste situații, sunt întrunite condițiile prevăzute în lege pentru exercitarea căii de atac a contestației în anulare.

Titularii contestației în anulare. Această cale extraordinară de atac se poate declanșa urmare unei cereri pe care contestatarul o va adresa instanței și în care trebuie să indice motivele la care va atașa dacă este cazul anumite înscrisuri. Penultimul caz se poate proba numai prin înscrisuri oficiale: copiile hotărârilor judecătorești definitive. Contestația în anulare poate fi făcută de oricare dintre părți, iar pentru motivele de la punctele „c” și „d” și de către procuror.

Termenul de introducere a contestației în anulare. Pentru motivele de la punctele a-c și e, contestația poate fi introdusă de către partea împotriva căreia se face executarea cel mai târziu în 10 zile de la începerea executării, iar de către celelalte părți în termen de 30 de zile de la data pronunțării hotărârii a cărei anulare se cere (la fel și pentru procuror). Pentru cazul de la litera „d”, contestația în anulare se poate face oricând.

Judecarea contestației în anulare. Pentru cazurile de la literele „a”-„c” și „e” este competentă instanța de recurs care a pronunțat hotărârea a cărei

anulare se cere. Pentru cazul de la litera „d”, contestația în anulare se introduce la instanța la care a rămas definitivă ultima hotărâre.

Când contestația se judecă pentru vreunul din cazurile de la literele a-c și e, procedura de soluționare are două etape: *admiterea în principiu* în care se verifică dacă sunt întrunite condițiile cerute de lege și *judecata* propriu-zisă.

Ascultând părțile și concluziile procurorului, dacă instanța de judecată consideră contestația întemeiată, va desființa prin decizie, hotărârea a cărei anulare se cere. După desființarea hotărârii, instanța procedează fie de îndată, fie la termenul următor, la rejudecarea recursului sau la rejudecarea cauzei după casare. Pentru cazul de la litera „d” lipsește etapa admiterii în principiu.

Deciziile prin care se soluționează contestația în anulare pentru literele a-c și e nu sunt supuse apelului.

Sentința dată în contestația de la lit. d este supusă apelului, iar decizia dată în apel este supusă recursului.

2. Revizuirea

Acest mijloc procesual este destinat înlăturării erorilor judiciare cuprinse în hotărârile penale definitive. De aceea, revizuirea este o cale de atac extraordinară și are caracterul unei căi de atac de fapt deoarece provoacă reexaminarea în fapt a cauzei penale.

Spre deosebire de *contestația în anulare* care vizează corectarea unor greșeli de ordin procesual, *revizuirea* tinde să înlăture lipsurile de fond în aprecierea și soluționarea pricinii.

Temeiurile de fond care duc la admiterea revizuirii nu rezultă din dosarul cauzei, ci din elemente exterioare acestuia pe care instanțele nu le-au avut în vedere cu ocazia soluționării.

În esență, revizuirea este o cale de atac de retractare, întrucât prin ea nu se critică hotărârea atacată, ci se invocă descoperirea unor situații noi care nu au fost cunoscute la soluționarea cauzei și care dacă ar fi fost cunoscute în acea perioadă ar fi dus la adoptarea altei soluții.

Această cale de atac se poate introduce atât în favoarea cât și în defavoarea unei părți. Revizuirea în defavoarea părții este însă supusă limitării în timp, ea neputând fi declarată decât într-un anumit termen.

Cazurile în care se poate declara calea de atac a revizuirii sunt prevăzute limitativ în art. 394 și 408¹ acestea fiind:

a) s-au descoperit fapte sau împrejurări care nu au fost cunoscute de instanță la soluționarea cauzei;

b) un martor, un expert sau un interpret a săvârșit infracțiunea de mărturie mincinoasă în cauza a cărei revizuire se cere;

c) un înscris care a servit ca temei al hotărârii a cărei revizuire se cere a fost declarat fals;

d) un membru al completului de judecată, procurorul ori persoana care a efectuat acte de urmărire penală a comis o infracțiune în legătură cu cauza a cărei revizuire se cere;

e) când două sau mai multe hotărâri judecătorești definitive nu se pot concilia;

f) când se constată o încălcare a unui drept prevăzut de Convenția Europeană a Drepturilor Omului, dacă consecințele grave ale acestei încălcări continuă să se producă și nu pot fi remediate decât prin revizuirea hotărârii penale;

g) când Curtea Constituțională a admis o excepție de neconstituționalitate, iar hotărârea supusă revizuirii s-a întemeiat pe dispoziția legală declarată neconstituțională sau pe alte dispoziții din actul atacat care în mod necesar și evident nu pot fi dissociate de prevederile menționate în sesizarea Curții.

a) Cazul de revizuire privind descoperirea de fapte sau împrejurări noi.

Acest caz de revizuire este cel mai reprezentativ pentru situațiile care conduc la înlăturarea erorilor judiciare. Faptele sau împrejurările noi care justifică revizuirea hotărârii sunt în esență probe noi care nu au fost cunoscute de instanță la momentul soluționării cauzei.

Nu trebuie să se confunde probele noi care ar putea justifica revizuirea cu mijloacele de probă noi prin care se administrează probe deja cunoscute.

Faptele sau împrejurările invocate trebuie să fie noi pentru instanța de judecată și nu pentru părțile din proces. Aceasta înseamnă că ele trebuie aduse la cunoștința instanței pentru prima dată, în cererea de revizuire, sau deși au fost invocate anterior în instanță nu s-a procedat la dovedirea lor.

Aceste fapte sau împrejurări noi trebuie să fie de natură să dovedească netemeinicia hotărârii de achitare, încetare a procesului penal sau de condamnare, precum și cu privire la soluționarea laturii civile a procesului (admitere greșită sau respingere greșită a acțiunii civile).

b) Cazul de revizuire privind mărturia mincinoasă.

La acest caz de revizuire, sursa erorii judiciare se găsește într-o formă de fraudă procesuală de care instanța nu a avut cunoștință la soluționarea cauzei.

Pentru ca cererea de revizuire pe acest caz să fie admisibilă, trebuie îndeplinite cumulativ anumite condiții:

- Un martor, un expert sau un interpret a săvârșit infracțiunea de mărturie mincinoasă. Săvârșirea acestei infracțiuni trebuie constatată printr-o hotărâre judecătorească definitivă, fie printr-o soluție a procurorului (și nu s-a putut proceda la trimiterea în judecată).

- Mărturia mincinoasă trebuie să fi fost săvârșită în cauza penală supusă revizuirii și nu în vreo altă cauză.

- Mărturia mincinoasă să fi condus la pronunțarea unei hotărâri nelegale sau netemeinice. Nu este necesar ca mărturia mincinoasă să fi condus la adoptarea unei soluții diametral opuse celei care s-ar fi adoptat dacă nu s-ar fi săvârșit infracțiunea de mărturie mincinoasă. Mărturia mincinoasă se poate dovedi printr-o hotărâre judecătorească sau prin ordonanța procurorului.

c) Cazul de revizuire privind înscrisurile declarate false.

Ca și mărturia mincinoasă, folosirea în procesul penal a unor înscrisuri false ca mijloace de probă constituie o sursă de erori judiciare.

Pentru a fi în prezența acestui caz de revizuire sunt necesare următoarele condiții:

- Să existe un înscris fals care a servit ca temei al hotărârii pronunțate, iar acest înscris să fi fost declarat fals în cursul unui proces.

- Înscrisul falsificat să fi dus la darea unei hotărâri nelegale sau netemeinice, chiar dacă nu diametral opuse celei care ar fi trebuit luată.

d) Cazul de revizuire privind comiterea unei infracțiuni de către un membru al completului de judecată, procuror ori persoana care a efectuat acte de cercetare penală.

Acest caz se bazează pe faptul că hotărârea penală definitivă poate conține erori judiciare datorită modului incorect în care organele judiciare și-au îndeplinit atribuțiile.

Pentru a se putea invoca acest caz de revizuire trebuie îndeplinite următoarele condiții:

- Săvârșirea unei infracțiuni de către un membru al completului de judecată, de către procuror ori de persoana care a efectuat acte de cercetare penală să fi privit corectitudinea urmăririi penale sau a judecății. Infracțiunea trebuie să fi fost săvârșită în exercițiul atribuțiilor de serviciu ale acestor persoane în desfășurarea procesului penal.

- Infracțiunea să fi fost săvârșită în legătură cu cauza a cărei hotărâre definitivă a fost atacată pe calea revizuirii.

- Săvârșirea acestei infracțiuni să fi condus la darea unei hotărâri nelegale sau netemeinice.

e) Cazul de revizuire privind hotărâri definitive care nu se pot concilia.

Acest caz de revizuire este dintre cele mai vechi existente în legislația penală și este justificată presupunea că atunci când două hotărâri judecătorești nu se pot concilia, cel puțin una din ele este greșită.

Cazul de revizuire are în vedere existența a două hotărâri definitive penale, fiind exclusă contradicția dintre o hotărâre penală și una civilă.

Cauzele în care s-au dat cele două hotărâri trebuie să fie autonome, în sensul că nu s-au pronunțat în aceeași cauză.

Deși foarte rar întâlnit în practică, pentru existența acestui caz de revizuire se cer îndeplinite următoarele condiții:

- Hotărârile definitive ale instanțelor penale să soluționeze fondul cauzei. Ele trebuie să se fi pronunțat diferit asupra existenței faptei, a săvârșirii ei de către inculpat și a vinovăției acestuia.

- Hotărârile definitive să fie ireconciliabile, adică să se excludă una pe alta (de ex. o hotărâre stabilește că inculpatul a săvârșit infracțiunea de tăinuire și îl condamnă, iar altă hotărâre stabilește că nu există fapta prin care s-a dobândit bunul tănuit). Atunci când hotărârile definitive se referă la aceeași persoană și la aceeași faptă, nu va exista acest caz de revizuire, ci un caz de contestație în anulare.

f) Cazul de revizuire în situația hotărârilor Curții Europene a Drepturilor Omului.

Acest caz de revizuire a fost introdus în lege în anul 2004 și are în vedere declanșarea procedurii de revizuire atunci când se constată o încălcare a unui drept prevăzut de Convenția Europeană a Drepturilor Omului, dacă consecințele grave ale acestei încălcări continuă să se producă și nu pot fi remediate decât prin revizuirea hotărârii penale.

În mod excepțional, această cerere de revizuire se introduce la Înalta Curte de Casație și Justiție care va judeca cererea în complet format din 5 judecători.

g) Cazul de revizuire în situația admiterii unei excepții de neconstituționalitate.

Acest ultim caz de revizuire a hotărârilor penale a fost introdus în Codul de procedură penală prin Legea nr. 177/2010.

Cererea de revizuire poate fi formulată de oricare parte din proces în limitele calității sale procesuale, de soțul și rudele apropiate ale condamnatului, chiar și după moartea acestuia ori de către procuror.

Cererea se introduce la instanța care a pronunțat hotărârea rămasă definitivă a cărei revizuire se cere și se depune în termen de 3 luni de la publicarea în Monitorul Oficial, a deciziei Curții Constituționale.

Procedura revizuirii penale

Pot fi supuse revizuirii, hotărârile penale definitive atât în privința laturii penale cât și a laturii civile. Revizuirea se poate cere pentru oricare dintre fapte sau oricare dintre făptuitori atunci când privesc mai multe infracțiuni și mai mulți inculpați.

Pentru a putea fi declanșată procedura revizuirii, hotărârile penale definitive atacate trebuie să fi fost date în soluționarea fondului cauzei.

Poate cere revizuirea orice parte din proces și procurorul din oficiu. După moartea condamnatului, revizuirea poate fi cerută de soțul sau rudele apropiate ale acestuia.

Termenul de introducere a cererii

În favoarea condamnatului, cererea de revizuire se poate face oricând, chiar și după moartea condamnatului.

În defavoarea condamnatului, a celui achitat sau față de care s-a pronunțat soluția încetării procesului penal, cererea de revizuire se poate face în termen de un an care curge astfel:

- în cazul prevăzut la art. 394 lit. a, precum și în cazurile de la literele b, c și d când nu sunt constatate prin hotărâre definitivă, de la data când faptele sau împrejurările au fost cunoscute de persoana care face cererea;

- în cazurile prevăzute la art. 394 lit. b, c și d, dacă sunt constatate prin hotărâre definitivă, de la data când hotărârea a fost cunoscută de persoana care face cererea.

Pentru procuror, termenul de un an curge în aceleași condiții

Pentru cazul prevăzut la litera e, cererea de revizuire se poate face oricând.

Cererea de revizuire

Cererea de revizuire se adresează procurorului de la parchetul de pe lângă instanța care a judecat cauza în primă instanță. Cererea se face în scris, cu arătarea cazului de revizuire pe care se întemeiază și a mijloacelor de probă în dovedirea acesteia.

După introducerea cererii de revizuire, procurorul verifică dacă sunt întrunite condițiile prevăzute de lege privind titularul, termenul, cazul de revizuire invocat și mijloacele de probă propuse.

Dacă va considera necesar, procurorul poate efectua acte de cercetare și va putea cere instanței, dosarul cauzei.

Termenul de efectuare a acestor cercetări este de două luni și curge de la data introducerii cererii de revizuire.

După efectuarea cercetărilor, procurorul înaintează întregul material împreună cu concluziile sale instanței competente. Instanța nu este ținută însă de concluziile procurorului, ea putând ajunge la o altă convingere în urma efectuării cercetării judecătorești.

Soluționarea cererii de revizuire

Procedura de soluționare a cererii de revizuire la instanță se desfășoară în două etape: *admiterea în principiu* și *rejudecarea în fond* a cererii, activități care au loc în fața aceleiași instanțe de judecată.

În prima etapă, aceea a admiterii în principiu, se verifică îndeplinirea condițiilor cerute de lege pentru admiterea în principiu. După verificare, instanța poate respinge cererea de revizuire prin sentință, care poate fi atacată cu apel sau cu recurs.

Dacă cererea este admisă în principiu se trece în etapa următoare, aceea a rejudecării pe fond a cauzei.

După rejudecare, instanța poate pronunța:

- respingerea pe fond a cererii
- admiterea revizuirii și anularea hotărârii atacate, în totul sau în

parte.

Împotriva hotărârii pronunțate se pot declara aceleași căi de atac ca și împotriva hotărârii inițiale.

3. Recursul în interesul legii.

Această cale extraordinară de atac are o natură juridică aparte deoarece admiterea ei are valoare pur teoretică, fără a fi urmată de rejudecarea cauzei.

Este o cale de atac exclusiv în drept și are rolul de a indica instanțelor, rezolvarea corectă a unor situații controversate, asigurându-se interpretarea unitară a legii.

Procurorul general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție din oficiu sau la cererea ministrului justiției, colegiul de conducere al

Înaltei Curți de Casație și Justiție, colegiile de conducere ale curților de apel și Avocatul Poporului au obligația să ceară Înaltei Curți de Casație și Justiție să se pronunțe asupra chestiunilor de drept care au primit rezolvare diferită din partea instanțelor judecătorești.

Competența de soluționare a cererilor de recurs în interesul legii revine unui complet format din președintele *Înaltei Curți de Casație și Justiție*, președinții de secții din cadrul acesteia, 14 judecători din secția în a cărei competență intră problema de drept care a fost soluționată diferit și câte 2 judecători din cadrul celorlalte secții.

Dacă problema de drept prezintă interes pentru mai multe secții ale Curții, președintele Înaltei Curți de Casație și Justiție (sau vicepreședintele acesteia în caz de absență) stabilește secțiile din care provin cei 20 de judecători.

Recursul în interesul legii se judecă în cel mult 3 luni de la data sesizării instanței.

Soluțiile care se pot da asupra recursului în interesul legii pot fi de *admitere* sau de *respingere*.

Decizia se ia după deliberare, cu votul a două treimi din numărul judecătorilor care formează completul. Nu se admit abțineri de la vot. După motivarea deciziei, aceasta se publică în Monitorul Oficial.

Admiterea unui recurs în interesul legii nu are efect asupra hotărârilor judecătorești definitive pe care se întemeiază și nici asupra părților din acele dosare, producând consecințe numai pentru viitor. Rezolvarea dată în recurs în interesul legii este obligatorie pentru instanțe de la data publicării în Monitorul Oficial.

CAPITOLUL XV. EXECUTAREA HOTĂRÂRILOR PENALE

1. PUNEREA ÎN EXECUTARE A HOTĂRÂRILOR JUDECĂTOREȘTI – FAZĂ A PROCESULUI PENAL

2. AUTORITATEA DE LUCRU JUDECAT

3. SCHIMBĂRI ȘI MODIFICĂRI ÎN EXECUTAREA UNOR HOTĂRÂRI

4. CONTESTAȚIA LA EXECUTARE

1. Punerea în executare a hotărârilor judecătorești – fază a procesului penal.

A treia fază a procesului penal, executarea hotărârilor judecătorești, are ca obiect aducerea la îndeplinire a dispozițiilor date de instanțele de judecată prin hotărâri definitive.

Executarea hotărârilor penale definitive cuprinde două etape: *punerea în executare a hotărârii* și *executarea propriu-zisă a sancțiunilor*. În timp ce prima etapă (punerea în executare a hotărârilor) se realizează după procedura prevăzută în Codul de procedură penală, cea de-a doua etapă (executarea sancțiunii) se desfășoară după normele de drept substanțial cuprinse în Codul penal și în Legea nr. 275/2006 privind executarea pedepselor și a măsurilor dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal.

Faza executării hotărârilor judecătorești se caracterizează prin anumite trăsături specifice și anume:

- reprezintă atributul instanței de judecată care delegă în acest scop un judecător din cadrul acelei instanțe (judecătorul delegat cu executarea);
- se desfășoară în lipsa acțiunii penale care s-a stins prin soluționarea cauzei;
- se desfășoară din oficiu, nefiind necesară vreo formalitate sau cerere prealabilă pentru punerea în executare a hotărârilor;
- privește numai acele hotărâri definitive susceptibile a fi puse în executare.

Instanța însărcinată cu punerea în executare a hotărârilor penale este întotdeauna prima instanță de judecată, indiferent dacă hotărârea respectivă a rămas definitivă în fața instanței de apel sau în fața instanței de recurs.

De la această regulă există o singură excepție și anume: Înalta Curte de Casație și Justiție nu este niciodată instanță de executare, chiar dacă a

pronunțat hotărârea în primă instanță, iar atribuțiile acestea revin Tribunalului București sau după caz, Tribunalului Militar Teritorial București.

Atunci când hotărârea a rămas definitivă în fața altei instanțe decât prima instanță, instanța superioară este obligată să trimită acesteia din urmă un extras după dispozitivul hotărârii în vederea punerii sale în executare.

Ori de câte ori se ivește vreun incident în legătură cu executarea hotărârii, judecătorul delegat cu executarea va sesiza instanța de executare sau instanța corespunzătoare în grad celei de executare și în a cărei rază teritorială se află locul de deținere a condamnatului. Aceste instanțe vor decide în conformitate cu procedura prevăzută în art. 460 din Codul de procedură penală.

2. Autoritatea de lucru judecat.

Hotărârea penală poate rămâne definitivă în fața primei instanțe, dacă nu se promovează împotriva ei calea de atac a apelului sau a recursului.

Decizia instanței de apel rămâne definitivă dacă împotriva ei nu se promovează calea de atac a recursului. Hotărârea instanței de recurs este definitivă, împotriva ei nemaiputând fi promovată vreo cale de atac ordinară.

Din momentul în care a rămas definitivă, hotărârea instanței poate fi pusă în executare, adică este executorie. Se consideră astfel că hotărârea instanței are autoritate de lucru judecat, ceea ce înseamnă că ea nu mai poate fi modificată decât dacă împotriva ei se admite vreo cale de atac extraordinară (contestația în anulare ori revizuirea).

Autoritatea de lucru judecat presupune că aceeași persoană nu mai poate fi urmărită sau judecată pentru aceeași faptă („non bis in idem”) chiar dacă acelei fapte i s-ar da o altă încadrare juridică.

Odată rămasă definitivă, hotărârea judecătorească produce efecte față de toată lumea (*erga omnes*), fie părți, fie terți, alte instanțe sau organe judiciare.

Hotărârile primei instanțe rămân definitive:

- la data pronunțării, dacă nu sunt supuse apelului sau recursului (de ex. hotărârile de declinare a competenței de soluționare);
- la data expirării termenului de apel când nu s-a declarat apel în termen sau acesta a fost retras înăuntrul termenului de apel;
- la data retragerii apelului dacă aceasta s-a făcut după expirarea termenului de apel;
- la data expirării termenului de recurs dacă hotărârea este supusă doar recursului și nu s-a declarat recurs în termen;

- la data expirării termenului de recurs dacă apelul este respins ori recursul nu s-a declarat în termen sau acesta a fost retras înăuntrul termenului;
- la data retragerii recursului, iar retragerea a avut loc după expirarea termenului de recurs;
- la data pronunțării hotărârii prin care s-a respins recursul declarat împotriva hotărârii primei instanțe.

Hotărârile instanței de apel devin definitive:

- la data expirării termenului de recurs când apelul a fost admis fără trimitere pentru rejudecare și nu s-a declarat recurs în termen;
- la data retragerii recursului declarat împotriva hotărârii de admitere a apelului, fără trimitere spre rejudecare, dacă retragerea a avut loc după expirarea termenului de recurs;
- la data pronunțării hotărârii prin care s-a respins recursul declarat împotriva hotărârii de admitere a apelului fără trimitere pentru rejudecare.

Hotărârile instanței de recurs devin definitive la momentul pronunțării acestora când:

- recursul a fost admis și procesul s-a încheiat în fața instanței de recurs;
- cauza a fost rejudecată de către instanța de recurs, după admiterea recursului;
- când cuprinde obligarea la plata cheltuielilor judiciare, în cazul respingerii recursului.

Hotărârea judecătorească definitivă este susceptibilă de punere în executare sub aspectul laturii penale și/sau al laturii civile.

Latura penală a hotărârii ce poate fi pusă în executare se va referi la pedepsele principale, accesorii, complementare, măsuri educative sau de siguranță, amenzile judiciare sau cheltuielile judiciare avansate de stat.

Latura civilă a hotărârii se va referi la despăgubirile civile care se acordă părților, restituirea lucrurilor sau restabilirea situației anterioare săvârșirii infracțiunii, alte prestații civile sau cheltuielile judiciare cuvenite părților.

3. Schimbări și modificări în executarea unor hotărâri.

Deși sunt executorii, hotărârile penale definitive sunt totuși susceptibile de **schimbări** sau **modificări** pe parcursul executării.

Schimbările în executarea pedepselor pot să apară fie datorită descoperirii unor împrejurări care dacă ar fi fost cunoscute în momentul pronunțării hotărârii ar fi condus la luarea altor măsuri contra inculpatului, fie datorită unor împrejurări intervenite după rămânerea definitivă a hotărârii.

1. În categoria primelor situații se află:

- revocarea sau anularea suspendării pedepsei;
- revocarea sau anularea executării pedepsei la locul de muncă.

2. În cea de-a doua categorie se află:

- împlinirea de către persoana condamnată la detențiune pe viață a vârstei de 60 de ani, caz în care această pedeapsă se înlocuiește cu pedeapsa închisorii pe timp de 25 de ani;
- înlocuirea pedepsei amenzii care se dispune atunci când cel condamnat la această pedeapsă se sustrage cu rea-credință de la executarea amenzii.

Modificarea pedepselor sau înlăturarea acestora are loc în următoarele împrejurări:

- când intervine o lege penală nouă care nu mai prevede ca infracțiune fapta pentru care s-a pronunțat condamnarea sau o lege care prevede o pedeapsă mai ușoară decât aceea care se execută;
- când intervine amnistia sau grațierea;
- când se dispune liberarea condiționată sau încetarea executării pedepsei la locul de muncă.
- când s-a dispus amânarea sau întreruperea executării pedepsei.

Amânarea sau întreruperea executării pedepsei se poate dispune de către instanța de executare în următoarele situații:

a) când se constată, pe baza unei expertize medico-legale, că persoana condamnată suferă de o boală gravă, care face imposibilă executarea pedepsei, iar instanța apreciază că amânarea executării și lăsarea în libertate nu prezintă un pericol concret pentru ordinea publică. În acest caz, executarea pedepsei se amână/se întrerupe până când starea de sănătate a condamnatului se va ameliora, astfel încât pedeapsa să poată fi pusă în executare.

Cererea de amânare/întrerupere a executării pedepsei nu poate fi admisă dacă se constată că tratamentul condamnatului se poate efectua sub pază

permanentă, în condițiile prevăzute de art. 139¹, care se aplică în mod corespunzător;

b) când o condamnată este gravidă sau are un copil mai mic de un an. În aceste cazuri, executarea pedepsei se amână până la încetarea cauzei care a determinat amânarea;

c) când din cauza unor împrejurări speciale, executarea imediată a pedepsei ar avea consecințe grave pentru condamnat, familie sau unitatea la care lucrează. În acest caz, executarea poate fi amânată cel mult 3 luni și numai o singură dată.

4. Procedura la instanța de executare și contestația la executare.

Cazurile de schimbare sau modificare în executarea pedepselor sunt de competența instanței de executare, a instanței în a cărei circumscripție se află locul de deținere sau unitatea unde condamnatul execută pedeapsa la locul de muncă.

Completul de judecată este compus dintr-un singur judecător, iar cauza se judecă cu participarea procurorului și cu citarea părților interesate. Condamnatul arestat este adus obligatoriu la judecată și i se asigură asistență juridică.

Judecata se desfășoară în ședință publică, în condiții de oralitate și contradictorialitate.

Instanța soluționează cauza printr-o sentință care se poate ataca doar cu recurs, iar termenul de recurs este de 10 zile.

Împotriva executării hotărârii penale se poate face *contestație la executare* care se judecă după procedura descrisă mai sus.

Conform art. 461 din Codul de procedură penală, *cazurile în care se poate face contestație* sunt următoarele:

a) când s-a pus în executare o hotărâre care nu era definitivă;

b) când executarea este îndreptată împotriva altei persoane decât aceea prevăzută în hotărârea de condamnare;

c) când se ivește vreo nelămurire cu privire la hotărârea care se execută sau vreo împiedicare la executare;

d) când se invocă amnistia, prescripția, grațierea sau orice altă cauză de stingere ori de micșorare a pedepsei, precum și orice alt incident ivit în cursul executării.

CAPITOLUL XVI. PROCEDURI SPECIALE

- 1. CONSIDERAȚII GENERALE**
- 2. URMĂRIREA ȘI JUDECAREA UNOR INFRAȚIUNI FLAGRANTE**
- 3. PROCEDURA PRIVIND TRAGEREA LA RĂSPUNDERE PENALĂ, A PERSOANEI JURIDICE**
- 4. PROCEDURA ÎN CAUZELE CU INFRACTORI MINORI**
- 5. PROCEDURA DĂRII ÎN URMĂRIRE**
- 6. PROCEDURA REABILITĂRII JUDECĂTOREȘTI**
- 7. REPARAREA PAGUBEI MATERIALE SAU A DAUNEI MORALE ÎN CAZUL CONDAMNĂRII PE NEPDREPT SAU AL PRIVĂRII ORI RESTRÂNGERII DE LIBERTATE ÎN MOD NELEGAL**
- 8. PROCEDURA ÎN CAZ DE DISPARIȚIE A ÎNSCRISURILOR JUDICIARE**
- 9. REJUDECAREA ÎN CAZ DE EXTRĂDARE SAU PREDARE ÎN BAZA UNUI MANDAT EUROPEAN DE ARESTARE**

1. Considerații generale.

Legislația procesual penală conține dispoziții aplicabile în mod obișnuit în rezolvarea oricărei cauze penale, iar aceste dispoziții alcătuiesc procedura de drept comun.

În anumite situații însă, pentru atingerea scopului legii penale este necesară adoptarea unui regim procesual penal special, aplicabil numai la rezolvarea unor cauze penale. Aceste proceduri speciale sunt puține la număr și au o arie limitată de aplicare.

Procedurile speciale propriu-zise sunt: procedura de urmărire și judecare a unor infracțiuni flagrante și procedura în cauzele cu infractori minori. Alte proceduri speciale așa-zise auxiliare sunt: procedura reabilitării judecătorești, procedura de reparare a pagubelor în cazul condamnării sau al arestării pe nedrept, procedura în caz de dispariție a înscrisurilor judiciare și asistența judiciară internațională în materie penală.

2. Urmărirea și judecarea unor infracțiuni flagrante.

În dreptul nostru procesual penal se face distincție între infracțiunile flagrante și neflagrante numai sub aspect procesual. Din punct de vedere al dreptului substanțial, între cele două categorii de infracțiuni nu există vreo deosebire. Această procedură mai este denumită și *procedura urgentă* și permite desfășurarea procesului penal în condiții speciale față de cele în care se desfășoară de obicei procesele penale și este reglementată în art. 465-479 din C.proc.pen..

Noțiune. Termenul de flagrant derivă din latinescul “*flagro, flagrans*” care înseamnă a arde. Astfel, infracțiunea flagrantă presupune prinderea făptuitorului în “focul” acțiunii sale sau imediat după săvârșirea infracțiunii. Articolul 465 din Codul de procedură penală arată că este flagrantă infracțiunea descoperită în momentul săvârșirii sau imediat după săvârșire. Infracțiunea este flagrantă prin asimilare când făptuitorul este urmărit imediat după săvârșirea infracțiunii de către persoana vătămată, de martorii oculari sau de strigătul public. De asemenea, infracțiunea este flagrantă prin asimilare când făptuitorul este surprins aproape de locul comiterii infracțiunii cu arme, instrumente sau orice alte obiecte de natură a-l presupune participant la infracțiune. Starea de flagrantă presupune întotdeauna și prezența făptuitorului, în lipsa lui fapta neputând fi considerată flagrantă.

Cazuri de aplicare. Conform legii, această procedură urgentă nu se aplică tuturor infracțiunilor flagrante și distingem două categorii:

- Categoria de infracțiuni flagrante cărora li se aplică procedura obișnuită cu unele derogări în privința efectuării anumitor activități procesuale
- Categoria de infracțiuni flagrante cărora li se aplică un regim special derogatoriu de la procedura de drept comun (aceasta fiind categoria care ne interesează în prezent).

Procedura specială, urgentă se aplică în cazurile în care sunt realizate cumulativ următoarele condiții

- Infracțiunea să fie flagrantă;
- Infracțiunea să fie pedepsită cu închisoare mai mare de un an și cel mult 12 ani, precum și formele agravate ale acestor infracțiuni;
- Infracțiunea să fie săvârșită într-un anumit loc și anume: municipii sau orașe, în mijloace de transport în comun, bălciuri, târguri, porturi, aeroporturi sau gări, chiar dacă nu aparțin unităților teritoriale arătate mai sus, precum și în orice loc aglomerat.

Nu se aplică procedura urgentă, infracțiunilor pedepsite cu mai puțin de un an închisoare datorită pericolului social scăzut și nici celor pedepsite cu mai mult de 12 ani închisoare pentru a se evita erorile judiciare care s-ar putea comite într-un proces penal accelerat și în care făptuitorul este pasibil de sancțiuni severe.

Unele acte normative speciale cum ar fi Legea nr. 78/2000 pentru prevenirea, descoperirea și sancționarea unor fapte de corupție cuprinde de asemenea dispoziții privind aplicarea procedurii flagrante.

Urmărirea penală. Organul de urmărire penală sesizat întocmește un proces verbal în care consemnează cele constatate cu privire la fapta săvârșită. Tot aici vor fi consemnate declarațiile învinuitului și ale celorlalte persoane ascultate. Procesul verbal se citește învinuitului precum și persoanelor care au fost ascultate, li se atrage atenția că pot completa declarațiile sau că pot face obiecții cu privire la acestea. Acest proces verbal este actul prin care se dispune începerea urmăririi penale. El este așadar atât act de începere a urmăririi penale cât și mijloc de probă cu caracter specific.

Reținerea învinuitului este obligatorie, după care procurorul poate solicita judecătorului arestarea învinuitului care nu poate depăși 10 zile. Dacă procurorul apreciază că sunt suficiente dovezi pentru punerea în mișcare a acțiunii penale, va emite rechizitoriul prin care pune în mișcare acțiunea penală și dispune trimiterea în judecată și trimite dosarul instanței competente înainte de expirarea mandatului de arestare.

Dacă judecătorul a emis mandat de arestare a învinuitului și procurorul a restituit cauza organului de cercetare, acesta este obligat să continue cercetarea și să înainteze dosarul procurorului odată cu învinuitul, cel mai târziu în 3 zile de la arestarea acestuia. Dacă cercetările nu s-au putut efectua complet în acest termen, ele vor continua după procedura obișnuită.

Dacă procurorul restituie cauza pentru completarea sau refacerea urmăririi penale, urmărirea se efectuează potrivit procedurii obișnuite.

Judecata. Competența de judecată în astfel de cauze este cea obișnuită. După primirea dosarului acesta va fi repartizat, iar termenul de judecată nu poate depăși 5 zile de la primirea dosarului. Se dispune aducerea cu mandat de aducere a martorilor și a părții vătămate. Inculpatul este adus la judecată. Celelalte părți nu se citează. Participarea procurorului la judecată este obligatorie. Instanța va proceda la judecarea cauzei ascultând pe inculpat, martorii prezenți, precum și persoana vătămată dacă este de față. Instanța poate dispune și administrarea de probe noi, dar nu va putea acorda termene

care să depășească 10 zile. Rezolvarea acțiunii civile poate fi făcută de instanța penală numai dacă nu întârzie soluționarea laturii penale.

După judecarea cauzei, instanța este obligată să se pronunțe în aceeași zi în care s-au încheiat dezbaterile sau cel mai târziu în următoarele 2 zile. Inculpatul aflat în stare de deținere este adus la pronunțare. Hotărârea trebuie redactată în cel mult 24 de ore.

Căile de atac. În privința apelului și recursului sunt aplicabile regulile cunoscute, dar există și unele derogări.

Astfel, termenul general de apel și recurs este de numai 3 zile de la pronunțare, față de 10 zile în procedura obișnuită. În 24 de ore de la declararea apelului sau recursului, dosarul va fi înaintat instanței de apel sau recurs. Judecarea apelului sau recursului se face de urgență. Procedura urgentă nu se aplică inculpaților minori. Pentru celelalte infracțiuni pentru care este necesară introducerea plângerii prealabile la organul de urmărire penală, procedura urgentă se aplică numai dacă persoana vătămată a introdus în termen de 24 de ore de la săvârșirea infracțiunii, plângerea prealabilă la organul de urmărire penală.

3. Procedura privind tragerea la răspundere penală a persoanei juridice

Noțiuni generale. Dispozițiile privind tragerea la răspundere penală a persoanei juridice au fost introduse în Codul de procedură penală și în Codul penal prin Legea nr. 356/2006 și respectiv prin Legea nr. 278/2006. În acest fel, legislația României s-a aliniat sistemelor de drept care recunosc capacitatea penală și persoanei juridice, procedând la tragerea ei la răspundere penală în condiții similare cu acelea existente în cazul persoanei fizice. Sediul materiei se află în art. 479¹-479¹⁵ din C.proc.pen.

Actele procedurale și procesuale se vor îndeplini față de reprezentantul legal al persoanei juridice, cu excepția cazului în care pentru aceeași faptă sau pentru fapte conexe, s-a început urmărirea penală și împotriva reprezentantului legal. În acest caz, dacă persoana juridică nu își desemnează mandatar, organul judiciar va desemna un mandatar din rândul practicienilor în insolvență.

Competența teritorială este determinată de:

- locul unde a fost săvârșită infracțiunea;
- locul unde se află sediul persoanei juridice;
- locul unde locuiește persoana vătămată sau unde aceasta își are sediul.

Citarea persoanei juridice se realizează la sediul persoanei juridice. Dacă sediul declarat este fictiv sau persoana juridică nu mai funcționează acolo, iar noul sediu nu este cunoscut, citația se va afișa la sediul consiliului local în raza teritorială a căruia s-a săvârșit infracțiunea. Când persoana juridică este reprezentată de mandatar, citarea se va face la locuința mandatarului ori la sediul practicianului în insolvență.

Măsurile preventive care se pot lua față de persoana juridică sunt următoarele:

- suspendarea procedurii de dizolvare sau lichidare a persoanei juridice
- suspendarea fuziunii, divizării, sau a reducerii capitalului social al persoanei juridice
- interzicerea unor operațiuni patrimoniale specifice, susceptibile de a antrena diminuarea semnificativă a activului patrimonial sau insolvența persoanei juridice
- interzicerea de a încheia anumite acte juridice, stabilite de organul judiciar
- interzicerea de a desfășura activități de natura celor în exercițiu sau cu ocazia cărora a fost comisă infracțiunea.

Pentru a se asigura respectarea măsurilor preventive luate față de persoana juridică, aceasta poate fi obligată de către instanță să depună o cauțiune în bani sau alte valori, iar cuantumul cauțiunii nu poate fi mai mic de 5.000 lei. Cauțiunea nu se restituie dacă persoana juridică a încălcat măsura preventivă și ea se face venit la bugetul statului în momentul rămânerii definitive a hotărârii de condamnare.

Măsurile preventive aplicabile persoanei juridice se dispun atât în cursul urmăririi penale cât și în cursul judecății de către judecător, prin încheiere motivată, pe o perioadă de cel mult 60 de zile, cu posibilitatea prelungirii, fiecare prelungire neputând depăși 60 de zile.

Măsurile preventive se revocă din oficiu sau la cerere, când au dispărut temeiurile care justificau luarea lor.

4. Procedura în cauzele cu infractori minori.

Noțiuni generale. Persoanele aflate în stare de minoritate sunt considerate ca fiind insuficient dezvoltate din punct de vedere psihofizic, astfel că normele juridice privind tragerea la răspundere penală a minorilor se caracterizează prin grija deosebită pentru reeducarea acestora și prevenirea săvârșirii de noi infracțiuni. Legea penală menționează în mod expres că minorii sub 14 ani nu răspund penal, iar în privința celor care comit infracțiuni se iau măsuri speciale de ocrotire. Minorii care au vârsta între 14 și 16 ani răspund penal numai dacă se dovedește că au săvârșit fapta cu discernământ. Minorii care au împlinit vârsta de 16 ani răspund penal.

Practic, urmărirea și judecata infractorilor minori se fac potrivit procedurii obișnuite, cu completările și derogările prevăzute în art. 480-493 din Codul de procedură penală.

Urmărirea penală. În cazul oricărui învinuit sau inculpat minor care nu a împlinit 16 ani, la orice ascultare sau confruntarea a minorului, dacă organul de urmărire penală consideră necesar, citează serviciul de probațiune, precum și pe părinți, iar când este cazul, pe tutore, curator sau persoana în îngrijirea căreia se află minorul.

Citarea acestor persoane nu este obligatorie în cursul urmăririi penale, dar este obligatorie la prezentarea materialului de urmărire penală. Dacă persoanele citate mai sus nu se prezintă, actele de urmărire penală menționate mai sus pot fi totuși efectuate.

În această fază procurorul poate să dispună efectuarea referatului de evaluare de către serviciul de probațiune de pe lângă tribunalul în a cărui circumscripție teritorială își are locuința minorul. Pentru efectuarea lui vor fi strânse date cu privire la comportarea minorului în mod obișnuit, la starea lui fizică și profilul psihologic, la condițiile în care a crescut și a trăit, la mediul familial și social în care a crescut și s-a dezvoltat, dezvoltarea intelectuală și morală, factorii care influențează conduita minorului și care au favorizat comiterea faptelor, comportamentul minorului, înainte și după comiterea faptei.

În vederea întocmirii referatului de evaluare, serviciul de probațiune de pe lângă tribunal poate consulta medicul de familie al minorului, profesorii acestuia și orice alte persoane care pot furniza date despre persoana minorului.

Judecarea infractorilor minori. Se face de către instanțele judecătorești cu aplicarea procedurii obișnuite care se completează cu dispozițiile din procedura specială cuprinsă în art. 483-493.

Judecătorii care judecă infractorii minori sunt desemnați potrivit legii. Dacă infractorul minor devine major în timpul judecării cauzei, instanța rămâne competentă să judece cauza și face aplicabile dispozițiile procedurale privitoare la minori. Participarea procurorului la judecarea infractorilor minori este obligatorie.

La judecarea cauzei se citează în afară de părți, serviciul de probațiune și părinții, iar dacă este cazul, tutorele, curatorul sau persoana în îngrijirea ori supravegherea căreia se află minorul, precum și orice alte persoane a căror prezență este considerată necesară de către instanță.

În faza judecării, instanța are obligația să dispună efectuarea referatului de evaluare de către serviciul de probațiune, cu excepția cazului când referatul a fost deja întocmit în cursul urmăririi penale, situație în care dispunerea efectuării sale de către instanță este facultativă

Citarea părților, a serviciului de probațiune și a părinților este obligatorie. Ședința în care are loc judecarea minorului se desfășoară separat de celelalte ședințe și nu este publică. Regula aceasta se aplică și atunci când inculpatul minor la data săvârșirii faptei a devenit major în cursul judecării cauzei.

La ședința de judecată în care se judecă infractori minori, pot asista în afară de persoanele enumerate mai sus, apărătorii părților precum și alte persoane numai cu încuviințarea instanței.

Dacă în aceeași cauză sunt judecați atât infractori minori cât și infractori majori, iar disjungerea cauzei nu este posibilă, instanța va judeca în compunerea necesară cauzelor cu infractori minori și după procedura obișnuită (deci în ședință publică), respectând însă cu privire la inculpații minori dispozițiile derogatorii prevăzute de lege.

Când inculpatul este un minor sub 16 ani, instanța poate dispune îndepărtarea lui din ședință după ce este audiat, dacă apreciază că cercetarea judecătorească și dezbaterile ar putea avea o influență negativă asupra minorului.

Judecarea cauzelor privind infractorii minori în apel și în recurs se face corespunzător, după aceleași reguli aplicabile infractorilor minori.

5. Procedura dării în urmărire

Noțiuni generale. Această procedură a fost instituită prin OUG nr. 60/2006 de modificare a Codului de procedură penală și are ca scop identificarea, căutarea, localizarea și prinderea unei persoane, în vederea

aducerii ei în fața organelor judiciare ori a punerii în executare a anumitor hotărâri judecătorești.

Cazurile în care se solicită și se dispune darea în urmărire sunt prevăzute în art. 493¹ alin. 2 din C.p.p. și sunt următoarele:

- nu s-a putut executa un mandat de arestare preventivă, un mandat de executare a pedepsei privative de libertate, măsura educativă a internării într-un centru de reeducare, măsura internării medicale sau măsura expulzării, întrucât persoana în cauză nu a fost găsită;
- persoana a evadat din starea legală de reținere sau deținere ori a fugit din centrul de reeducare ori unitatea în care executa măsura internării medicale;
- în vederea depistării unei persoane urmărite internațional despre care există date că se află în România.

Darea în urmărire se solicită de către procuror, organele de poliție sau administrația locului de deținere, centrului de reeducare sau unitatea medicală și se dispune prin ordin de către Inspectoratul General al Poliției Române.

Ordinul de dare în urmărire trebuie comunicat organelor competente să elibereze pașaportul (care au obligația să refuze eliberarea pașaportului sau ridicarea lui provizorie), organelor de frontieră, organului judiciar în fața căruia trebuie adusă persoana urmărită în momentul prinderii și parchetului competent care efectuează activitatea de urmărire a persoanei persoanei respective.

6. Procedura reabilitării judecătorești

Noțiuni generale. Reabilitarea presupune înlăturarea consecințelor pe care condamnarea le-a avut asupra unei persoane, făcând să înceteze decăderile și interdicțiile, precum și incapacitățile care rezultă din condamnare

Competența de a dispune reabilitarea judecătorească a unei persoane condamnate aparține alternativ, fie instanței care a judecat în primă instanță cauza în care s-a pronunțat condamnarea, fie instanței corespunzătoare în a cărei circumscripție domiciliază condamnatul.

Procedura de acordare a reabilitării este prevăzută în art. 494-503 din C.proc.pen.

Prin decizia nr.83/2007 pronunțată de Înalta curte de Casație și Justiție în recurs în interesul legii, în caz de modificare a normelor de competență materială sau funcțională, cererea de reabilitare va fi soluționată de instanța

competentă să judece cauza în primă instanță, potrivit legii în vigoare la momentul introducerii cererii.

Cererea de reabilitare judecătorească se face de condamnat, iar după moartea sa, de către soț sau rudele apropiate.

În cererea de reabilitare trebuie să se menționeze:

- a) adresa condamnatului sau a persoanei care face cererea;
- b) condamnarea pentru care se cere reabilitarea și fapta pentru care a fost pronunțată acea condamnare
- c) localitățile unde condamnatul a locuit și locurile de muncă pe tot intervalul de timp de la executarea pedepsei până la introducerea cererii, iar în cazul când executarea pedepsei a fost prescrisă, de la data rămânerii definitive a hotărârii și până la introducerea cererii
- d) temeiurile cererii
- e) indicații utile pentru identificarea dosrului și orice alte date pentru soluționarea cererii.

Judecarea cererii. Cererea se va respinge pentru neîndeplinirea condițiilor de formă când a fost introdusă înainte de termenul legal, când lipsește mențiunea adresei și condamnatul nu s-a prezentat la termenul de judecată, când lipsește vreuna din mențiunile de la literele b-e și petiționarul nu a completat cererea la prima înfățișare și nici la termenul ce i s-a acordat în vederea completării.

La termenul de judecată fixat, instanța va asculta persoanele citate, concluziile procurorului și verifică dacă sunt îndeplinite condițiile cerute pentru admiterea reabilitării.

De asemenea, instanța va verifica dacă petiționarul a achitat despăgubirile civile și cheltuielile judiciare la care a fost obligat prin hotărârea de condamnare. Când petiționarul face dovada că nu a avut posibilitatea să plătească despăgubirile sau cheltuielile judiciare, instanța poate admite cererea de reabilitare sau poate acorda un termen în vederea achitării, termen ce nu poate depăși 6 luni. Sumele se achită de către petiționar sau de către urmașii săi.

Când împotriva petiționarului s-a pus în mișcare acțiunea penală pentru o altă infracțiune săvârșită de cel condamnat, soluționarea cererii de reabilitare se suspendă până la soluționarea definitivă a cauzei privitoare la noua infracțiune.

Sentința prin care instanța soluționează cererea de reabilitare este supusă doar recursului.

7. Repararea pagubei materiale sau a daunei morale în cazul condamnării pe nedrept sau al privării ori restrângerii de libertate în mod nelegal

Noțiuni generale. Codul de procedură penală instituie pe lângă regulile aplicabile procesului penal și garanții procesuale menite să prevină și să înlăture consecințele luării unor măsuri privative de libertate sau ale aplicării de sancțiuni penale, persoanelor nevinovate. Sediul materiei se află în art. 504-507 din C.proc.pen.

Orice activitate umană, inclusiv activitatea judiciară, implică în mod inerent riscul erorilor judiciare. Recunoașterea erorilor judiciare este insuficientă atâta timp cât nu are loc și o reparare a consecințelor pe care acela arestat sau condamnat pe nedrept le-a suferit.

Potrivit art. 504 din C.proc.pen, au dreptul la repararea de către stat a pagubei suferite următoarele persoane:

- persoana condamnată definitiv, dacă în urma rejudecării cauzei s-a pronunțat o hotărâre definitivă de achitare;
- persoana care în cursul procesului penal a fost privată de libertate ori i s-a restrâns libertatea în mod nelegal;
- persoana care a fost privată de libertate după ce a intervenit prescripția, amnistia sau dezincriminarea faptei.

Stabilirea despăgubirilor. La stabilirea despăgubirilor se va ține seama de durata privării de libertate sau a restrângerii de libertate precum și de consecințele produse asupra persoanei ori asupra familiei celui privat de libertate sau a cărei libertate a fost restrânsă.

Despăgubirile se acordă în bani, plătibili într-o sumă globală sau în rentă viageră ori în obligația ca pe cheltuiala statului persoana respectivă să fie încredințată unui institut de asistență socială sau medicală.

Persoanelor îndreptățite la repararea pagubei care înainte de privarea de libertate erau încadrate în muncă li se calculează la vechimea în muncă și timpul cât au fost private de libertate.

Termenul în care poate fi introdusă acțiunea este de 18 luni de la data rămânerii definitive a hotărârii instanței sau a ordonanțelor procurorului.

Acțiunea pentru repararea pagubei se pornește de către persoana îndreptățită, iar după moartea ei de către persoanele care se aflau în întreținerea sa.

Competența de soluționare a cauzei aparține tribunalului în a cărui rază teritorială domiciliază persoana îndreptățită și cererea se judecă în contradictoriu cu statul care va fi citat prin Ministerul Finanțelor Publice. Acțiunea este scutită de taxă de timbru. Sentința pronunțată se poate ataca numai cu recurs.

Dacă situația care a generat repararea se datorează relei credințe sau gravei neglijențe a unei persoane, este obligatorie acțiunea în regres împotriva acesteia.

8. Procedura în caz de dispariție a înscrisurilor judiciare

Noțiuni generale. Această procedură este instituită pentru cazurile în care se constată dispariția unui înscris judiciar sau a unui înscris care aparține unui asemenea dosar. Reglementarea procedurii află în art. 508-512 din C.proc.pen.

Organul de urmărire penală sau președintele instanței la care se găsea înscrisul are obligația să întocmească un proces verbal prin care se constată dispariția și măsurile care au fost luate pentru găsirea lui.

Dacă înscrisul nu poate fi refăcut potrivit procedurii obișnuite, organul judiciar dispune înlocuirea sau reconstituirea sa.

Înlocuirea înscrisului are loc atunci când există copii oficiale de pe acel înscris.

Reconstituirea înscrisului are loc atunci când nu există copii oficiale ale înscrisului dispărut. Pentru reconstituire se pot folosi orice mijloace de probă. Rezultatul reconstituirii se constată prin ordonanța organului de urmărire penală confirmată de procuror sau prin hotărârea instanței dată cu citarea părților.

Hotărârea de reconstituire este supusă apelului și recursului.

9. Rejudecarea în caz de extrădare sau predare în baza unui mandat european de arestare

Noțiuni generale. Această procedură este prevăzută în art. 522¹ din C.proc.pen. și a fost modificată prin Legea nr. 202/2010.

Ori de câte ori o persoană a fost judecată și condamnată în lipsă și apoi se cere extrădarea sau predarea sa în baza unui mandat european de arestare, legea permite rejudecarea cauzei de către instanța care a judecat cauza în primă instanță. Rațiunea acestei proceduri este justificată de necesitatea de a se asigura oricărei persoane dreptul la un proces echitabil prin asigurarea participării sale la efectuarea actelor procesuale și procedurale.

Rejudecarea cauzei nu este obligatorie și poate avea loc numai dacă instanța consideră că judecata inițială s-a desfășurat în mod nelegal sau netemeinic.

Rejudecarea are loc la cererea celui condamnat și se realizează în baza dispozițiilor legale instituite pentru revizuirea cauzelor.

Bibliografie selectivă

- *George Antoniu, Adina Vlășceanu, Alina Barbu*, Codul de procedură penală. Texte, jurisprudență, hotărâri CEDO, Editura Hamangiu, București, 2006
- *Nicolae Cochinescu*, Totul despre Ministerul Public, Editura Editura Lumina Lex, București, 2000
- *Anastasiu Crișu*, Drept procesual penal. Proceduri speciale, Editura All Beck, București, 2004
- *Mircea Damaschin*, Dreptul la un proces echitabil în materie penală, Editura Universul Juridic, București, 2009
- *Vintilă Dongoroz și colaboratorii*, Explicații teoretice ale Codului de procedură penală, Editura Academiei RSR, București, 1976
- *Vasile Păvăleanu*, Drept procesual penal, vol. I și II, Editura Lumina Lex, București, 2004
- *Ion Neagu*, Drept procesual penal. Tratat. Editura Global Lex, bucurești, 2000
- *Adrian Ștefan Tulbure*, Procedură penală română, vol. III, Editua Omnia Unis-SAST, Brașov, 2000